



วารสารสหศาสตร์

Interdisciplinary Studies Journal

ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)
Vol. 24 No. 2 (July - December 2024)

ISSN 1513-8429

ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)





วารสารสหศาสตร์

ISSN: 1513-8429

หน่วยงานที่รับผิดชอบ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ในสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ของนักวิชาการทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย
2. เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นทางวิชาการในสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ของนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย
3. เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของวารสารวิชาการ
4. เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องในสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์
5. เพื่อให้เป็นเอกสารประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ปีที่พิมพ์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2567)
กำหนดออกวารสาร ปีละ 2 ฉบับ มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม
จำนวนหน้า 152 หน้า
จัดพิมพ์โดย คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
 โทรศัพท์. 0-2800-2840-70
 โทรสาร. 0-2441-9738
 Website: www.sh.mahidol.ac.th



วารสารสหศาสตร์

อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)
ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยอยู่ในกลุ่มที่ 2

บทความหรือข้อคิดเห็นใดๆ ในวารสารสหศาสตร์เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และกองบรรณาธิการ
ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการนำบทความไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาแต่ให้อ้างอิง
แหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์



สารบัญ

บทบรรณาธิการ

Editorial.....	1
----------------	---

บทความวิจัย

การจำหน่ายกาแฟออร์แกนิกเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน:

กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ORGANIC COFFEE SELLING FOR SUSTAINABLE CONSUMPTION:

A CASE STUDY OF BANGKOK AND METROPOLITAN AREA.....2-19

เปมณีย์ จันทร์สอกลีน

Peamanee Chansorklin

สุภาภรณ์ สงค์ประชา

Supaporn Songpracha

วนิพพล มหาอาชา

Wanippol Mahaarcha

คณางค์ คันธมธุรพจน์

Kanang Kantamaturapoj

พฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นในพื้นที่จังหวัดตรัง

CORAL REEF ECOSYSTEM CONSERVATION BEHAVIORS

OF SNORKELERS IN TRANG.....20-31

รัศมีรวี หล่อเพชร

Rusrawee Lopetch

สุภาภรณ์ สงค์ประชา

Supaporn Songpracha

คณางค์ คันธมธุรพจน์

Kanang Kantamaturapoj

ธเนศ เกษศิลป์

Tanet Ketsil



การพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้น ในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี	
DEVELOPMENT OF INTENSIVE BEHAVIOR CHANGE PROMOTION STRATEGIES IN TYPE 2 DIABETES PATIENTS FOR ACHIEVING DIABETES REMISSION IN NONTABURIPROVINCE.....	32-45

สันติ โพธิ์ทอง

Santi Phothong

ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ

Prasert Leksansern

สิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ: ศึกษาปัญหาการสมรสตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และการคุ้มครองโดยศาลรัฐธรรมนูญ	
RIGHT IN MARRIAGE OF GENDER DIVERSE PEOPLES : STUDY OF MARRIAGE PROBLEMS ON THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE SECTION 1448 AND THE PROTECTION BY CONSTITUTIONAL COURT.....	46-64

จักรกฤษณ์ อุตโม

Chakkrit Auttamo

ปวีศร เลิศธรรมเทวี

Pawarit Lertdhamtewe

พฤติกรรมการรับประทานอาหารด้านอนุมูลอิสระมีผลลดอาการผิดปกติที่มาจากภาวะฝุ่นละออง ขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM _{2.5}) สำรวจในประชากรจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	
THE SIGNIFICANCE OF FOOD CONSUMPTION BEHAVIORS IN HEALTH PROTECTION DURING HIGH PM _{2.5} LEVELS IN THE BANGKOK METROPOLITAN REGION.....	65-82

กมลพัฒน์ เพิ่มไทย

Kamonpat Phermthai

ปณณวัชร สรรค์เสถียร

Punnawat Sansatian



ณัฏพล ปานทอง

Natchapol Panthong

เตชนิธิ มลคล้า

Techanithi Molklam

ธนะจ จิตรธิรา

Thanuch Chitthira

ณภัทร สามเรือนทอง

Naphat Samrueantong

พุทธรชาติ ช่วยณรงค์ วท.ม.

Puttachart Chuaynarong

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อ
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
TRAVEL MOTIVATION AND TOURISM EXPERIENCES THAT AFFECT THAI TOURISTS'
SATISFACTION IN TRAVELING TO PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE.....83-97

สุชาติ ปรักทยานนท์

Suchart Prakthayanon

นิกษนิภา บุญช่วย

Nicknipar Boonchouy

ทิพย์ลาวัลย์ แก้วนิล

Tiplawan Kaewnin

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร
FACTORS INFLUENCING THE OPERATION OF THE ELECTRICAL APPLIANCE
BUSINESS IN BANGKOK.....98-121

วรเทพ ตริวิจิตร

Worathep Treewichit

ฐนันวริน โฆษิตคณิน

Thananwarin Kositkanin

อิริยา ฝ่องพิทยา

Airiya Pongpittaya



วัฒนา ตรงเที่ยง

Wattana Trongthieng

ประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการคลังของรัฐไทย

PUBLIC POLICY EVALUATION TO MAINTAIN FISCAL DISCIPLINE

OF PUBLIC SECTOR IN THAILAND.....122-138

สิทธิศักดิ์ ไชยสุข

Sitthisak Chaiyasuk

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ รักชาติเจริญ

Assoc. Prof. Dr. Krish Rugchatjaroen

การสอนทางไกลในสถานการณ์ฉุกเฉินสำหรับหลักสูตร

ที่ใช้ภาษาอังกฤษแบบเข้มข้นในโรงเรียนไทย: ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้

EMERGENCY REMOTE TEACHING (ERT) IN A THAI INTENSIVE ENGLISH PROGRAM:

LESSONS LEARNED.....139-152

Alexander Chabot Nanni



บทบรรณาธิการ

วารสารสหศาสตร์ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 ยังคงมีความหลากหลายของเนื้อหาทั้งในด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จากบทความภายในเล่มมีเนื้อหาสำคัญในฉบับนี้ได้เน้นบทความวิจัย เช่น การจำหน่ายกาแฟ. ออร์แกนิกเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและปริมณฑล พฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ในพื้นที่จังหวัดตรัง การพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี และสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ : ศึกษาปัญหาการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และการคุ้มครองโดยศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ซึ่งกองบรรณาธิการหวังว่าบทความมีความหลากหลายและน่าสนใจเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาด้านวิชาการต่อไป กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความและคณะทำงานทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำวารสารในครั้งนี้ จนลุล่วงไปด้วยดีอีกวาระหนึ่ง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับความรู้ความเข้าใจรวมทั้งเกิดแนวความคิดใหม่ ที่ได้จากการอ่านบทความและนำไปสร้างสรรค์ผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์มีคุณภาพทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป

กองบรรณาธิการ



การจำหน่ายกาแฟออร์แกนิกเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและปริมณฑล

เปมณีย์ จันทร์สอกกลิ่น¹

สุภาภรณ์ สงค์ประชา²

วินิพพล มหาอาชา³

คนางค์ คันธมธุรพจน์⁴

บทคัดย่อ

การบริโภคอาหารออร์แกนิกเป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาที่มาและแรงจูงใจในการทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิก 2) ศึกษาข้อมูลที่ร้านกาแฟออร์แกนิกสื่อสารกับผู้บริโภคเพื่อสร้างความเชื่อมั่น 3) ศึกษากลยุทธ์ที่ร้านกาแฟออร์แกนิกใช้ในการขายกาแฟออร์แกนิกให้แก่ผู้บริโภคและ 4) ศึกษาการตอบสนองของผู้บริโภคต่อกลยุทธ์ดังกล่าว การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ขาย และให้ผู้บริโภคที่เขียนบรรยายประสบการณ์จากการใช้บริการร้านกาแฟออร์แกนิก

ผลการศึกษาพบว่าที่มาในการเริ่มต้นทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิก ได้แก่ ความชอบและความสนใจทั้งในแง่ของตัวผลิตภัณฑ์กาแฟและแนวคิดธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี ความต้องการสนับสนุนเกษตรกรไทย และการต่อยอดจากธุรกิจเดิมที่ทำอยู่ สำหรับแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจพบว่าผู้ประกอบการมีแรงจูงใจ 3 เป้าหมาย ได้แก่ การขยายธุรกิจออร์แกนิกให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การได้รับผลตอบแทนที่ดีจากลูกค้า และการเห็นความเป็นไปได้ของธุรกิจจากผลกำไรของการประกอบการ ร้านกาแฟออร์แกนิกมีการสื่อสารเรื่องการบริโภคที่ยั่งยืนในประเด็นสุขภาพและความปลอดภัยของอาหาร ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น นอกจากนี้ร้านกาแฟออร์แกนิกใช้ 3 กลยุทธ์หลักในการดึงดูดให้ผู้บริโภคซื้อกาแฟออร์แกนิก ได้แก่ การแสดงมาตรฐานอาหารอินทรีย์ การอำนวยความสะดวก และการให้ข้อมูลสินค้าและแนวคิดของร้านผ่านการโฆษณาและพนักงานขาย สำหรับผลการศึกษาการตอบสนองของผู้บริโภคพบว่าผู้บริโภคประทับใจกับบรรยากาศร้านที่มีการตกแต่งแนวธรรมชาติ ราคาที่สมเหตุสมผล รสชาติดี และการให้ข้อมูลเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ ร้านกาแฟออร์แกนิกควรทำการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารและการบริการให้แก่พนักงานเพิ่มเติมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นความต้องการซื้อของผู้บริโภค หน่วยงานภาครัฐควรใช้กลไกการตลาดมาช่วยผู้ประกอบการร้านกาแฟออร์แกนิก

คำสำคัญ: การจำหน่ายกาแฟออร์แกนิก, กลยุทธ์การจำหน่ายกาแฟออร์แกนิก, การบริโภคที่ยั่งยืน, กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

² ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

⁴ ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล



ORGANIC COFFEE SELLING FOR SUSTAINABLE CONSUMPTION: A CASE STUDY OF BANGKOK AND METROPOLITAN AREA

Peamanee Chansorklin¹

Supaporn Songpracha²

Wanippol Mahaarcha³

Kanang Kantamaturapoj⁴

Abstract

Consuming organic food is an essential contribution to sustainable development. The objectives of this study were 1) to investigate the origins and motives behind the formation of organic coffee shop enterprises, 2) to explore how they communicate with customers in order to foster trust, 3) to examine the strategies utilized by organic coffee shops, and 4) to explore consumers' responses to the strategies. This study employed a qualitative methodology to examine both the perspectives of the organic coffee providers and consumers. Data were collected from the providers via observation and in-depth interviews. Narrative data was gathered from customers' first-hand experiences in order to examine how they reacted to the strategies employed by organic coffee shops.

The study revealed that the motivations for beginning an organic coffee business include a passion for coffee products and health-consciousness, a desire to support local farmers, and the ability to build on current businesses. Entrepreneurs have three main motivations for running an organic coffee shop business: expanding the organic coffee business to be more widely recognized, receiving positive feedback from customers, and envisioning the potential for business growth through profitability. Furthermore, the study indicated that organic coffee shops effectively communicate the concept of sustainable consumption by emphasizing health and food safety, environmental impact, and support for local products. The organic coffee shops used three major strategies to attract customers: displaying certified organic food standards, providing convenience for customers, and conveying information through advertising and salespeople. The consumer study revealed that consumers were highly impressed by the organic coffee shops' atmospheres, which were enhanced by a decor that featured natural elements. They also expressed their appreciation for the affordable pricing, excellent coffee flavor, and the establishment of strong ties through the transmission of information. Recommendations of this study include (1) organic coffee shop should provide more training about communication and service skills to all staffs and (2) government should utilize tax reduction for organic coffee shops.

¹ Master of Arts Student, Environmental Social Sciences Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

² Co-advisor, Assistant Professor, Environmental Social Sciences Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

³ Co-advisor, Associate Professor, Environmental Social Sciences Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

⁴ Major-advisor, Associate Professor, Environmental Social Sciences Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University



KEYWORDS: ORGANIC COFFEE SELLING, ORGANIC COFFEE SELLING STRATEGIES, SUSTAINABLE CONSUMPTION, BANGKOK AND METROPOLITAN AREA

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อาหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ การบริโภคอาหารที่สะอาด ปลอดภัย และมีประโยชน์จะช่วยให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง อย่างไรก็ตาม ผู้บริโภคมีความกังวลต่อการบริโภคอาหารจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น แหล่งที่มาของอาหารและขั้นตอนการผลิตที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากห่วงโซ่อุปทานที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ผู้ขายกับผู้บริโภคกลายเป็นคนแปลกหน้าต่อกัน (ไพลิน กิตติเสรีชัย, 2562) รวมทั้งโรคที่เกิดจากอาหารเป็นสื่ออันเนื่องมาจากการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อโรค สารเคมี หรือสิ่งแปลกปลอมอื่น ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและเพิ่มความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยของผู้บริโภค (สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 2557) ปัจจัยเหล่านี้นำไปสู่ความต้องการอาหารที่ปลอดภัยหรืออาหารออร์แกนิกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากอาหารออร์แกนิกปราศจากการใช้ยาฆ่าแมลง สารเคมี และฮอร์โมนซึ่งนอกจากจะปลอดภัยต่อสุขภาพของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคแล้ว ยังเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย (คนางค์ คันธมธูรพจน์, วาทีนิ คุณเผือก และสุลัดดา พงษ์อุทธา, 2559)

การบริโภคอาหารออร์แกนิกช่วยส่งเสริมให้เกิดการบริโภคที่ยั่งยืน ซึ่งตระหนักถึงการผลิตและการบริโภคที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดการใช้สารเคมีที่เป็นพิษต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยการบริโภคที่ยั่งยืนได้กลายเป็นนโยบายหลักของทั้งเวทีระดับชาติและนานาชาติ (Seyfang, G., 2006) อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเป็นเป้าหมายที่ 12 ในการสร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน จากทั้งหมด 17 เป้าหมายที่องค์การสหประชาชาติมีเป้าประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชาชนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้โอกาสในการนำทรัพยากรมาใช้ของคนรุ่นอนาคตต้องสูญเสียไป (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2546) ตลอดจนคำนึงถึงการพัฒนาที่สมดุลกันของ 3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน คือ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, ม.ป.ป.)

จากข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ (2562) ตลาดเกษตรอินทรีย์ของโลกมีมูลค่าประมาณ 3.55 ล้านล้านบาท ส่วนประเทศไทยมีมูลค่าตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ประมาณ 3,000 ล้านบาท แบ่งเป็นการบริโภคในประเทศจำนวน 900 ล้านบาท และตลาดต่างประเทศจำนวน 2,100 ล้านบาท (ศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์, 2562) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผู้บริโภคจะตระหนักถึงความสำคัญและมีความต้องการอาหารอินทรีย์ซึ่งส่งผลให้เกิดการผลิตและจำหน่ายอาหารอินทรีย์มากขึ้น ความตระหนักในระดับบุคคลยังไม่สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง แต่ต้องมีโครงสร้างสังคมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย การยกระดับสู่การบริโภคที่ยั่งยืนตามทฤษฎี Social Practice Approach (Spaargaren, G., Oosterveer, P., & Loeber, A., 2012) ระบุว่าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงของทั้งผู้ขายและผู้ซื้อให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้บริโภคตระหนักถึงการบริโภคอย่างยั่งยืนและมีความต้องการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อมหรือโครงสร้างสังคมก็ต้องเอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคและกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอาหารออร์แกนิก เช่น การซื้อสินค้าอินทรีย์ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีช่องทางที่หลากหลาย

ร้านกาแฟหรือคาเฟ่เป็นอีกธุรกิจที่ช่วยเพิ่มทางเลือกการบริโภคที่ปลอดภัยและยั่งยืน เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561ก) โดยในปีพ.ศ. 2561 จำนวนธุรกิจร้านกาแฟในประเทศไทยมีประมาณ 8,025 ร้าน เติบโตจากปีพ.ศ. 2560 ประมาณร้อยละ 4.6 และหากพิจารณาในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาพบว่าร้านกาแฟในประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.2 (ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร, 2562) เช่นเดียวกับความต้องการเมล็ดกาแฟของประเทศไทยที่ในปีพ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีความต้องการใช้เมล็ดกาแฟจำนวน 95,000 ตัน แต่มีการผลิตเมล็ดกาแฟภายในประเทศได้เพียง 23,617 ตัน หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 28 ของปริมาณความต้องการใช้เมล็ดกาแฟทั้งหมด ทำให้ประเทศไทยต้องนำเข้าเมล็ดกาแฟจากต่างประเทศเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562) ร้านกาแฟที่มีแนวคิดมุ่งหวังสู่ความยั่งยืนถือเป็นธุรกิจที่โดดเด่นเนื่องจากทั่วโลกเริ่มให้ความสำคัญกับการบริโภคที่หลีกเลี่ยงผลทางลบที่จะเกิดต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ร้านกาแฟออร์แกนิกจึงเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้อื้อการบริโภคที่ยั่งยืนด้วยเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าอินทรีย์เพิ่มเติมจากช่องทางหลัก อีกทั้งยังเป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางการดำเนินชีวิตของคนยุคใหม่ ทั้งการพบปะสังสรรค์ การพักผ่อนหย่อนใจ หรือแม้แต่การทำงาน ซึ่งล้วนตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความสนใจที่แตกต่างหลากหลายของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาทั้งจากฝั่งผู้ขายและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ โดยในประเทศไทยมีการศึกษาเกี่ยวกับสินค้าออร์แกนิกตั้งแต่ในระดับต้นน้ำของห่วงโซ่อุปทานจนถึงผู้บริโภคสินค้า ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของณัชชา ลูกรักษ์, ดุสิต อธิวัฒน์ และธีระ สิ้นเดชารักษ์ (2556) ที่พบว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อเกษตรอินทรีย์ หากแต่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีและเห็นว่ากระบวนการเพาะปลูกแบบอินทรีย์มีความซับซ้อน รวมไปถึงการศึกษาช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระบบต่าง ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้าที่ Kantamaturapoj, K., Marshall, A. (2020) ที่พบว่าห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าออร์แกนิกอย่างครอบคลุมตั้งแต่การแสดงมาตรฐานอาหารอินทรีย์ ระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ตลอดจนการสื่อสารเรื่องราวและรูปภาพของเกษตรกรแก่ผู้บริโภค นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับผู้ให้บริการร้านอาหารออร์แกนิก (Pitinidhipat, N., 2013) พบว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับอาหารออร์แกนิกไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัตถุดิบ ที่มาของวัตถุดิบและโภชนาการ ประโยชน์จากการบริโภคอย่างยั่งยืน และความห่วงกังวลต่อสุขภาพของผู้บริโภค ขณะที่การศึกษาในแง่ของผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ก็พบว่าผู้บริโภคพึงพอใจต่อคุณภาพของสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่วางขายในตลาดนัดสุขใจ และตัดสินใจเลือกซื้อเนื่องจากปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และข้อมูลที่ได้รับจากการประชาสัมพันธ์ (พรพิมล สระทองปิงและคณะ, 2561) จากการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีองค์ความรู้เกี่ยวกับสินค้าออร์แกนิกที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตลาด หากแต่ยังขาดการศึกษาเรื่องกลยุทธ์ของร้านกาแฟออร์แกนิกผ่านมิติทางสังคม ดังนั้นผลวิจัยนี้จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้จากการศึกษาก่อนหน้าโดยใช้ทฤษฎีทางสังคม Social Practice Approach มาวิเคราะห์กลยุทธ์ของร้านกาแฟออร์แกนิก



วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาที่มาและแรงจูงใจในการทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิก
2. เพื่อศึกษาข้อมูลที่ร้านกาแฟออร์แกนิกสื่อสารกับผู้บริโภคเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์ที่ร้านกาแฟออร์แกนิกใช้ในการขายกาแฟออร์แกนิกให้แก่ผู้บริโภค
4. เพื่อศึกษาการตอบสนองของผู้บริโภคต่อกลยุทธ์การขายกาแฟออร์แกนิก

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ส่วนประสมทางการตลาด

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) คือเครื่องมือที่ธุรกิจสร้างขึ้นเพื่อใช้วางแผนและกำหนดเป้าหมายของธุรกิจให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค (มุทิตา เกษประสิทธิ์, ปิติพร กุลไชยา และพรทิพย์ ชุ่มเมืองปัก, 2561) โดยส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion)

1) ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าหรือบริการที่ธุรกิจต้องการเสนอขายแก่ผู้บริโภค โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ความสนใจและความเป็นเจ้าของ รวมถึงเป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค (ฟิลลิป คอตเลอร์, 2545) การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์มักให้ความสำคัญกับความโดดเด่นและแตกต่างของผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในด้านคุณสมบัติ ลักษณะ และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (มุทิตา เกษประสิทธิ์, ปิติพร กุลไชยา และพรทิพย์ ชุ่มเมืองปัก, 2561)

2) ราคา หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้บริโภคจ่ายเพื่อให้ได้รับผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ รวมไปถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ โดยการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคเปรียบเทียบคุณค่าของ ผลิตภัณฑ์กับราคาแล้วเห็นว่าคุณค่าที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์มีค่าสูงกว่าราคาที่ต้องจ่าย (มุทิตา เกษประสิทธิ์, ปิติพร กุลไชยา และพรทิพย์ ชุ่มเมืองปัก, 2561)

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึงช่องทางในการจำหน่ายสินค้าหรือบริการไปยังผู้บริโภค ธุรกิจ จะต้องพิจารณาเลือกช่องทางที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าตามต้องการโดยช่องทางการจัดจำหน่ายมี หลากหลายช่องทาง ได้แก่ ช่องทางการจำหน่ายสินค้าสู่ผู้บริโภคโดยตรง ช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านผู้ค้า ส่ง ช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านผู้ค้าปลีก หรือช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านตัวแทน เป็นต้น (มุทิตา เกษประสิทธิ์, ปิติพร กุลไชยา และพรทิพย์ ชุ่มเมืองปัก, 2561) นอกจากนี้ ในปัจจุบันธุรกิจได้นำเสนอและ กระจายสินค้าผ่านช่องทางที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อเพิ่มยอดขายและเข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น เช่น การขาย สินค้าผ่านทั้งหน้าร้านและช่องทางออนไลน์

4) การส่งเสริมการตลาด หมายถึง เครื่องมือสำหรับสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคต้องการซื้อสินค้าหรือบริการ (ฟิลลิป คอตเลอร์, 2545) ประกอบด้วยเครื่องมือ 4 ประเภท ได้แก่ การโฆษณา การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ การขายโดยใช้พนักงาน และการส่งเสริมการขาย

2. ทฤษฎี Social Practice Approach

การเปลี่ยนแปลงสังคมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต้องการความตระหนักรู้และการลงมือปฏิบัติของปัจเจกบุคคล และในขณะเดียวกันโครงสร้างสังคมหรือสภาพแวดล้อมก็ต้องเหมาะสมและเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย ทฤษฎี Social Practice Approach เป็นการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างแบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันกับโครงสร้างสังคม โดยแบบแผนการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลนั้นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยส่วนบุคคลกับสภาพแวดล้อมหรือโครงสร้างสังคมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่คงทนถาวร (คณางค์ คันธมธุรพจน์, วาทีณี คุณเผือก และสุลัดดา พงษ์อุทธา, 2559)

กิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวันกับโครงสร้างทางสังคมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีรูปแบบของการผลิตซ้ำ กล่าวคือกิจกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ถูกกำหนดโดยโครงสร้างสังคมอย่างเช่นกฎเกณฑ์หรือค่านิยม และในขณะเดียวกันโครงสร้างสังคมเหล่านี้ก็ถูกผลิตซ้ำจากการกระทำของมนุษย์เช่นกัน (Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M., 2012)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวันไม่ว่าจะเป็นการบริโภคหรือการเลือกซื้ออาหารล้วนเป็นแนวปฏิบัติ (Scott, K., Bakker, C., & Quist, J., 2012) ที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องไตร่ตรองและเป็นนิสัยที่ฝังลึกและคงทน อย่างไรก็ตาม แนวปฏิบัติอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างแนวปฏิบัติกับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ กระบวนการรู้คิดที่เกิดจากการสัมผัสประสบการณ์ในลักษณะที่แปลกใหม่ เทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองต่อการดำเนินชีวิต และสภาพแวดล้อมหรือค่านิยมที่ได้รับการยอมรับจากสังคมโดยทั่วกัน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงมากกว่าหนึ่งด้านมีแนวโน้มมากขึ้นที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนิสัยได้ ดังนั้นการจัดการกับแนวปฏิบัติเพียงด้านใดด้านหนึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการจัดการสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ การโน้มน้าวผ่านกระบวนการรู้คิด การสร้างความตระหนัก หรือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง (Sahakian, M., & Wilhite, H., 2013)

การบริโภคที่ยั่งยืนต้องการการเปลี่ยนแปลงทั้งจากผู้ขายและผู้บริโภค กล่าวคือผู้ขายสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้บริโภค รวมทั้งนำเสนอให้เกิดการบริโภคอาหารออร์แกนิกซึ่งเป็นอาหารที่มีความปลอดภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมผ่านคุณภาพของสินค้า ความหลากหลายของช่องทางการซื้อขาย ราคาที่สมเหตุสมผล และการส่งเสริมการตลาดที่น่าสนใจ ขณะที่ผู้บริโภคมีส่วนสำคัญในการช่วยลดผลกระทบทางลบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภค

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการทำวิจัย โดยทำการเก็บข้อมูลทั้งฝั่งผู้ขายและผู้บริโภค ระหว่างเดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลา 4 เดือน สำหรับผู้ขาย ผู้วิจัยคัดเลือกร้าน กาแฟออร์แกนิกในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 4 กรณีศึกษา ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ขาย สำหรับการสังเกตเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าใช้บริการร้านกาแฟ ออร์แกนิกในฐานะผู้บริโภคที่ต้องการเลือกซื้อสินค้าและสังเกตการให้ข้อมูลและการสร้างความเชื่อมั่นของการ รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืนของร้านกาแฟออร์แกนิกและส่วนประสมทางการตลาดที่ร้านใช้เป็นกล ยุทธ์ในการขายกาแฟออร์แกนิก เนื่องจากการเลือกซื้อและบริโภคกาแฟออร์แกนิกเป็นแนวทางหนึ่งของการ บริโภคที่ยั่งยืน และส่วนประสมทางการตลาดแสดงให้เห็นแนวทางของผู้ขายในการกระตุ้นให้เกิดการบริโภค สินค้า หลังจากการสังเกตร้านกาแฟออร์แกนิกในฐานะผู้บริโภคแล้ว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ขายเพิ่มเติมด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน โดยดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่เป็นเจ้าของร้านกาแฟออร์แกนิกหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มาตอบคำถามซึ่งต้องมีความรู้ความ เข้าใจต่อการบริโภคที่ยั่งยืนและกลยุทธ์การจำหน่ายกาแฟออร์แกนิกจำนวน 4 คน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกรณีศึกษาโดยมีเกณฑ์การคัดเลือก (selection criteria) ดังนี้

1) เป็นร้านกาแฟออร์แกนิกในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีรายชื่ออยู่ในทำเนียบร้านกาแฟออร์แกนิกที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจากการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่มีการแสดงข้อมูลร้านกรีนและร้านจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ทำเนียบสินค้าอินทรีย์ (สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2556) เว็บไซต์แนะนำร้านกรีน เช่น เว็บแอปพลิเคชัน GREEN DEE ที่รวบรวมข้อมูลของเกษตรกร ร้านค้า ตลาด ร้านอาหาร และแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย (GREEN DEE, ม.ป.ป.) เว็บไซต์ iUrban (iURBAN, ม.ป.ป.) เว็บไซต์ Urban Creature (Urban Creature, 2560) เว็บไซต์ Greenery (Greenery, ม.ป.ป.) และเว็บไซต์กรีนเนท (กรีนเนท, ม.ป.ป.) ทำให้ได้ข้อมูลจำนวนร้านกาแฟออร์แกนิกในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทั้งสิ้นจำนวน 25 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนที่มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนร้านกาแฟออร์แกนิกในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจึงเป็นขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสมต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2) เป็นร้านกาแฟออร์แกนิกที่มีระยะเวลาการประกอบธุรกิจไม่น้อยกว่า 1 ปี

3) กาแฟที่ขายภายในร้านเป็นกาแฟที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เช่น IFOAM, USDA, ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) หรือได้รับการยืนยันจากผู้ขายว่าเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์

จากเกณฑ์การคัดเลือกข้างต้น สามารถคัดเลือกกรณีศึกษา 4 กรณีศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรณีศึกษา

กรณีศึกษา	ร้านกาแฟออร์แกนิก	พื้นที่ตั้งร้าน
1	ร้านกาแฟออร์แกนิกร้านที่ 1	เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
2	ร้านกาแฟออร์แกนิกร้านที่ 2	เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
3	ร้านกาแฟออร์แกนิกร้านที่ 3	เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
4	ร้านกาแฟออร์แกนิกร้านที่ 4	อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับการศึกษาฝั่งผู้บริโภค ผู้วิจัยศึกษาการตอบสนองของผู้บริโภคต่อกลยุทธ์การขายกาแฟออร์แกนิกของผู้ขาย โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่ดื่มกาแฟโดยซื้อกาแฟจากร้านกาแฟเป็นประจำมาเข้าใช้บริการที่ร้านกาแฟออร์แกนิกที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 8 คนและให้เขียนบรรยายข้อคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ บรรยายกายภายในร้านและการตกแต่งร้าน การสื่อสารของร้านผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การให้ข้อมูลของพนักงาน การสื่อสารผ่านป้ายหรือโปสเตอร์ ข้อมูลเกี่ยวกับกาแฟออร์แกนิกที่ประทับใจ ความประทับใจต่อรสชาติกาแฟ ราคา และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่มีต่อการขายกาแฟออร์แกนิก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลของงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ แบบสังเกต (observation checklist) และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview form) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับแบบสังเกตประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ประเด็นการบริโภคที่ยั่งยืนและส่วนประสมทางการตลาด ขณะที่แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของร้านกาแฟออร์แกนิก ที่มาและแรงจูงใจในการทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิก ความตระหนักต่อประเด็นการบริโภคที่ยั่งยืนของร้าน และกลยุทธ์ที่ทางร้านใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริโภคสินค้า ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยนำแนวคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยใช้ทฤษฎี Social Practice Approach เป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่าผู้ขายมีการสร้างสิ่งแวดล้อมในการสร้างการบริโภคที่ยั่งยืนที่เอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตของผู้บริโภคอย่างไรบ้างและบริโภคมีการตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้ขายนำเสนออย่างไร

งานวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MUSSIRB No. 2022/085 (B1) ผู้วิจัยขอความยินยอมก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้งและไม่มี การบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เข้าร่วมการวิจัยหรือตอบคำถามในประเด็นที่ไม่ต้องการให้ข้อมูล ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลได้รับเอกสารแนะนำโครงการ (information sheet) และลงนามในใบยินยอมให้ทำวิจัย (consent form) ก่อนให้ข้อมูลทุกครั้ง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ที่มาและแรงจูงใจในการทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิก

ผลการศึกษาพบว่าในการทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิกของผู้ประกอบการมีที่มาจากจุดเริ่มต้น 3 ประการ ได้แก่ ความชอบและความสนใจทั้งในแง่ของตัวผลิตภัณฑ์กาแฟและแนวคิดธุรกิจอาหารเพื่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ดี “ตอนปีที่เริ่มธุรกิจ เทรนด์เรื่องการรักษาสุขภาพเริ่มบูม คนเริ่มหันมาสนใจสุขภาพมากขึ้น เราเห็นว่าเทรนด์มันเริ่มมาประกอบกับเราเองก็สนใจอยู่แล้ว” (ผู้ขาย#2) นอกจากนี้จุดเริ่มต้นของการทำธุรกิจร้านกาแฟออร์แกนิกของผู้ขายคือต้องการสนับสนุนเกษตรกรไทยเล็งเห็นถึงศักยภาพของเกษตรกรที่สามารถเพาะปลูกเมล็ดกาแฟออร์แกนิกที่มีคุณภาพ “เกษตรกรทำกาแฟแล้วไปส่งโครงการหลวงและได้ราคาปกติแบบกาแฟทั่วไป ไม่ได้เงินเพิ่มจากความอดสาหัสที่ทำมา เรารู้สึกว่ามันอยู่ในจุดที่ช่วยได้ ... สรุปคือเป็นความชอบ

ส่วนตัว และความต้องการสนับสนุนเกษตรกร” (ผู้ขาย#1) และประการสุดท้ายคือการต่อยอดจากธุรกิจเดิมที่ทำอยู่ซึ่งเป็นธุรกิจที่มุ่งเน้นความยั่งยืนอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูกและจำหน่ายเมล็ดกาแฟออร์แกนิก การจำหน่ายผักออร์แกนิก หรือการจำหน่ายสินค้าออร์แกนิกทั่วไป เป็นต้น “เราทำธุรกิจกาแฟแต่ถ้าเราไม่มีกาแฟให้ลูกค้าได้มี *experience* ร่วมกัน ได้ชิมว่ารสชาติกาแฟเป็นแบบไหน สิ่งที่เราพูดออกมาลอย ๆ มันก็ไม่เป็นรูปธรรมสักที” (ผู้ขาย#3) สอดคล้องกับการศึกษาของ Poulston, J., & Yiu, A. Y. K. (2011) ที่สำรวจแนวคิดของการประกอบธุรกิจร้านอาหารออร์แกนิกจำนวน 5 แห่งในเมืองโอ๊คแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์ พบว่าผู้ประกอบการตัดสินใจเริ่มต้นธุรกิจร้านอาหารออร์แกนิกเนื่องจากสนใจการทำธุรกิจเพื่อสังคมที่จะช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกัน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kirkwood, J., & Walton, S. (2010) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมเริ่มต้นธุรกิจจากความหลงใหลในผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยวัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติ รวมไปถึงความกระตือรือร้นในเรื่องสิ่งแวดล้อมและความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการลดความเชื่อมโยงของสิ่งแวดล้อม

สำหรับผลการศึกษาแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจร้านอาหารกาแฟออร์แกนิกพบว่าผู้ประกอบการมีแรงจูงใจ 3 เป้าหมาย ได้แก่ การขยายธุรกิจออร์แกนิกให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นโดยมีเป้าหมายในการขยายสาขารวมไปถึงการขยายตลาดกาแฟออร์แกนิกทั้งในและต่างประเทศด้วยความเชื่อมั่นในธุรกิจเพื่อความยั่งยืน “แรงผลักดันที่เรามีเป้าหมายคืออยากทำกาแฟไทยให้เป็นที่รู้จักในแง่ของความยั่งยืน” (ผู้ขาย#3) แรงจูงใจอีกประการหนึ่งคือการได้รับผลตอบแทนที่ดีจากลูกค้าซึ่งทำให้ผู้ประกอบการเห็นถึงความสนใจที่ผู้บริโภคมีต่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นออร์แกนิก “พอทำไปแล้ว *feedback* มันดี ด้วยเพราะคนเริ่มหันมาสนใจเรื่องสุขภาพกันมากขึ้น ทำให้ธุรกิจมัน *flow* และเดินต่อไปได้ ไม่ได้ลำบากเหมือนที่เราคาดการณ์ไว้ ผลตอบรับที่ดีเกินคาดเป็นแรงจูงใจให้เราดำเนินธุรกิจต่อไป” (ผู้ขาย#2) และสุดท้ายผู้ขายเล็งเห็นความเป็นไปได้ของธุรกิจจากผลกำไรของการประกอบการ “แรงจูงใจคือความเป็นไปได้ทางธุรกิจ ถ้าทำธุรกิจแล้วบอกว่าไม่ได้หวังผลกำไรก็คงโกหกเรามองเห็นความเป็นได้ว่ามันสามารถทำเงิน ... ก็เลยอยากจะสนับสนุนธุรกิจที่เน้นความยั่งยืนโดยเริ่มธุรกิจของตัวเองดูในการใช้เมล็ดกาแฟออร์แกนิกและแฟร์เทรดล้วน” (ผู้ขาย#1) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Poulston, J., & Yiu, A. Y. K. (2011) ที่พบว่าผู้ประกอบการร้านอาหารออร์แกนิกในนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับการสร้างผลกำไรจากการประกอบการเพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่าต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมผ่านการจำหน่ายสินค้าออร์แกนิก เนื่องด้วยผลกำไรเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดในโลกธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Kirkwood, J., & Walton, S. (2010) ที่พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมมีแรงจูงใจทางการเงินเป็นตัวขับเคลื่อนการทำธุรกิจ หากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไรจำนวนมาก แต่ต้องการรายได้ที่เพียงพอและครอบคลุมค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว

2. การสื่อสารกับผู้บริโภคเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน

ผลจากการศึกษาพบว่าร้านกาแฟออร์แกนิกสื่อสารกับผู้บริโภคโดยใช้วิธีการนำเสนอด้วยรูปภาพและข้อความในประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยของอาหาร ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และการใช้ผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญและทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อกาแฟออร์แกนิก

1) ด้านสุขภาพและความปลอดภัยของอาหาร ร้านกาแฟออร์แกนิกมีการนำเสนอประเด็นด้านสุขภาพและความปลอดภัยของอาหารด้วยการใช้ข้อความเน้นย้ำถึงกระบวนการเพาะปลูกกาแฟว่าไม่มีการใช้สารเคมีในทุกขั้นตอนการผลิต ทำให้กาแฟออร์แกนิกที่วางขายมีความปลอดภัย ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีอันตราย ร้านกาแฟออร์แกนิกยังมีการใช้คำว่า “Healthy” ในการสื่อสารว่ากาแฟที่วางขายดีต่อสุขภาพ เป็นการเน้นย้ำถึงประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่กล่าวถึงสุขภาพที่ดีขึ้นของเกษตรกรจากการเพาะปลูกแบบอินทรีย์และการได้ใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ดีอีกด้วย ทั้งนี้ ประเด็นเรื่องสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้ออาหารอินทรีย์ การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Charoenpanich, A., & Vongurai, R. (2018) ที่พบว่าความตระหนักรู้เกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยของอาหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติที่ผู้บริโภคมีต่ออาหารออร์แกนิก และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Roitner-Schobesberger, B, et al. (2008) ที่พบว่าแรงจูงใจหลักที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าออร์แกนิกคือความคาดหวังถึงสุขภาพที่ดีขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุผลที่สินค้าออร์แกนิกไม่มียาฆ่าแมลงหรือสารเคมีตกค้าง เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Jiumpanyarach, W. (2018) ที่พบว่าผู้บริโภควัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะซื้ออาหารออร์แกนิกพร้อมปรุงแทนอาหารทั่วไป เนื่องจากคำนึงถึงสุขภาพและความปลอดภัยของอาหาร

2) ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ร้านกาแฟออร์แกนิกมีการสื่อสารว่ากาแฟออร์แกนิกที่ขายในร้านเป็นกาแฟที่คำนึงถึงระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมด้วยการนำเสนอรูปภาพความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าและข้อความที่กล่าวถึงวิธีการเพาะปลูกกาแฟที่ได้รับเงินค่าจ้างไม่ใหญ่ที่ช่วยอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ เนื่องจากการเพาะปลูกร่วมกับต้นไม้ในป่า ทำให้ไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างพื้นที่เพาะปลูก เกษตรกรเองก็ให้เห็นความสำคัญของป่าไม้และช่วยอนุรักษ์พื้นที่ป่าไปพร้อมกับการดูแลต้นกาแฟซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของเกษตรกร สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้บริโภคสนใจอาหารอินทรีย์ โดย Sangkumchaliang, P. & Huang, W.-C. (2012) พบว่าเหตุผลหลักในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์คือความคาดหวังถึงวิธีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Duangekanong, D. (2020) ที่พบว่าความตระหนักรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมและความใส่ใจสิ่งแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้ออาหารออร์แกนิกของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม การศึกษาบางชิ้นกลับพบว่าประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารออร์แกนิกของผู้บริโภคไทยอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การศึกษาของ Jermsittiparsert, K., Haseeb, M., & Dawabsheh, M. (2019) พบว่าความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่มีผลต่อแนวทางการตลาดสีเขียวที่มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3) ด้านการใช้ผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น ร้านกาแฟออร์แกนิกส์สื่อสารกับผู้บริโภคด้วยการเล่าเรื่องผ่านรูปภาพเกษตรกรที่ถือภาชนะเก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟ และการใช้ข้อความที่กล่าวถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรท้องถิ่นมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีด้วยการรับซื้อเมล็ดกาแฟจากชุมชนในราคาที่เป็นธรรม การที่ผู้บริโภคซื้อกาแฟออร์แกนิกในร้านจึงเท่ากับการสนับสนุนผู้ผลิตในท้องถิ่นด้วย การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Kantamaturapoj, K., & Marshall, A. (2020) ที่พบว่าบรรจุกัญธของสินค้าออร์แกนิกที่วางขายในห้างสรรพสินค้ามีการนำเสนอความยั่งยืนจากการบริโภคอาหารออร์แกนิกในแง่ของการสนับสนุนชุมชนและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ด้วยการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับที่มาของผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก กระบวนการผลิตและแปรรูปประโยชน์ที่เกิดกับเกษตรกร ประกอบกับใช้รูปภาพของเกษตรกรเพื่อสื่อสารกับผู้บริโภคถึงความเป็นผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของพีรยา ทรัพย์สาร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2563) ที่พบว่าร้านเลมอนฟาร์มมีการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นการสื่อถึงการใช้ผลิตภัณฑ์จากชุมชนท้องถิ่น

ตารางที่ 2 การสื่อสารเรื่องการบริโภคที่ยั่งยืนภายในร้านกาแฟออร์แกนิก

ประเด็นการบริโภคที่ยั่งยืน	ร้านที่ 1	ร้านที่ 2	ร้านที่ 3	ร้านที่ 4
สุขภาพ		T	T	
ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม		T	T, P	T
สวัสดิภาพสัตว์				
ความปลอดภัยของอาหาร		T	T	T
การใช้ผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น			T, P	

T: ร้านกาแฟออร์แกนิกที่ใช้ข้อความสื่อสารเรื่องการบริโภคที่ยั่งยืน

P: ร้านกาแฟออร์แกนิกที่ใช้รูปภาพสื่อสารเรื่องการบริโภคที่ยั่งยืน

3. กลยุทธ์การจำหน่ายกาแฟออร์แกนิกของร้านกาแฟออร์แกนิก

ร้านกาแฟออร์แกนิกใช้กลยุทธ์หลัก 3 กลยุทธ์ในการดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อกาแฟออร์แกนิก ได้แก่ 1) การแสดงมาตรฐานอาหารอินทรีย์ 2) การอำนวยความสะดวกสบายในการซื้อกาแฟออร์แกนิก และ 3) การส่งเสริมการตลาดผ่านการโฆษณาและการขายโดยใช้พนักงานสื่อสารโดยตรงกับผู้บริโภค โดยมีรายละเอียดดังนี้

ร้านกาแฟออร์แกนิกทั้ง 4 กรณีศึกษา ใช้กลยุทธ์การแสดงมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป และสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย โดยมีการแสดงบนเมนูรายการ

เครื่องดื่มและบรรจุภัณฑ์เมล็ดกาแฟเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อใจว่ากาแฟออร์แกนิกที่ขายในร้านเป็นกาแฟที่มีการผลิตด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์จริง การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของสุกฤดา หิรัณยขวลิต (2554) ที่พบว่ามาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์อาหารเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นที่ผู้บริโภคมีต่อสินค้าอาหารอินทรีย์ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของชัชวาลย์ เผ่าเพ็ง, เพียวร๋น และสุลัดดา พงษ์อุทธา (2563) ที่พบว่าผู้บริโภคเต็มใจที่จะสนับสนุนสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (PGS) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของอัจฉริยาพร ศรีหมื่นไวย (2553) ที่พบว่าผู้บริโภคทั้งที่เคยบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และผู้ที่ไม่เคยบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์มีความเชื่อว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ไม่จำเป็นต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่สองที่ร้านกาแฟออร์แกนิกทั้ง 4 ร้านใช้คือการอำนวยความสะดวกสบายในการซื้อกาแฟออร์แกนิกแก่ผู้บริโภค ทั้งในแง่ของทำเลที่ตั้งที่สะดวกต่อการเดินทางและพื้นที่จอดรถสำหรับบริการลูกค้า ซึ่งทำให้ผู้บริโภคมาซื้อกาแฟออร์แกนิกมากขึ้น การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์ และคณะ (2562) ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและอาหารอินทรีย์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับมาก คือ ส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยสิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ ได้แก่ การเดินทางมายังร้านขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้อย่างสะดวก และการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่จอดรถและยังสอดคล้องกับการศึกษาของพิริยา สมศักดิ์, ชรัญญา สุวรรณเสรีรักษ์ และเก็จวลี ศรีจันทร์ (2564) ที่พบว่าปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก โดยเฉพาะเหตุผลเรื่องการเดินทางที่สะดวกและมีที่จอดรถกว้างขวางเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญและส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

กลยุทธ์สุดท้ายที่ร้านกาแฟออร์แกนิกทั้ง 4 กรณีศึกษาใช้คือกลยุทธ์การส่งเสริมการขายด้วยการให้ข้อมูลสินค้าแก่ผู้บริโภคผ่านการโฆษณาและพนักงานขาย ทั้งนี้การโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ เป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมจากผู้ประกอบการในการสร้างการรับรู้และดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค ขณะที่การใช้พนักงานขายในร้านจะเป็นช่องทางสื่อสารข้อมูลและผลิตภัณฑ์ของร้านในเชิงลึกได้มากกว่า รวมทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความประทับใจให้กับผู้บริโภคจากการให้บริการและเครื่องดื่มที่มีคุณภาพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของวิกานดา รัตนพงศ์ปกรณ์ (2558) ที่พบว่าการโฆษณามีความสัมพันธ์โดยตรงต่อแรงจูงใจและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้บริโภค และยังสอดคล้องกับการศึกษาของชนากานต์ อุณาพรหม และคณะ (2566) ที่พบว่าผู้บริโภคมีทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในด้านการส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะในแง่ของการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก โทททัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของวีรพร สุวนันทรัตน์ และบุญญาดา นาสมบุรณ์ (2565) ที่พบว่าบาร์ิสต้าที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องเมล็ดกาแฟและกระบวนการชง สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์กาแฟ เมนู และรสชาติที่เหมาะสม



กับความชอบของผู้บริโภคได้นั้นจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริโภคกับร้านกาแฟและยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้บริโภคมาใช้บริการที่ร้านอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษาพบว่ากลยุทธ์การให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคผ่านพนักงานขายโดยตรงเป็นกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน ดังนั้นร้านกาแฟออร์แกนิกจึงควรกำหนดกลยุทธ์การตลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการสื่อสารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นความต้องการซื้อของผู้บริโภค โดยอาจมีการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารและการบริการให้แก่พนักงานเพิ่มเติมเพื่อรักษาสถานะผู้บริโภคกลุ่มเดิมและดึงดูดผู้บริโภคกลุ่มใหม่ให้มาซื้อสินค้า

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการบริโภคอย่างยั่งยืนผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การออกมาตรการลดภาษีแก่ร้านกาแฟออร์แกนิก ในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างความเข้าใจและความตระหนักต่อการบริโภคที่ยั่งยืนผ่านการสนับสนุนด้านข้อมูลและการพัฒนากิจกรรมอย่างเป็นระบบร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาการให้ข้อมูลและส่วนประสมทางการตลาดของร้านกาแฟออร์แกนิกในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการขยายพื้นที่การศึกษาออกไปในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย
- 2) ศึกษากลยุทธ์การขายสินค้าอาหารอินทรีย์ของร้านค้าประเภทอื่น

ข้อจำกัดในการทำวิจัย

การศึกษานี้มีข้อจำกัดบางประการ ประการแรก ผู้วิจัยศึกษากลยุทธ์ของร้านกาแฟออร์แกนิกในกรุงเทพและปริมณฑลเท่านั้น ผลการศึกษาไม่สามารถอ้างอิงไปถึงร้านกาแฟในจังหวัดอื่น ๆ ได้ ประการที่สองคือ ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยอ้างอิงกับกรอบ Social Practice Approach เท่านั้น จึงไม่ได้ศึกษามิติอื่นๆที่ไม่ได้อยู่ในองค์ประกอบของทฤษฎีนี้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์บางส่วนจาก บัณฑิตวิทยาลัย และสมาคมศิษย์เก่าบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). ธุรกิจผลิตกาแฟ. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2562/T26/T26_201901.pdf
- กรีนเนท. (ม.ป.ป.). ร้านขายสินค้าออร์แกนิก. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.greenet.or.th/ร้านขายสินค้าออร์แกนิก/>
- คนางค์ คันธมธูรพจน์, วาทีณี คุณเผือก และสุลัดดา พงษ์อุทธา. (2559). องค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ในประเทศไทย. *วารสารการเมืองการปกครอง การบริหารการจัดการ-การบริหารทรัพยากรมนุษย์-นโยบาย*, 6(1), 382-396.
- ชนากานต์ อุณาพรหม และคณะ. (2566). ทักษะชีวิตด้านส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา ตำบลโพรงน้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(1), 178-193.
- ชัชวาลย์ เผ่าเพ็ง, เพียว ผ่องสุข และสุลัดดา พงษ์อุทธา. (2564). การรับรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นของผู้บริโภคผักสดต่อระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 39(1), 74-81.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2546). ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม : มุมมองความคิดด้านสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาการเมือง. *วารสารปาริชาติ*, 16(1), 36-45.
- ณัชชา ลูกรักษ์, ดุสิต อธิวัฒน์ และธีระ สันเดชารักษ์. (2556). ปัญหาและอุปสรรคในการปรับเปลี่ยนเพื่อการผลิตพืชผักอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดราชบุรีที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์. *Thai Journal of Science and Technology*, 2(2), 125-133. doi:10.14456/tjst.2013.17
- ปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์ และคณะ. (2562). การบริโภคสินค้าและอาหารอินทรีย์ของประชาชนในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 12(2), 105-117.
- พรพิมล สระทองปิง และคณะ. (2561). พฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดนัดสุขใจ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 20(2), 185-192.
- พริยา ทรัพย์สาร และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2563). การวิเคราะห์เนื้อหาารูปแบบกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดบนสื่อออนไลน์ของผู้ประกอบการด้านธุรกิจเกษตรอินทรีย์ของร้านเลมอนฟาร์ม. *RMUTI JOURNAL Humanities and Social Sciences*, 7(2), 49-69.
- พริยา สมศักดิ์, ชรัญญา สุวรรณเสรีรักษ์ และเก็จวลี ศรีจันทร์. (2564). เหตุผลในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก สำหรับแผนกเด็กอ่อนในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเฟสติวัล เชียงใหม่. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 17(3), 147-163.



ไพลิน กิตติเสรีชัย. (2562). โลกาภิวัตน์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 45(1), 18-49.

ฟิลลิป คอตเลอร์. (2545). หลักการตลาด [Principles of marketing] (วารุณี ตันติวงศ์วานิช, แปล.).

กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชนา.

มุทิตา เกษประสิทธิ์, ปิธิพร กุลไชยา และพรทิพย์ ชุ่มเมืองปัก. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารออร์แกนิกบรรจุหีบห่อในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 11(1), 138-152.

วิกานดา รัตนพงศ์ปรณ. อิทธิพลของค่านิยม การบอกเล่าปากต่อปากและการโฆษณาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.*

วีรพร สุวนันท์รัตน์ และบุญญาดา นาสมบูรณ์. (2565). ปัจจัยส่วนผสมการตลาด 4Ps และ 4Es ที่ส่งผลต่อการใช้บริการร้านกาแฟคุณภาพพิเศษ (Specialty Coffee) อย่างต่อเนื่อง. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 5(2), 285-299.

ศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์. (2562). มูลค่าตลาดโลกพุ่ง 3.55 ล้านล้านบาท ดันไทยเป็นผู้นำ “เกษตรอินทรีย์” ในอาเซียน. สืบค้นจาก

<http://www.organic.moc.go.th/th/news/%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%84%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%94%E0%B9%82%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%87-355->

<http://www.organic.moc.go.th/th/news/%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%97->

<http://www.organic.moc.go.th/th/news/%E0%B8%94%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%B3->

<http://www.organic.moc.go.th/th/news/%E2%80%9C%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B9%8C%E2%80%9D%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%9>

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). ธุรกิจร้านกาแฟ บริหารอย่างไรให้รุ่ง. สืบค้นจาก

<https://kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Coffee-Shop-Management.pdf>



ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ม.ป.ป.). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. สืบค้นจาก

<https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>

ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2562). ธุรกิจร้านอาหารแพนในประเทศไทย. สืบค้นจาก

<http://fic.nfi.or.th/MarketOverviewDomesticDetail.php?id=207>

สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ. (2557). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านสุขาภิบาล อาหารและน้ำสำหรับสาธารณสุขอำเภอ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุกฤตา หิรัณยขวลิต. (2554). การออกแบบบรรจุภัณฑ์อาหารเกษตรอินทรีย์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 4(2), 1-7.

อัจฉริยาพร ศรีหมื่นไวย. (2553). *ทัศนคติต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา.

GREEN DEE. (ม.ป.ป.). EAT&DRINK. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก

<https://greendee.app/nearme?cat=4>

Greenery. (ม.ป.ป.). GREENRY DIRECTORY. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก

<https://directory.greenery.org/>

iURBAN. (ม.ป.ป.). 5 ออแกนิกคาเฟ่ (Organic Café) เปิดใหม่!!! เอาใจสายคลีน. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.iurban.in.th/greenery/5organiccafe/>

Urban Creature. (2560). รวม Organic Cafe น่านั่ง เอาใจคนรักสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://urbancreature.co/organic-cafe/>

ภาษาอังกฤษ

Charoenpanich, A., & Vongurai, R. (2018). The Factors Affecting Healthy Lifestyle and Attitude Towards Organic Foods: A Case Study of People Living in Bangkok, Thailand. *ABAC ODI JOURNAL VISION. ACTION. OUTCOME.*, Vol. 5(1), 102-116.

Duangkanong, D. (2020). Factors influencing consumers' purchase intention for organic food products in Thailand. *CONNEXION Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(1), 38-46.

Jermittiparsert, K., Haseeb, M., & Dawabsheh, M. (2019). Enhancing organic food identity through green marketing in Thailand: Mediating role of environmental, health, and social consciousness. *World Food Policy*, 5(2), 74-91.

Jiumpanyarach, W. (2018). The impact of social trends: teenagers' attitudes for organic food market in Thailand. *International Journal of Social Economics*, 45(4), 682-699.



- Kantamaturapoj, K., & Marshall, A. (2020). Providing organic food to urban consumers: case studies of supermarkets in Bangkok and metropolitan area. *Heliyon*, 6(5). doi:10.1016/j.heliyon.2020.e04003
- Kirkwood, J., & Walton, S. (2010). What motivates ecopreneurs to start businesses? *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16(3), 204-228.
- Pitinidhipat, N. (2013). *Greening restaurants in Bangkok: an overview of consumers' and provider' considerations on sustainable food in restaurants in Bangkok*. Wageningen University and Research Centre, The Netherlands.
- Poulston, J., & Yiu, A. Y. K. (2011). Profit or principles: Why do restaurants serve organic food? *International Journal of Hospitality Management*, 30(1), 184-191.
- Roitner-Schobesberger, B., Darnhofer, I., Somsook, S., & Vogl, C. R. (2010). Consumer perceptions of organic foods in Bangkok, Thailand. In *Looking east looking west* (pp. 195-209): Wageningen Academic.
- Sahakian, M., & Wilhite, H. (2013). Making practice theory practicable: Towards more sustainable forms of consumption. *Journal of Consumer Culture*, 14(1), 25-44.
- Sangkumchaliang, P., & Huang, W.-C. (2012). Consumers' perceptions and attitudes of organic food products in Northern Thailand. *International Food and Agribusiness Management Review*, 15(1030-2016-82915), 87-102.
- Scott, K., Bakker, C., & Quist, J. (2012). Designing change by living change. *Design Studies*, 33(3), 279-297. doi:10.1016/j.destud.2011.08.002
- Seyfang, G. (2006). Ecological citizenship and sustainable consumption: Examining local organic food networks. *Journal of Rural Studies*, 22(4), 383-395. doi:10.1016/j.jrurstud.2006.01.003
- Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M. (2012). *The dynamics of social practice: Everyday life and how it changes*. SAGE.
- Spaargaren, G., Oosterveer, P. และLoeber, A. (2012). *Sustainability Transitions in Food Consumption, Retail and Production*. New York: Routledge.



พฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ในพื้นที่จังหวัดตรัง

รัศมีรวี หล่อเพชร¹

สุภาภรณ์ สงค์ประชา²

คนางค์ คันธมธูรพจน์³

ธเนศ เกษศิลป์⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ในพื้นที่จังหวัดตรัง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาดำน้ำตื้น ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงอนุมานแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA และ เปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ Scheffé

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังในระดับสูงร้อยละ 89.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการัง พบว่าอาชีพแตกต่างกัน การให้คุณค่า ความรู้ และทัศนคติในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังมีพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยคือ ภาครัฐควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศแนวปะการัง เน้นผ่านทางช่องทางออนไลน์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว และมีคุกเทศก์ เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์และผลกระทบต่อระบบนิเวศแนวปะการัง จากการใช้ประโยชน์การท่องเที่ยวทางทะเล การบังคับใช้กฎหมายยังไม่รัดกุม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจน เกี่ยวกับการละเมิดและทำลายระบบนิเวศแนวปะการัง

คำสำคัญ : พฤติกรรม, การอนุรักษ์, ระบบนิเวศแนวปะการัง,

1 นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

3 รองศาสตราจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล



CORAL REEF ECOSYSTEM CONSERVATION BEHAVIORS OF SNORKELERS IN TRANG

Rusrawee Lopetch¹

Supaporn Songpracha²

Kanang Kantamaturapoj³

Tanet Ketsil⁴

ABSTRACT

The objectives of this study were to study coral reef ecosystem conservation behaviors of snorkelers and to examine the factors related to the conservation behavior of coral reef ecosystems of snorkelers. Data collection was conducted using questionnaires with Thai tourists who engaged diving during the study period, October to November 2023, with a sample size of 400 individuals. Data analysis included descriptive statistics with percentage, mean and standard deviation, and inferential statistics for hypothesis testing and variable correlation testing. For analytical measurements, One- way ANOVA, and Scheffé were employed for pair comparisons.

The study found a high level of conservation behavior coral reef ecosystems, with 89.3% exhibiting such behavior. Regarding the factors influencing conservation behavior coral reef ecosystems, it was found that differences in occupation, values, knowledge, and attitudes conservation significantly impacted conservation behavior towards coral reef ecosystems at a statistical significance level of 0.05

The research recommends that the government communicate information, news, and knowledge about coral reef ecosystems through internet platforms in order to increase knowledge and comprehension among tourists and stakeholders. Also, law enforcement in conversation is still lack, thus stakeholders should adopt clear measures to handle infractions destruction of coral reef ecosystems.

KEY WORDS: behavior, conservation, coral reef ecosystem

1 Master of Arts, Environmental Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

2 Asst. Prof. Dr., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

3 Assoc. Prof. Dr., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

4 Asst. Prof. Dr., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

บทนำ

ไทยเป็นประเทศที่มีระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์หลากหลาย หนึ่งในนั้นคือระบบนิเวศและทรัพยากรทางทะเล มีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เช่น แนวปะการัง แหล่งหญ้าทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน เป็นต้น จากการพัฒนาของประเทศในด้านต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งทางบก และทางทะเลอย่างมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากร

แนวปะการังเป็นระบบนิเวศที่มีความซับซ้อน และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงที่สุดในทะเล แนวปะการังเป็นแหล่งกำเนิดทรายให้ชายหาด ทั้งจากการสึกกร่อนของโครงสร้างหินปูน การกัดกร่อนโดยสัตว์ทะเลบางชนิดและจากกระแสน้ำ ทำให้หินปูนปะการังแตกละเอียดเป็นเม็ดทรายที่ขาวสะอาด แนวปะการังบริเวณชายฝั่งและแนวปะการังแบบกำแพงช่วยป้องกันชายฝั่งจากการกัดเซาะของคลื่น และกระแสน้ำโดยตรง เป็นแหล่งผลิตอาหารสัตว์น้ำนานาชนิด ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งสร้างอาหารที่สำคัญของมวลมนุษย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาเยี่ยมชม เป็นการสร้างรายได้ที่สำคัญของประเทศ และในด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศแนวปะการังหลากหลายชนิดยังมีสรรพคุณทางยา ตัวอย่างเช่น กัลปังหา สามารถนำมาสกัดใช้ทำยาต่อต้านโรคมะเร็ง ยาต่อต้านจุลชีพและน้ำยาป้องกันการตกผลึกและการแข็งตัว เป็นต้น

ปัจจุบันการดำน้ำตื้นเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยม มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวดำน้ำมากขึ้น การทำกิจกรรมต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทรัพยากรทางทะเลกรณีพื้นที่บริเวณเกาะเชือก จ.ตรัง สถานภาพปะการังจัดอยู่ในสถานภาพเสียหาย (อัตราส่วน 1: 2.40) (สถานภาพแนวปะการัง, 2567) จากการสำรวจในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 มีความเป็นไปได้ว่าสาเหตุหลักที่ทำให้แนวปะการังเสื่อมโทรมมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว (คณินิตย์ ลิมจิรขจร, 2565) และจากการศึกษาโรคของปะการังบริเวณแนวปะการังเขตนํ้าตื้น ฝั่งอ่าวไทย และทะเลอันดามัน ผลการสำรวจสภาพความสมบูรณ์ของแนวปะการัง 3 พื้นที่ พบว่าแนวปะการังบริเวณเกาะคางคาว จ.ชลบุรี มีความสมบูรณ์มากที่สุด รองลงมาคือ เกาะแตน จ.สุราษฎร์ธานี และเกาะมุกด์ จ.ตรัง ตามลำดับ โดยเกาะมุกด์ มีอัตราส่วนของเปอร์เซ็นต์ปกคลุมพื้นที่ของปะการังมีชีวิตต่อปะการังตายเท่ากับ 1:2.44 จัดว่าเสียหาย และผลการศึกษาการเกิดโรคปะการังครั้งนี้พบว่าแนวปะการังเกาะแตน มีความชุกของการเกิดโรคปะการังสูงสุด เนื่องจากแนวปะการังเกาะแตน ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะการท่องเที่ยว โดยเกาะแตนอยู่ใกล้เกาะสมุย ซึ่งมีนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ทำให้มีการก่อสร้าง และพัฒนาชายฝั่งมาก รวมถึงกิจกรรมทางทะเล เช่น การท่องเที่ยวทางทะเล การทิ้งสมอเรือ และการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้

อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดโรคปะการัง (มัตติกา แดงแยม, 2560) เมื่อมีการใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จะทำให้ทรัพยากรทางทะเลเริ่มเสื่อมโทรมลง ส่งผลต่อการลดจำนวนของนักท่องเที่ยวดำน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การลดลงของนักท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากการท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทยนับเป็นพื้นที่สำคัญสร้างรายได้หลักแก่ภาคท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักดำน้ำส่งผลต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการัง ตัวอย่างจากการศึกษาเรื่อง Impact of snorkelers on shallow coral reefs in the Rock Island Southern Lagoon (Nestor, et al., 2018) ที่ทำการศึกษาผลกระทบของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแนวปะการังน้ำตื้นในปาเลาซึ่งเป็นสถานที่ยอดนิยมในการท่องเที่ยวดำน้ำตื้น โดยทำการเปรียบเทียบในพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวและไม่มี พบว่านักท่องเที่ยว 1 ใน 5 ทำลายปะการัง เช่นการเตะหรือยืนบนปะการัง และการให้อาหารปลา แม้ว่าจะมีการบังคับใช้กฎระเบียบ ทำให้ความสมบูรณ์ของพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวและไม่มี แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ

จังหวัดตรัง เป็นจังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตกติดกับทะเลอันดามันที่สำคัญอีกแห่งของไทย มีชายฝั่งทะเลยาวถึง 119 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่เกาะกว่า 46 เกาะ ที่ตั้งงามด้วยภูมิทัศน์หาดทรายขาว ปะการังยังมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะอยู่ในการดูแลของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีจุดดำน้ำที่สำคัญ เช่น เกาะแหวน เกาะกระดาน เกาะเชือก และมีกองปะการังเทียมที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นแหล่งอาศัยของพะยูนที่มากที่สุดในประเทศ และมีงานวิวาทิทัศน์ที่ช่วยให้การดำน้ำในตรังเป็นที่รู้จักและนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น (วิชชากร พรกำเนตทรัพย์, 2555, น.5-9)

จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยมีความประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น อีกทั้งการศึกษายังสอดคล้องกับการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ข้อ 14 ว่าด้วยเรื่องการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้มีการกล่าวถึงสถานการณ์และแนวโน้มการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่เกิดขีดความจำกัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น

สมมติฐานการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นเพศชาย จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังมากกว่าเพศหญิง

2. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้นที่มีอายุมากกว่า จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังมากกว่ากลุ่มอื่น
3. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้น ที่มีการศึกษาสูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังอยู่ในระดับสูง
4. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้น ที่มีการรายได้สูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังอยู่ในระดับสูง
5. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้น ที่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานราชการ/ลูกจ้างราชการ จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังอยู่ในระดับสูง
6. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้นที่มีการให้คุณค่าระบบนิเวศแนวปะการังสูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง
7. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้นที่มีคะแนนทัศนคติสูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง
8. นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้นที่มีคะแนนความรู้สูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) ผู้วิจัยทำการศึกษาเชิงปริมาณด้วยวิธีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม มีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงให้มีความถูกต้องในเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบการเก็บข้อมูล (try out) กับนักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้น ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จำนวน 30 ราย เพื่อนำมาวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาด่านน้ำตื้น ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จ.ตรัง โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Sample Size) ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยจำนวนนักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้น ในพื้นที่ เกาะเชือก เกาะแหวน และเกาะกระดาน ตามขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ (Physical carrying capacity, PCC) ต่อเดือน คิดเป็น 681,840 คน และได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 393 คน ผู้วิจัยได้ปรับเป็นจำนวน 400 คน ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ช่วงเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน พ.ศ.2566

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.3 มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี ร้อยละ 52.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 65.5 ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ลูกจ้าง ร้อยละ 26.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 50.5 มีการให้คุณค่าระบบนิเวศแนวปะการังในระดับสูง ร้อยละ 85.5 มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการัง ในระดับสูง ร้อยละ 93.5 มีทัศนคติในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ



แนวปะการัง ในระดับปานกลาง ร้อยละ 69.3 และมีพฤติกรรมในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังในระดับสูง ร้อยละ 89.3

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัย กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการัง โดยใช้สถิติการทดสอบสถิติวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : One-Way ANOVA) ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการัง

N = 400

ปัจจัยด้านบุคคล	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	P-value
เพศ				0.686
ชาย	205	32.52	6.03	
หญิง	185	32.60	6.25	
ไม่ระบุเพศ	10	31.36	0.63	
อายุ				0.401
< 20 ปี	67	31.76	6.39	
21-30 ปี	211	32.68	6.13	
31-40 ปี	76	32.71	6.08	
> 40 ปี	46	32.64	4.66	
ระดับการศึกษา				0.306
ประถมศึกษา	3	31.55	6.65	
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	32.46	7.29	
มัธยมศึกษาปลาย/ปวช.	61	32.33	6.66	
อนุปริญญา/ปวส	34	31.12	5.05	
ปริญญาตรี	262	32.65	5.09	
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	20	34.38	4.99	
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม				



ปัจจัยด้านบุคคล	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	P-value
อาชีพ				0.031*
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	99	33.67	5.91	
พนักงานบริษัท/ลูกจ้าง	107	32.05	6.63	
ธุรกิจส่วนตัว	64	32.89	5.14	
รับจ้างทั่วไป	28	31.40	6.29	
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	81	31.91	5.54	
ไม่ระบุอาชีพ	21	33.48	6.81	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				0.357
<15000 บาท	202	32.48	6.09	
15000-30000 บาท	156	32.78	5.74	
>30000 บาท	42	31.79	7.00	
การให้คุณค่าระบบนิเวศแนวปะการัง				
ระดับต่ำ : 0 – 13.3 คะแนน	-	-	-	0.00*
ระดับปานกลาง : 13.4 – 26.6 คะแนน	58	30.36	6.06	
ระดับสูง : 26.7 – 40 คะแนน	342	32.90	5.89	
ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการัง				
ระดับต่ำ : 0 - 4.6 คะแนน	-	-	-	0.00*
ระดับปานกลาง : 4.7 - 9.3 คะแนน	26	29.66	4.47	
ระดับสูง : 9.4 – 14 คะแนน	374	32.72	6.07	
ทัศนคติในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการัง				
ระดับต่ำ : 0 – 13.3 คะแนน	5	30.93	4.15	0.004*
ระดับปานกลาง : 13.4 – 26.6 คะแนน	277	32.97	5.87	
ระดับสูง : 26.7 – 40 คะแนน	118	31.55	6.30	

อภิปรายผล

สมมติฐานที่ 1 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นเพศชาย จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังมากกว่าเพศหญิง

จากผลการศึกษาพบว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากปัจจุบันมนุษย์แทบทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ด้านต่าง ๆ ได้อย่างไม่จำกัด ส่งผลให้ไม่ว่าเพศไหนสามารถมีความรู้ในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังได้อย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรินทร์พร จุนเกียรติ (2563:น.157)

ศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์เต่ามะเฟืองของประชาชนในต.ท้ายเหมือง อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา พบว่าปัจจัยเพศมีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์เต่ามะเฟืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 2 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นที่มีอายุมากกว่า จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังมากกว่ากลุ่มอื่น

จากผลการศึกษาพบว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจาก นักท่องเที่ยวดำน้ำมักเดินทางมาเที่ยวเป็นหมู่คณะ และได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติในการท่องเที่ยวจากมัคคุเทศก์ ทำให้นักท่องเที่ยวในทุกช่วงอายุมีความเข้าใจที่ตรงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร ชูจันทร์ (2552:น.76) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา เกษตรกรปลูกข้าวนาการเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จ.สมุทรปราการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ที่มีการศึกษาสูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังอยู่ในระดับสูง

จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ที่มีระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากการศึกษาในระดับที่สูง ทำให้มีความรู้รอบตัวมากกว่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่จากผลการศึกษา ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังของนักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น อาจเนื่องมาจากรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการังเป็นความรู้เฉพาะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาธิป ถิ่นกลาง (2557:น.182) ศึกษาความรู้และทัศนคติที่เกี่ยวกับสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และยั่งยืนที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชน : กรณีศึกษา อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช ผลการศึกษาเมื่อทำการทดสอบทางสถิติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี (Mean = 19.80) มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งมากกว่ากลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ

สมมติฐานที่ 4 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ที่มีการรายได้สูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังอยู่ในระดับสูง

จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 – 30,000 บาท มีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจาก พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาหรือกิจกรรมทุกชนิดของสิ่งมีชีวิต ทั้งสังเกตได้และไม่ได้เกิดจากการกระตุ้นหรือถูกจูงใจจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรินทร์พร จุนเกียรติ (2563:น.157) ศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์เต่ามะเฟืองของประชาชน

ในต.ท้ายเหมือง อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา พบว่าปัจจัย รายได้ มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์เต่ามะเฟือง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 5 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ที่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานราชการ/ลูกจ้างราชการ จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังอยู่ในระดับสูง

จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้น ที่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานราชการ/ลูกจ้างราชการ มีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจาก อาชีพข้าราชการฯ ต้องมีทำงานร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจทำให้กลุ่มตัวอย่างนี้มีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาธิป ถิ่นกลาง (2557:น.224) ศึกษาความรู้และทัศนคติที่เกี่ยวกับสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชน : กรณีศึกษา อ.ชนอม จ.นครศรีธรรมราช ผลการศึกษาเมื่อทำการทดสอบทางสถิติ พบว่า ประชาชนที่ว่างงานจะมีคะแนนพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน น้อยกว่าผู้ที่มีอาชีพข้าราชการฯ 13.256 คะแนน หมายความว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพข้าราชการฯ มีพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนอยู่ในระดับมาก

สมมติฐานที่ 6 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นที่มีการให้คุณค่าระบบนิเวศแนวปะการังสูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการให้คุณค่าระบบนิเวศแนวปะการังในระดับสูงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.5 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของนภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว (2562:น.119) ศึกษาการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษา อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้ผลว่าผู้ที่มีการให้คุณค่ากับทรัพยากรป่าไม้มาก จะมีความตั้งใจในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากขึ้น

สมมติฐานที่ 7 นักท่องเที่ยวดำน้ำตื้นที่มีคะแนนทัศนคติสูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติในการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการังในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.3 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจาก นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีพื้นฐานการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันมา ทำให้มีทัศนคติที่แตกต่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545:น.138) ให้ความหมายทัศนคติว่าเป็น สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึกและแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อ บุคคล สิ่งของ สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาธิป ถิ่นกลาง (2557:น.189) ศึกษาความรู้และทัศนคติที่เกี่ยวกับสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนที่มีผลต่อ



พฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชน : กรณีศึกษา อ.ชนอม จ.นครศรีธรรมราช พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนทัศนคติระดับปานกลาง (Mean = 17.77) มีพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนทัศนคติระดับมาก (Mean = 17.07)

สมมติฐานที่ 8 นักท่องเที่ยวด่านน้ำตื้นที่มีคะแนนความรู้สูง จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการัง ในระดับสูงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.50 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือวัลลี นนทะเสน (2557:น.107) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลของประชาชน ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง พบว่า ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามประเมินผล แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความรู้มาก มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามประเมินผลมากตามไปด้วย

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างมาสรุปเป็นประเด็นปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

- 1.ภาครัฐควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศแนวปะการัง เน้นผ่านทางช่องทางออนไลน์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจให้มากขึ้นแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงมัคคุเทศก์ เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์ และผลกระทบต่อระบบนิเวศแนวปะการังจากการใช้ประโยชน์การท่องเที่ยวทางทะเล
- 2.ควรปลูกฝังค่านิยม และความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการังตั้งแต่เด็ก
- 3.การบังคับใช้กฎหมายยังไม่รัดกุม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจน เกี่ยวกับการละเมิด และทำลายระบบนิเวศแนวปะการัง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาโดยมุ่งเน้นในประเด็นของการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศแนวปะการัง อย่างยั่งยืน เพื่อที่จะได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดังกล่าว ไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวดาน้ำ และภาครัฐ
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมในเชิงคุณภาพ กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศแนวปะการัง และประชาชนในพื้นที่ที่ทำการศึกษา เพื่อให้เห็นถึงปัญหาในพื้นที่ชัดเจนมากขึ้น



บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (19 เมษายน 2565). แนวปะการัง. คลังความรู้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. https://km.dmcr.go.th/c_3
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (28 พฤษภาคม 2567). สถานภาพแนวปะการัง. คลังความรู้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. https://km.dmcr.go.th/c_3/d_19779
- คณินนิตย์ ลิมจิรขจร, ศุภพร เปรมปรีดิ์, บาร์ณี บำรุง, ชุตติมา ชุมมิ่ง, จักรกฤษ วิศพันธ์, พัทรี ฤกษ์งานดี และ เอกนรินทร์ รอดเจริญ. (2565). องค์ประกอบสกุลของปะการังแข็งและ การประเมินสถานภาพแนวปะการังบริเวณ เกาะกระดาน และ เกาะเชือก จังหวัดตรัง. PKRU SciTech Journal, 6(1), 47-58.
- เครือวัลย์ นนทะเสน. (2557) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลของประชาชนตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง . มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/กรุงเทพฯ. DOI : https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/KU.the.2014.908
- จรินทร์พร จุนเกียรติ และ คนางค์ คันธมธูรพจน์. (2563). พฤติกรรมการอนุรักษ์เต่ามะเฟืองของประชาชนในตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา. วารสาร สห ศาสตร์, 20(2), 152-164.
- จุฑาธิป ถิ่นกลาง. (2558). ความรู้และทัศนคติของประชาชนที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษาอำเภอนวม จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล). Digital Research Information Center . <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/289588>
- ธนิษฐ์ สังข์ดวง. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านน้ำอย่างยั่งยืนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง (Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว และ ธนฤต สังข์เฉย. (2561). การส่งเสริม การอนุรักษ์ ทรัพยากร ป่า ไม้ในระดับท้องถิ่นกรณี ศึกษา อำเภอ อุ้มทอง จังหวัด สุพรรณบุรี. Thai Journal of Forestry, 38(1), 112-121.
- นันทพร ชูจันทร์. (2552) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา เกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดสมุทรปราการ . <https://cms.dru.ac.th/jspui/bitstream/123456789/340/10/Unit%205.pdf>
- ธรรมศักดิ์ ยี่มิน, มาฆมาส สุทธาชีพ และ สิทธิพร เพ็งสกุล. (2562). การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับกิจกรรมดำน้ำลึกและน้ำตื้นในจังหวัดชุมพร: แผนงานวิจัย: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- มัททิกา แดงแย้ม. (2560). ฤดูกาลและพื้นที่ในการเกิดโรคของปะการังบริเวณแนวปะการังเขตน้ำตื้นฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน.
- วิซชากร พรกำเนิดทรัพย์. (2555) ระบายสีเมืองตรัง.กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการปฏิบัติการ.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์สุริยาสาน



สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 (นครศรีธรรมราช) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2565)
แผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม พ.ศ. 2566-2570

Nestor, et al., (2018). *Impact of snorkelers on shallow coral reefs in the Rock Island Southern Lagoon*. PICRC Technical Report 17-04).

การพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้น ในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี

สันติ โพธิ์ทอง¹

ประเสริฐ เล็กสรรเสริฐ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี กำหนดระยะการวิจัยเป็น 2 ระยะคือระยะที่ 1 การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯ ระยะที่ 2 ศึกษาผลลัพธ์ของการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 รักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่งในเขตพื้นที่อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 37 คนและกลุ่มควบคุม 37 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ส่วนได้แก่ 1) เครื่องมือดำเนินการวิจัยเป็น แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ และ 2) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามส่วนบุคคล ความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย ความพึงพอใจ และแบบบันทึกผลลัพธ์ทางคลินิก โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Independent t-test และ Paired t-test

การศึกษาพบว่า ภายหลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ พฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายสูงกว่าก่อนการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม ดัชนีมวลกาย และเส้นรอบเอว ลดลงต่ำกว่าก่อนการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) และลดลงต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$, $P < .05$ และ $P < .05$ ตามลำดับ) ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ โดยทำให้ระดับน้ำตาลสะสม ดัชนีมวลกาย และเส้นรอบเอวลดลง นำไปสู่การลดการใช้ยาหรือหยุดยาโรคเบาหวานได้

คำสำคัญ: โรคเบาหวานระยะสงบ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้น เบาหวานชนิดที่ 2 การจัดการตนเอง

¹ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี, E-mail : bkdhonon@hotmail.com

² อาจารย์ ดร. , คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, E-mail : leksansern@hotmail.com



Development of Intensive Behavior Change Promotion Strategies in Type 2 Diabetes Patients for Achieving Diabetes Remission in Nonthaburi Province

Santi Phothong¹

Prasert Leksansern²

Abstract

This research is a study using a research and development process with the objective of developing intensive behavior change promotion strategies for type 2 diabetes patients to achieve diabetes remission in Nonthaburi Province. The research is divided into two phases: Phase 1, the development of behavior change promotion strategies, and Phase 2, the study of the outcomes of these strategies. The sample group consists of type 2 diabetes patients receiving treatment at three primary health promotion hospitals in the Sai Noi district of Nonthaburi province. The sample is divided into an experimental group of 37 people and a control group of 37 people. The research tools include: 1) a behavior change promotion strategy, and 2) a data collection tool. The study consists of a personal information questionnaire, knowledge and behavior regarding food consumption and exercise, satisfaction, and a clinical outcome record. Data were analyzed using statistical methods such as mean, standard deviation, Independent t-test, and Paired t-test.

The study found that after the development of the behavior change promotion strategy, the experimental group showed significantly higher average scores in knowledge, food consumption behavior, and exercise behavior compared to before the development, and compared to the control group ($P < .001$). The average HbA1c, body mass index (BMI), and waist circumference were significantly lower than before the development of the strategy ($P < .001$) and were also significantly lower than in the control group ($P < .001$, $P < .05$, and $P < .05$, respectively). Therefore, the intensive behavior change promotion strategy for type 2 diabetes patients can be used as a guideline for behavior change to achieve diabetes remission by reducing HbA1c, BMI, and waist circumference, which leads to reduced medication use or even stopping diabetes medication.

Keywords: Diabetes remission, intensive behavior change, type 2 diabetes, Self-management

¹ Nonthaburi Provincial Public Health Office, E-mail : bkdhonon@hotmail.com

² Lecturer Dr., Faculty of Public Health, Rajapruk University,, E-mail : leksansern@hotmail.com

1. บทนำ

โรคเบาหวานเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Noncommunicable Diseases) เป็นปัญหาสาธารณสุขสำคัญระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติออกประกาศให้ทุกประเทศทั่วโลกร่วมมือดำเนินการควบคุมโรคอย่างเข้มงวด (World Health Organization, 2017) ประเทศไทยพบอุบัติการณ์โรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มขึ้น 3 แสนคนต่อปี และโรคเบาหวานเป็น 1 ใน 5 โรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิตถึงร้อยละ 75 ของการเสียชีวิตทั้งหมด หรือประมาณ 320,000 คนต่อปี และ ทุก 1 ชั่วโมง มีผู้เสียชีวิต 37 คน (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2560) การเสียชีวิตของผู้ป่วยโรคเบาหวานสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการมีพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ จึงนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อน เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคหลอดเลือดสมอง ภาวะไตวาย จอประสาทตาเสื่อม เป็นต้น ภาวะแทรกซ้อนดังกล่าวทำให้อัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากโรคเบาหวานมีแนวโน้มที่สูงขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขในการรักษาโรคเบาหวานเฉลี่ยสูงถึง 47,596 ล้านบาทต่อปี หากผู้ป่วยเบาหวานได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง และต่อเนื่องตามแนวทางมาตรฐานสามารถป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนในระบบต่างๆ ของร่างกายทั้งแบบเฉียบพลัน และเรื้อรัง อันนำไปสู่ความพิการและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต และคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ครอบครัว รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจของประเทศ (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายสุขภาพให้โรคเบาหวานเป็นโรคที่ต้องให้ความสำคัญ ในการป้องกันและรักษาในแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อ 5 ปี พ.ศ.2560-2564 มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ลดภาระการป่วย การตายและความพิการ และมีมติเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคไม่ติดต่อโดยมีนโยบายสาธารณะมุ่งที่จะขับเคลื่อนสังคมไทยให้ประชากรในประเทศมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ห่วงไกลปัญหาโรคไม่ติดต่อ (กรมควบคุมโรค สำนักโรคไม่ติดต่อ กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2560) ด้วยนโยบายสุขภาพดังกล่าว เขตบริการสุขภาพที่ 4 ได้กำหนดแนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน โดยการดำเนินโรคเบาหวานระยะสงบ (diabetes remission) เพื่อร่วมกันพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับต่ำ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลดโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดค่าใช้จ่ายในการรักษา

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข สมาคมแพทย์เวชปฏิบัติทั่วไป/เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย และสมาคมวิชาชีพทางการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ได้ให้คำจำกัดความ โรคเบาหวานระยะสงบ หรือ diabetes remission หมายถึง โรคเบาหวานชนิดที่ 2 ในผู้ป่วยอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่ได้รับการดูแลรักษาจนสามารถควบคุมน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์วินิจฉัยโรคเบาหวาน และคงอยู่ต่อเนื่องอย่างน้อย 3 เดือน โดยไม่ต้องใช้ยาเพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด พร้อมทั้งได้ร่วมกันจัดทำแนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด ให้สามารถควบคุมน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์วินิจฉัยโรคเบาหวาน โดยไม่ต้องใช้ยา ซึ่งการดูแลผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ด้วยแนวทางดังกล่าวจะสามารถช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ลดโอกาสเกิด

ภาวะแทรกซ้อน และลดภาระทางเศรษฐกิจได้อย่างมาก (ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย, 2565) จากการทบทวนวรรณกรรมได้มีการศึกษาประสิทธิผลการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า หลังการศึกษา 3 เดือนผู้ป่วยเบาหวานสามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ร้อยละ 39.0 ลดยารักษาโรคเบาหวานได้ร้อยละ 46.0 แต่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานได้ ส่วนหลังการศึกษา 6 เดือน สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ร้อยละ 91.0 ลดยารักษาโรคเบาหวานได้ร้อยละ 57.0 และหยุดยาได้ร้อยละ 16.0 ผู้ป่วยเบาหวานมีความพึงพอใจต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด ระดับมากถึง ร้อยละ 93.0 (พิชิต สุขสบาย, 2567)

จากสถานการณ์จำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานของจังหวัดนนทบุรีที่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ปี พ.ศ.2566 คิดเป็นร้อยละ 29.83 และปี พ.ศ.2567 คิดเป็นร้อยละ 27.26 ของผู้ป่วยเบาหวานทั้งหมด (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี, 2567) ประกอบกับบริบทพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลของ เมืองหลวง มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยีและด้านอื่นเทียบเท่ากรุงเทพมหานคร มีความพร้อมด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ประกอบกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ต้องใช้ชีวิตด้วยความเร่งรีบ ทำให้คนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสมด้านการออกกำลังกาย อาหาร ความเครียด เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติได้ จากสถานการณ์ดังกล่าวประกอบด้วยนโยบายสุขภาพให้โรคเบาหวานเป็นโรคที่ต้องให้ความสำคัญในการป้องกันและรักษา เพื่อลดภาระการป่วย การตายและความพิการ และการกำหนดแนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน ด้วยนโยบายการดำเนินงานโรคเบาหวานระยะสงบ (diabetes remission) ของเขตสุขภาพที่ 4 เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยเฉพาะโรคเบาหวานนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์การพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้น และข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์โรคเบาหวาน จังหวัดนนทบุรี ข้อมูลการถอดบทเรียนจากการดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นของโรงพยาบาลชุมชน เนื่องจากจังหวัดนนทบุรียังไม่มีดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นของผู้ป่วยเบาหวานในชุมชนหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

2. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษา มาบูรณาการร่วมกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรอบรู้ทางสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ จัดทำแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ

การจัดทำแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี ตามกระบวนการให้ความรู้ และสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน (Diabetes self-management education and support : DSMES) (Beck et al., 2018)

1. ประเมินสถานะผู้ป่วยรายบุคคล (Assessment)
2. ตั้งเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม (Goal – setting)
3. การวางแผน (Planning)
4. ดำเนินการตามแผน (Implementation)
5. การติดตามและประเมินผล (Evaluation)

3. นำแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ ที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านความรู้ด้านสุขภาพตรวจสอบจำนวน 5 คน ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ 1 คน พยาบาลวิชาชีพประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 1 คน โรงพยาบาล 1 คน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 1 คน รพ.สต. 1 คน

4. แก้ไขปรับปรุงแนวทางตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

การวิจัยระยะที่ 2 ศึกษาผลลัพธ์ของการพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ใช้รูปแบบการทดลองแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (two group pretest-posttest design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่รับการรักษาในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 1,224 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ขึ้นทะเบียนรับการรักษาที่คลินิกโรคเรื้อรังในเครือข่ายบริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive

Sampling) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัย รวมจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากคลองหม่อมเข้ม สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดปลายคลองขุนศรี วิเคราะห์จำนวนกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G* Power กำหนดระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 ($\alpha=.05$) กำหนดอำนาจการทดสอบ (Power) 0.8 ขนาดอิทธิพล (effect size) เท่ากับ 0.6 โดยอ้างอิงอำนาจการทดสอบและขนาดอิทธิพลจากการศึกษาของ นางลักขณ์ ไคว์ตระกูล ได้กลุ่มตัวอย่าง 70 คน ได้เพิ่มขนาดตัวอย่างอีกร้อยละ 5 (4 คน) เพื่อป้องกันการสูญหาย (drop out) ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างการศึกษ ได้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 74 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 37 คนและกลุ่มควบคุมจำนวน 37 คน โดยมี

เกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) ดังนี้

1. เป็นผู้ป่วยได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นเบาหวานชนิดที่ 2 มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป
2. มีระดับน้ำตาลในเลือด (HbA1C) ก่อนการศึกษา ตั้งแต่ 7 mg%
3. สามารถสื่อสารได้ไม่สับสนและยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
4. ไม่มีประวัติการเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น ภาวะไตวาย โรคหัวใจ
5. เข้ารับการรักษอย่างต่อเนื่องไม่ขาดนัดในระยะ 3 เดือน

เกณฑ์คัดออก (exclusion criteria) ดังนี้

1. ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้จนถึงสิ้นสุดกระบวนการ
2. มีโรคแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานในระหว่างการศึกษและต้องรับการรักษาในโรงพยาบาล

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย คือ

แนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เป็นคำถามแบบเติมคำและเลือกตอบ จำนวน 14 ข้อ

2. แบบสอบถามความรู้เรื่องโภชนาการและการออกกำลังกาย จำนวน 10 ข้อลักษณะเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ 2 ระดับได้แก่ ถูก ผิด ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน มีค่าพิสัยที่เป็นไปได้เท่ากับ 0-10 คะแนน โดยมีเกณฑ์การแบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์การประเมินแบบอิงเกณฑ์ของบลูม (Bloom, 1971)

3. แบบสอบถามพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย จำนวน 10 ข้อ รวมคะแนนเต็ม 40 คะแนน

4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้น จำนวน 13 ข้อ แบบวัดเป็นลิเคิร์ต (Likert Scale) รวมทั้งสิ้น 13 ข้อ มีข้อคำถามให้เลือกตอบระดับความพึงพอใจ มาก ปานกลาง น้อย หรือไม่พอใจ แบ่งเกณฑ์การพิจารณาในแต่ละข้อดังนี้ ตอบมาก ให้คะแนน 3 คะแนน ปานกลาง



ให้คะแนน 2 คะแนน น้อย ให้คะแนน 1 คะแนน และไม่พอใจ ให้คะแนน 0 คะแนน ใช้ถามหลังการศึกษา 3 เดือน ในกลุ่มทดลอง

5.แบบบันทึกผลลัพธ์ทางคลินิก ประกอบด้วยข้อมูล ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม ดัชนีมวลกาย เส้นรอบเอว

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่จัดทำขึ้น ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และความครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัย หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความชัดเจนในเนื้อหา ความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Content Validity Index : CVI) ได้ค่าเท่ากับ 0.80

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี เลขที่ 36/2567 นำเสนอข้อมูลและการรายงานผลการวิจัยจะทำในภาพรวมเท่านั้น ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้รับการชี้แจงและขอความยินยอมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งชี้แจงถึงสิทธิในการปฏิเสธหรือบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่ต้องชี้แจงเหตุผล และไม่มีผลกระทบใดๆต่อกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนการดำเนินการ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวงจรการพัฒนา 4 ขั้นตอน อ้างอิงของ Kemmis & McTaggart ดังนี้

1.ขั้นตอน การเตรียมการ (Planning)

1.1.ผู้วิจัยจัดเตรียมโครงร่างการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี เสนอขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี

1.2.เตรียมผู้ช่วยงานวิจัยแต่ละ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งเป็นพยาบาล ผู้รับผิดชอบงานควบคุมโรคไม่ติดต่อแห่งละ 1 คน นักวิชาการสาธารณสุขแห่งละ 1 คน โดยชี้แจงรายละเอียดของวิจัย บทบาทหน้าที่ และให้ความรู้ในส่วนที่ต้องดำเนินการของแต่ละบุคคล ได้แก่ การให้บริการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานตามแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเรื่องอาหาร การออกกำลังกายและกิจกรรมทางกาย การติดตามและประเมินผล

1.3.ชี้แจงวัตถุประสงค์ นโยบาย และรายละเอียดการดำเนินงานส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ แก่ทีมแม่ข่ายโรงพยาบาล บางกรวย และขอความร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เภสัชกร นักโภชนาการ นักกายภาพบำบัด ในการดูแล ติดตาม ให้คำแนะนำ และเสริมพลังการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแก่ผู้ป่วยเบาหวาน

2. ขั้นตอน ปฏิบัติการ (Action)

ดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นผู้ป่วยเบาหวานตามแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ ประกอบด้วย การทำแบบทดสอบก่อนเริ่มโครงการ การทบทวนความรู้ และให้ความรู้ในส่วนที่ขาด การสาธิตการกำหนดอาหารโดยโภชนาการหรือนักกำหนดอาหาร การเสริมพลังในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบเข้มข้น

3. ขั้นตอน การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากการดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ซึ่งเป็นผลการดำเนินการที่ได้จากระยะปฏิบัติการเพื่อติดตามผลลัพธ์การดำเนินการพัฒนาแนวทาง ประกอบด้วย

3.1. การติดตามระดับน้ำตาลสะสมในเลือด ดัชนีมวลกาย และเส้นรอบเอวเดือนละ 1 ครั้ง และติดตามภาวะฉุกเฉินหรือภาวะแทรกซ้อนที่ต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล

3.2. เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามหลังการสิ้นสุดโครงการ

3.3. นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอ้างอิง

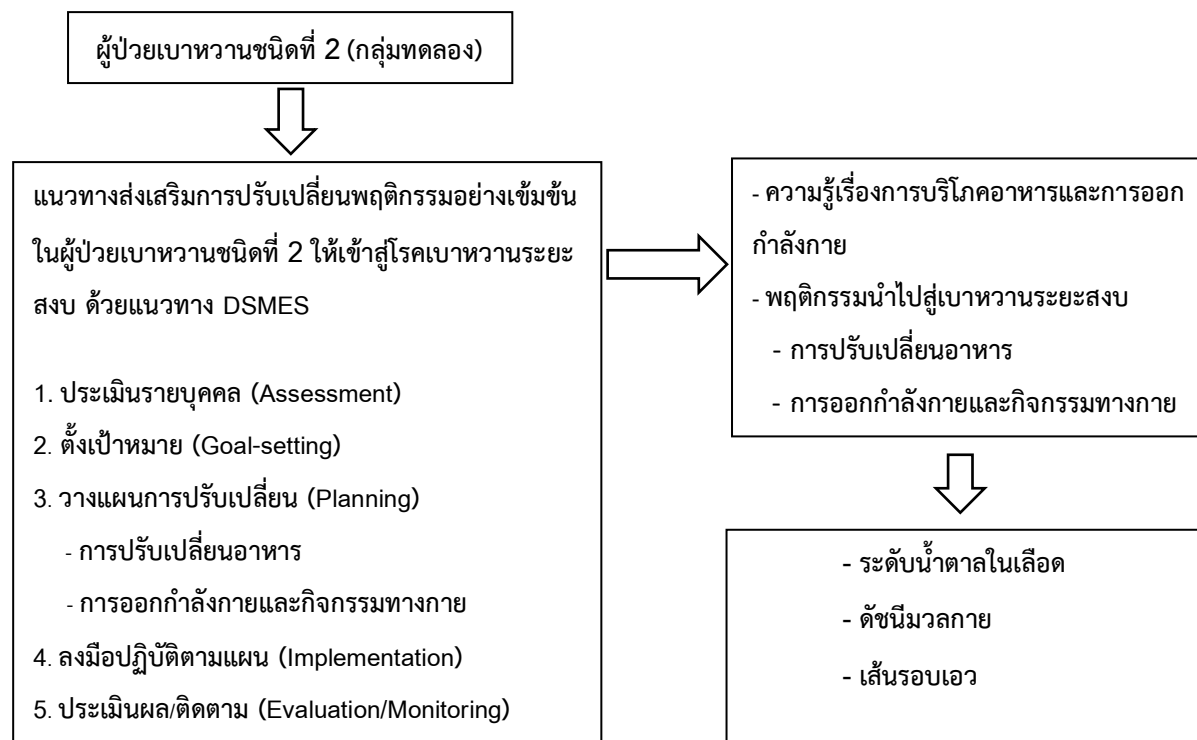
4. ขั้นตอนสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการพิจารณา วิเคราะห์ และสะท้อนผลลัพธ์จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปสู่การดำเนินการปรับปรุงแก้ไข (Act) ตามความเหมาะสมในวงรอบต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Paired t-test และ Independent t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน DSMES (Diabetes self-management education and support : DSMES) เป็นกระบวนการต่อเนื่องของการอำนวยความสะดวก ด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็น สำหรับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ตลอดจน กิจกรรมที่ช่วยเหลือบุคคลในการดำเนินการ และคงไว้ซึ่งพฤติกรรมที่จำเป็น การประสานกับทีมสุขภาพ เพื่อให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการจัดการดูแล ตนเองอย่างต่อเนื่อง พัฒนาผลลัพธ์ทางคลินิก และคุณภาพชีวิต (Beck et al., 2018) ผู้ให้ความรู้ และสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้เป็นเบาหวาน (DSMES) อาจเป็นได้ทั้ง แพทย์ พยาบาล นักกำหนดอาหาร นักวิชาการสาธารณสุขโดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ จังหวัดนนทบุรี

4. ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มทดลอง (n=37) และกลุ่มควบคุม (n=37)

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n = 37)		กลุ่มควบคุม (n = 37)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ				
หญิง	14	37.8	8	21.6
ชาย	23	62.2	29	78.4
อายุ				
40-60 ปี	18	48.64	16	43.24
61-80 ปี	18	48.64	20	54.05
> 80 ปีขึ้นไป	1	2.71	1	2.71
สถานภาพ				
โสด	3	8.1	4	10.8
คู่	27	73.0	29	78.4
หม้าย/หย่า/แยก	7	18.9	4	10.8
ระดับการศึกษา				



ไม่ได้เรียน	31	83.8	27	73.0
ประถมศึกษา	4	10.8	6	16.2
มัธยมศึกษาต้น	1	2.7	3	8.1
อนุปริญา (ปวส.)	1	2.7	1	2.7
อาชีพ				
ธุรกิจส่วนตัว	4	10.8	6	16.3
รับจ้าง	4	10.8	7	18.9
เกษตรกรรม	19	51.4	12	32.4
ว่างงาน	10	27.0	12	32.4
ผู้ดูแล				
มีผู้ดูแล	2	5.4	1	2.7
ไม่มีผู้ดูแล	35	94.6	36	97.3
ระยะเวลาป่วยด้วยโรคเบาหวาน				
< 10 ปี	19	51.35	17	45.94
10 - 20 ปี	17	45.94	17	45.94
21 - 30 ปี	1	2.71	3	8.12
การออกกำลังกาย 30-60 นาที/ครั้ง				
ไม่เคย	15	40.5	11	29.7
1-2 ครั้ง/สัปดาห์	17	45.9	16	43.2
≥ 3 ครั้ง/สัปดาห์	5	13.5	10	27.0

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ พฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม ดัชนีมวลกาย เส้นรอบเอวในกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับโปรแกรม (n=37)

ตัวแปรที่ศึกษา	ก่อนรับโปรแกรม		หลังรับโปรแกรม		t	P
	Mean	SD	Mean	SD		
ความรู้	6.68	1.082	8.43	0.987	9.177	<.001
พฤติกรรม	24.86	4.62	27.83	4.23	5.842	<.001
ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม(mg%)	8.79	1.66	7.33	1.22	-6.226	<.001
ดัชนีมวลกาย(kg/m ²)	24.78	4.15	24.20	4.06	-5.541	<.001
เส้นรอบเอว(cm)	87.05	11.028	85.68	10.72	3.356	<.001

พบว่า ภายหลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้การบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย และพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย สูงกว่าก่อนการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสมดัชนีมวลกาย และเส้นรอบเอว ภายหลังใช้แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ มีค่าลดลงต่ำกว่าก่อนการใช้แนวทางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังตารางที่ 1 ($P < .001$)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ พฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม ดัชนีมวลกาย เส้นรอบเอว ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ ($N=74$)

ตัวแปรที่ศึกษา	ก่อนรับโปรแกรม		หลังรับโปรแกรม		dt	t	P
	Mean	SD	Mean	SD			
ความรู้	8.43	.987	6.68	1.529	61.581	5.873	<.001
พฤติกรรม	27.83	4.23	25.51	5.03	72	2.149	<.05
ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม (mg%)	7.33	1.22	8.32	1.00	72	-3.806	<.001
ดัชนีมวลกาย(kg/m ²)	24.20	4.06	26.44	5.19	72	-2.061	<.05
เส้นรอบเอว(cm)	85.68	10.72	92.30	11.64	72	-2.545	<.05

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้การบริโภคอาหารและการออกกำลังกายและพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ภายหลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$, $P < .05$ ตามลำดับ) นอกจากนี้กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม ดัชนีมวลกาย และเส้นรอบเอว ลดลงต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$, $P < .05$ และ $P < .05$ ตามลำดับ) ดังตารางที่ 2

ความพึงพอใจต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นของกลุ่มทดลองภายหลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมฯ พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.3 พึงพอใจมาก และ ร้อยละ 2.7 พึงพอใจปานกลาง

5. สรุปและและอภิปรายผล

ภายหลังการพัฒนาแนวทางส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบพบว่าผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้และค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายสูงกว่าก่อนเข้ารับการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) ผู้ป่วย

เบาหวานชนิดที่ 2 ในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสมดัชนีมวลกายและเส้นรอบเอวลดลงต่ำกว่าก่อนเข้ารับ การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ($P<.001$, $P<.05$ และ $P<.05$ ตามลำดับ)

การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วย เบาหวานชนิดที่ 2 ที่จัดทำตามกระบวนการให้ความรู้และสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน (Diabetes Self management education and support : DSMES) ซึ่งประกอบด้วย 1) การประเมิน สภาวะผู้ป่วยรายบุคคล (Assessment) 2) ตั้งเป้าหมาย (Goal-setting) 3) วางแผนการปรับเปลี่ยน(planning) 4) ลงมือปฏิบัติตามแผน (Implementation) 5) การติดตามและประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการ ต่อเนื่องของการอำนวยความสะดวกด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นสำหรับการดูแลตนเองของ ผู้ป่วยเบาหวาน เพื่อผู้ป่วยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Yating et al., (2022) ได้พบทวนอย่างเป็นระบบกับผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการปรับเปลี่ยนอาหารร่วมกับการออกกำลังกายเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อการเข้าสู่ โรคเบาหวานระยะสงบ และการศึกษาของ ชัยญ์นิญฐ์ วงศ์อุดมทอง และคณะ (2567) ศึกษาผลการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินชีวิตผู้ป่วยเบาหวานมุ่งสู่โรคเบาหวานระยะสงบศูนย์สุขภาพชุมชน โรงพยาบาลโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่าหลังดำเนินโครงการผู้ป่วยเบาหวานมีค่าเฉลี่ยของค่าน้ำตาล สะสมในเลือด ค่าเฉลี่ยน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหารลดลง คะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานส่วนใหญ่ คะแนนระดับปานกลาง และไม่พบอุบัติการณ์แทรกซ้อนฉุกเฉินจนต้องนอนโรงพยาบาล และการศึกษาของ พิธิติ สุขสบาย (2567) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะ สงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่าหลังการศึกษา 3 เดือน ผู้ป่วยเบาหวานสามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ร้อยละ 39.0 รักษาโรคเบาหวานได้ร้อยละ 46.0 แต่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพเบาหวานได้ ส่วนการรักษา 6 เดือน สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ร้อยละ 91.0 รักษาโรคเบาหวานได้ร้อยละ 57.0 และหยุดยาได้ร้อยละ 16.0 ผู้ป่วยเบาหวานมีความพึง พอใจต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดระดับมากถึงร้อยละ 93.0

ภายหลังพัฒนาการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 หลัง ดำเนินการไปแล้ว 3 เดือนมีผู้ป่วยสามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ แต่สามารถลดยารักษาโรคเบาหวาน ได้มีเพียง 3 ราย ที่สามารถหยุดยารักษาเบาหวานได้ และส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหยุดยารักษาเบาหวานได้ ต้อง มีการดำเนินการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นต่อไปอีก นอกจากนี้ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ร้อยละ 97.3 มีความพึงพอใจระดับมาก ต่อการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นซึ่งอธิบายได้ว่า การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 นี้ มุ่งเน้นให้ผู้ป่วยดูแลตนเอง โดยเฉพาะ แนวทางการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยรายบุคคล รวมทั้งการอำนวยความสะดวกด้านความรู้ ทักษะ ที่จำเป็นอย่างต่อเนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ที่ เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มข้นพร้อมทั้งให้กำลังใจให้ผู้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมที่ ถูกต้อง (World Health Assembly.2016) และติดตามประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่องจนผู้ป่วยมีผลลัพธ์ ที่ดีต่อการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมและสามารถลดและหยุดยารักษาโรคเบาหวานได้ ซึ่งหลังจากการส่งเสริมการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบจังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยในการลดภาวะแทรกซ้อนต่างๆที่จะเกิดขึ้นจากการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ อันนำไปสู่ความพิการและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต และคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ครอบครัว รวมถึงภาวะเศรษฐกิจของประเทศ (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ระดับปฏิบัติการ ในหน่วยงานบริการสุขภาพควรส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นช่องทาง วิธีการสื่อสารการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

2. ระดับนโยบาย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดควรกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ โดยให้มีการตั้งเป้าหมายผลลัพธ์การดูแลและจัดการตนเองร่วมกับทีมสุขภาพ และปรับใช้รูปแบบการพัฒนาตามความเหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานได้ตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสมด้วยตนเอง

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาและติดตามผลลัพธ์หลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบ โดยขยายระยะเวลาในการติดตามเป็น 6 เดือน 9 เดือนและ 1 ปี เพื่อติดตามความต่อเนื่องและคงอยู่ของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกกำลังกาย และการบริโภคอาหาร

2) ควรนำผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบครั้งนี้ ไปศึกษาต่อยอดเพื่อพัฒนารูปแบบในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มโรคเรื้อรังอื่น ๆ เพื่อมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีต่อไป

7. บรรณานุกรม

กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2566). แนวทางการดำเนินงาน การดูแลผู้เป็น

เบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบ (REMISSION SERVICE). กระทรวงสาธารณสุข.

กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2560). แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและควบคุมโรค

ไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ: อีโมชั่น อาร์ต จำกัด.

ชัยญ์นิษฐ์ วงศ์อุดมทอง และคณะ. (2567). ผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตผู้ป่วยเบาหวานมุ่งสู่

โรคเบาหวานระยะสงบ ศูนย์สุขภาพชุมชน โรงพยาบาลโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย. วารสารอนามัย

สิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน. 9(4), 595-605. นงลักษณ์ ไคว์ตระกูลและ

พะเยาว์ ด่านปรีดา. (2563). ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนต่อความรู้และพฤติกรรมการ



- ป้องกันโรคหลอดเลือดหัวใจในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2. วารสารกองการพยาบาล. 47(2), 119-134.
- พิชิต สุขสบาย. (2567). ประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน ชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการแพทย์เขต 11, 38(1), 27-43.
- ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย. (2565). แนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน ชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด สำหรับบุคลากรทาง การแพทย์ และสาธารณสุข. ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี. (2567). รายงานสถานการณ์ผู้ป่วยโรคเบาหวานจังหวัด นนทบุรี. นนทบุรี : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี.
- Bloom, S. B. (1975). *Taxonomy of Education Objective Handbook 1: Cognitive Domain*. David McKay Company, New York.
- Beck, J., Greenwood, D. A., Blanton, L., Bollinger, S. T., Butcher, M. K., Condon, J. E., Francis, T. (2018). 2017 National standards for diabetes self-management education and support. *The Diabetes Educator*, 44(1), 35-50.
- Kemmis, S. and McTaggart, R.. (1988). *The Action Research Reader*. Third edition. Deakin University Press: Victoria.
- Yating, Z. (2022). The effectiveness of lifestyle interventions for diabetes remission on patients with type 2 diabetes mellitus: A systematic review and meta- analysis. *Worldviews Evid Based Nurs*, 26(1), 64-68.
- World Health Assembly (WHA). Strengthening integrated, people-centred health services. WHA. 2016, 69(24), 90-95.

สิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ : ศึกษาปัญหาการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 1448 และการคุ้มครองโดยศาลรัฐธรรมนูญ

จักรกฤษณ์ อุตโม¹

ปวีศร เลิศธรรมเทวี²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบในการรับรองสิทธิดังกล่าว และปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานผู้มีหน้าที่ในการตราหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยจะทำการศึกษาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 รวมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทยที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าว วิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายและกรณีศึกษาของต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ เมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว ...” เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับมาเป็นเวลาช้านาน เกิดความไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มุ่งคุ้มครองความเสมอภาคของบุคคลไม่เท่าทันกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศซึ่งได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสซึ่งถือสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง รวมถึงยังไม่ตอบโจทย์กับสภาพของสังคมที่เกิดความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย จึงก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในสังคม กระทบต่อสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการชีวิตคู่ร่วมกันโดยปริยาย และทำให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ตามมา ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทและหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้คำนึงถึงและให้ความสำคัญกับปัญหาของกลุ่มบุคคลดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะให้รัฐสภา

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายมหาชน) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² รองศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง



คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป

ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการตราหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายเช่นเดียวกับการสมรสของชายและหญิง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายในลำดับรองลงมา เพื่อให้กฎหมายสามารถให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างเหมาะสมและตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน รวมถึงสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้ขอแนะนำไว้

คำสำคัญ: ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448; บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ; สิทธิในการสมรส; ศาลรัฐธรรมนูญ



Right in Marriage of Gender Diverse Peoples : Study of Marriage Problems On The Civil and Commercial Code Section 1448 And The Protection by Constitutional Court

Chakkrit Auttamo¹

Pawarit Lertdhamtewe²

Abstract

This research addresses the rights of gender-diverse individuals concerning marriage in Thailand. Specifically, it examines the inadequacies in legal guarantees and protections, forms of recognition, and the responsibilities of agencies involved in enacting or amending laws to safeguard these rights.

The study critically analyzes the existing legal framework, particularly the Civil and Commercial Code, Section 1448, which mandates that marriage is permissible only when both a man and a woman have reached seventeen years of age. This longstanding law is found to be inconsistent with the Constitution, which serves as the supreme law designed to uphold equality and is non-compliant with international treaties that recognize and protect marriage as a human right. Furthermore, it does not address societal changes over time, leading to inequality and indirectly affecting the rights of gender-diverse individuals to marry. This results in a significant gap in the enforcement of laws concerning the rights of gender-diverse people to marry.

The Constitutional Court of Thailand, tasked with protecting the rights and liberties of citizens, has shown concern and placed emphasis on the challenges faced by gender-diverse individuals. Consequently, it is recommended that the National Assembly, the Council of Ministers, and relevant state agencies consider enacting or amending laws to ensure the rights and responsibilities of people with gender diversity in a manner consistent with constitutional and statutory law. This will enable the legal system to provide appropriate guarantees and

¹ Master of Laws, Public Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

² Assoc. Prof. Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

protections for the marriage rights of gender-diverse individuals, in line with the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 and consistent with the recommendations of the Constitutional Court.

Keywords: The Civil and Commercial Code Section 1448; Gender diverse individuals; Right in Marriage; Constitutional Court

บทนำ

ปัจจุบันการสมรสระหว่างเพศเดียวกันในประเทศต่างๆ ทั่วโลก เริ่มได้รับการยอมรับและรับรองจากรัฐอย่างเป็นทางการมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เดิม การออกกฎหมายใหม่เพื่อรองรับ หรือจากคำพิพากษาของศาลในประเทศนั้น ๆ สำหรับประเทศไทย การยอมรับความหลากหลายทางเพศ เริ่มปรากฏครั้งแรกโดยการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง โดยปรากฏในเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญว่า การห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง “เพศ” นั้น นอกจากหมายถึง “การห้ามเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างระหว่างชายและหญิง” ยังหมายรวมถึง “การห้ามเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Sexual Identity) หรือเพศสภาพ (Gender) หรือความหลากหลายทางเพศ (Sexual Diversity) แตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดอยู่ด้วย” (คณะกรรมการการวิสามัญบัญญัติกเจตนารมณ์เจตนาแห่งเหตุและตรวจรายงานการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันก็ยังรับรองความหลากหลายทางเพศไว้ตามมาตรา 27 วรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ ... จะกระทำไม่ได้” ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงรับรองสิทธิของบุคคลโดยห้ามมิให้เลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2562) ไม่ใช่เพียงเพศชายหรือเพศหญิงโดยกำเนิด แต่รวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศสภาพ หรือความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ในหลายประเทศและรวมถึงประเทศไทยจะยอมรับความหลากหลายทางเพศ โดยการรับรองให้บุคคลซึ่งมีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปก็ตาม แต่การยอมรับที่มีนัยยะสำคัญที่สุดคือการให้สิทธิในการสมรสและคุ้มครองการสมรสดังกล่าวให้มีผลผูกพันตามกฎหมาย จึงเป็นมาตรการที่สะท้อนและตรงตามความต้องการของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากที่สุด

แต่โดยที่การสมรสตามกฎหมายของประเทศไทยนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้เมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว...” ดังนั้น การสมรสที่มีความผูกพันและชอบด้วยกฎหมายจึงต้องเป็น “การจดทะเบียนสมรสระหว่างชายและหญิง” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเงื่อนไขต้องห้ามมิให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจดทะเบียนสมรสและหากฝ่าฝืนย่อมเป็นการสมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งส่งผลตามกฎหมายหลายประการ เช่น คู่สมรสเพศเดียวกันไม่ได้รับความคุ้มครองใด ๆ ในการอยู่ร่วมกันเหมือนกับคู่สมรสต่างเพศ หรือไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพคู่ชีวิต สูญเสียสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายต่าง ๆ ที่พึงได้รับในฐานะของคู่สมรสตามกฎหมาย อีกทั้งยังไม่อาจเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายครอบครัวที่สำคัญบางประการ เป็นต้น

แม้ปัจจุบันมีความพยายามเรียกร้องให้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศหลายประการก็ตาม แต่ต้องยอมรับว่าสิทธิในการสมรสเป็นสิทธิประการสำคัญที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต้องการผลักดันให้มีผลเชิงประจักษ์มากที่สุด ซึ่งต่อมาได้มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 มาตรา 26 และมาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม โดยมีข้อเสนอแนะว่ารัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป ทำให้ต่อมาได้มีการเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการให้สิทธิในการสมของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่ให้เกิดความเสียเปรียบทางกฎหมายในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการรับรองในต่างประเทศที่มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย กรณีไม่มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสตามกฎหมาย



4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์คำสั่งและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

5. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศสำหรับประเทศไทย

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาทำความเข้าใจถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงจำเป็นที่จะต้องทราบถึงความหมายของความหลากหลายทางเพศ และความเป็นการมาของการสมรสเสียก่อน ก่อนที่จะศึกษาถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในลำดับต่อไป

1. ความหมายของความหลากหลายทางเพศ “ความหลากหลายทางเพศ” หรือ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น เป็นคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ เนื่องจากคำดังกล่าวมีความหมายที่ครอบคลุมและตรงตัวกว่าคำว่า “รักร่วมเพศ” หรือ คนรักร่วมเพศหรือคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมทางเพศ หรือความสนใจ หรือรสนิยมทางเพศในเพศเดียวกัน โดยในศตวรรษที่ 20 เรื่องคนรักเพศเดียวกันเป็นเรื่องการศึกษาที่สำคัญและถกเถียงกันในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะหลังจากการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของเกย์ (Gay Rights) ที่เริ่มในปี ค.ศ. 1969 ซึ่งทัศนคติด้านสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์เพศเดียวกันมักแตกต่างกันไปทั้งสถานที่และเวลา (ประเสริฐ โอนพรัตน์วิบูล, 2560) โดยปัจจุบันในทางวิชาการมีการอธิบายว่า “ความหลากหลายทางเพศ” หมายถึง ความหลากหลายในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ โดยวิถีทางเพศเป็นเรื่องเกี่ยวกับความพึงพอใจในทางเลือกเรื่องเพศของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นซึ่งอาจเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีเพศต่างกับกับตน หรือกับบุคคลเพศเดียวกันกับตนหรือได้ทั้งสองเพศ ในขณะที่อัตลักษณ์ทางเพศเป็นเรื่องของการแสดงออกซึ่งความเป็นเพศของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกในทางร่างกายหรือรสนิยมทางเพศโดยไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเพศสรีระของบุคคลนั้น (อารยา สุขสม, 2561)

2. ความเป็นมาของการสมรส ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีขนาดเล็กที่สุดอันเป็นสถาบันพื้นฐานซึ่งมีความสำคัญของสังคมมาแต่โบราณกาล สภาพของสังคมไทยนั้นมีความนิยมในเรื่องของการยกย่องให้ฝ่ายชายเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่ยังคงให้บทบาทฝ่ายหญิงในการบริหารจัดการครอบครัว (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2550) เมื่อชายและหญิงตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันเพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกันแล้ว อันเป็นการสร้างสถาบันครอบครัวขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายตามธรรมชาติเพื่อสืบทอดสายโลหิตต่อไป ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับจากคน

ในสังคมส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นไปตามทำนองคลองธรรม ต่อมาเมื่อสังคมเกิดความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น รัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปกครองประชาชนภายในรัฐ โดยมีรูปแบบกฎหมายในการปกครองและมีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับใช้ในการปกครองสังคม รัฐจึงเข้ามามีบทบาทของการเป็นผู้รับรองสถานะในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันโดยการตราบทกฎหมายภายในรัฐอันเกี่ยวกับการสมรสดังกล่าวขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ โดยในช่วงแรกนั้นรัฐอาจรับรองการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของชายและหญิงโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรสกัน เพียงแต่ชายและหญิงนั้นแสดงออกโดยเปิดเผยว่าเป็นสามีภริยากัน ก็ถือได้ว่าเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว (หลวงพิศาลสารนิติ, 2547) จนได้พัฒนาเรื่อยมาเป็นรูปแบบของการจดทะเบียนสมรสเพื่อรับรองสถานะของการสมรสนั้นว่าเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากภายหลังที่ชายและหญิงทำการสมรสกันแล้ว ต้องมีความสัมพันธ์ร่วมกันในด้านต่าง ๆ มีการอยู่กินด้วยกันตลอดจนช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน มีหน้าที่รวมตลอดถึงการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน หากต่อมาชายและหญิงให้กำเนิดบุตร ก็จะมีสถานะเพิ่มขึ้นมาอีกสถานะหนึ่งคือเป็นบิดาและมารดา และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่ต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน รวมถึงมีหน้าที่จัดการทรัพย์สินมรดกเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย รัฐจึงต้องตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ให้มีผลใช้บังคับและให้บุคคลหรือประชาชนภายในรัฐมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตาม อันเป็นการก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม สังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันนี้ประกอบไปด้วย บุคคลเพศชายและเพศหญิงที่มีความหลากหลายในการแสดงออกรูปแบบของความรัก และมีความนิยมในพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างกันออกไป การบัญญัติกฎหมายจึงต้องให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันเพื่อรับรองสิทธิอันชอบธรรมต่าง ๆ โดยในหลายประเทศได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของคู่รักซึ่งเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุกรูปแบบของความรักด้วยการบัญญัติเป็นกฎหมายไว้อย่างชัดเจน แต่รูปแบบของกฎหมายภายในประเทศต่าง ๆ ที่ให้การยอมรับและออกกฎหมายรับรองให้นั้นยังคงมีแนวคิดที่แตกต่างกันและยากที่จะสร้างความเข้าใจร่วมกัน (ปิยพร โกมุทิ, 2563) โดยสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันนั้นยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่รับรองหรือให้สิทธิในการสมรสแก่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศดังกล่าว

การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของต่างประเทศ

สิทธิในการสมรสนั้นได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ เริ่มต้นตั้งแต่ในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ในข้อ 2 ประกอบข้อ 16 (กรมองค์การระหว่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศ, 2551) ว่าด้วยเรื่องสิทธิในการสมรสและการก่อตั้งครอบครัว ซึ่งได้มีการระบุถึงเพศเอาไว้อย่างชัดเจนว่าชายและหญิงมีสิทธิอันเท่าเทียมกันในสิทธิดังกล่าว โดยในขณะนั้นยังไม่มีคำนิยามถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศยังไม่ได้กลายเป็นข้อถกเถียงที่กว้างขวาง รวมทั้งยังไม่ปรากฏความเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิด้านความหลากหลายทางเพศเกิดขึ้นอย่างชัดเจน (สมชาย ปรีชาศิลปะกุล, 2558) แม้ต่อมาในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1966 จากแนวความคิดของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามที่ประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า มีเพียงบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของชายและหญิงในการสมรสและการก่อตั้งครอบครัว และคุ้มครองความเสมอภาคของชายและหญิงเท่านั้น แต่ก็ยังไม่ได้มีบทบัญญัติลักษณะที่รองรับสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไว้อย่างชัดเจน เปรียบเช่นเดียวกับในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ณัฐวุฒิ ชัยสายัณห์, 2558)

ต่อมาประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้ถูกหยิบยกขึ้นมาให้เห็นถึงความสำคัญอย่างชัดเจนขึ้น ตามที่ปรากฏในหลักการ Yogyakarta Principles (The Yogyakarta Principles) ค.ศ. 2006 ซึ่งเป็นหลักการว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากหลายประเทศทั่วโลก ส่งผลให้รัฐมีความผูกพันตามพันธกิจด้านสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยสิทธิการสมรสและการก่อตั้งครอบครัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศบัญญัติไว้ในหลักการข้อ 24 (คณะผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน, 2552) โดยหลักการ Yogyakarta Principles อาจถือได้ว่าเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งบัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรบนฐานคิดที่ไม่ได้จำกัดความหมายเอาไว้เพียงเฉพาะชายและหญิง หากยังรวมถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อันเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่กว้างขวางมากขึ้นในสังคมระหว่างประเทศ (สมชาย ปรีชาศิลปะกุล, 2558)

ที่ผ่านมา การยอมรับและรับรองถึงสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในต่างประเทศนั้นสามารถที่จะแบ่งรูปแบบการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศออกเป็น 3 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

1. การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่เดิม โดยมีลักษณะเป็นการแก้ไขกฎหมายการสมรสเดิมของประเทศที่ให้สิทธิในการสมรสและเป็นผู้สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายต้องเป็นชายและหญิงเท่านั้น โดยแก้ไขให้บุคคลสองคนไม่ว่าจะเป็นบุคคลต่างเพศหรือบุคคลเพศเดียวกันสามารถสมรสกันได้ตามกฎหมาย และใช้คำที่แสดงถึงความเป็นกลางทางเพศ โดยเมื่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศสมรสกันแล้วก็มีสถานะเป็นผู้สมรส ส่งผลให้ได้รับ



สิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายเช่นเดียวกันกับคู่สมรสชายและหญิง เช่น เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม สเปน นอร์เวย์ สวีเดน โปรตุเกส เดนมาร์ก นิวซีแลนด์ ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ กรีนแลนด์ และออสเตรเลีย เป็นต้น

2. การออกเป็นกฎหมายเฉพาะ โดยมีลักษณะเป็นการตรากฎหมายในรูปแบบเฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อออกมารับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศแยกต่างหาก ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของกฎหมายรับรองการใช้ชีวิตร่วมหรือกฎหมายจดทะเบียนคู่ชีวิตหรือจดทะเบียนความสัมพันธ์ มิได้ไปแก้ไขกฎหมายเดิมที่บัญญัติในเรื่องการสมรสของชายและหญิง โดยคู่สมรสเพศเดียวกัน จะมีสถานะในลักษณะของการเป็นคู่ชีวิตและมีสิทธิหน้าที่ รวมถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายเฉพาะได้บัญญัติขึ้น เช่น ไอร์แลนด์ ออสเตรเลีย อังกฤษ อาร์เจนตินา ลักเซมเบิร์ก และมอลตา เป็นต้น

3. เกิดจากคำพิพากษาของศาล โดยมีลักษณะเป็นการที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลสูงสุดของประเทศนั้น ๆ อันเป็นการที่องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาท โดยการวินิจฉัยคดีให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ อันส่งผลให้องค์กรของรัฐดำเนินการตรากฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ไต้หวัน แอฟริกาใต้ ออสเตรเลีย เม็กซิโก บราซิล โคลอมเบีย และคอ스타ริกา เป็นต้น

การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของประเทศไทย

การสมรสเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยย่อยพื้นฐานของสังคม สถานะความเป็นครอบครัวจึงเริ่มต้นเมื่อชายและหญิงทำการสมรสกัน ประเทศไทยในอดีตย้อนหลังไปในสมัยสุโขทัยที่มีการรวบรวมชนชาติไทยตั้งตัวเป็นอิสระนั้น กฎหมายครอบครัวของประเทศไทยในอดีตนั้นได้รับอิทธิพลโดยตรงจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศอินเดีย และได้รับอิทธิพลโดยอ้อมจากชนชาติขอมและมอญ โดยบิดาเป็นใหญ่ครอบครัว สตรีไม่มีบทบาทในครอบครัวหรือในสังคม ไม่มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา และทรัพย์สินรดกตกทอดแก่บุตร (ประสพสุข บุญเดช, 2558) ซึ่งมีพัฒนาการและความเป็นมาตามลำดับตามยุคสมัย ดังนี้

1. ในสมัยสุโขทัย กฎหมายเกี่ยวกับการสมรสมีปรากฏอยู่ในมังรายศาสตร์ (กำธร กำประเสริฐ, 2521) การเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงโดยการสมรสจะสำเร็จได้โดยง่าย โดยดูจากความยินยอมของพ่อแม่ฝ่ายหญิงและตัวหญิงเป็นสำคัญ

2. ในสมัยอยุธยา กฎหมายเกี่ยวกับการสมรสมีปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะผัวเมีย (สุกธิดา สุกใส, 2561) โดยได้กำหนดเงื่อนไขในการสมรสให้ชัดเจนมากขึ้น มีการแบ่งประเภทของภริยาและการจัดการทรัพย์สิน

ระหว่างสามภริยาเป็นระบบมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

3. ในสมัยรัตนโกสินทร์ กฎหมายเกี่ยวกับการสมรสมีปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวง (ธงทอง จันทรางศุ, 2562) โดยกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรสและครอบครัวไว้ในกฎหมายลักษณะผัวเมีย อันมีหลักการเช่นเดียวกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในสมัยอยุธยา

ต่อมาประเทศไทยเริ่มได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกมากขึ้น จึงมีการยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ได้มีการเทียบเคียงกฎหมายลักษณะผัวเมียกับกฎหมายของต่างประเทศ โดยแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและการปกครอง ซึ่งส่งผลให้มีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสมรสของประเทศไทยด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดให้ชายภริยาได้เพียงคนเดียวตามหลักสากล และการแก้ไขบทบัญญัติต่าง ๆ ให้ชายและหญิงที่เป็นคู่สมรสมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่เว้นแม้แต่เรื่องสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์ในครอบครัว อันถือเป็นก้าวสำคัญในเรื่องความเสมอภาคตามหลักสากลและเป็นการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสมรสในประเทศมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 บัญญัติไว้เงื่อนไขของการสมรสไว้ชัดเจนว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว ...” การสมรสของไทยจึงต้องเป็นการสมรสระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น และเมื่อชายและหญิงได้จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายย่อมมีสถานะเป็นสามีภริยาที่มีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน รวมถึงได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของการที่ได้เป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม การสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ของประเทศไทย ยังให้การยอมรับและรับรองเฉพาะชายและหญิงเท่านั้นที่จะเป็นคู่สมรสกันตามกฎหมาย ยังไม่ได้มีการอนุญาตหรือยินยอมให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถทำการสมรสกันได้และรับรองสถานะให้เป็นคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายของไทย ทำให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่อาจได้รับสิทธิอันเกิดจากการสมรส เนื่องจากไม่มีสถานะเป็นคู่สมรสตามกฎหมาย (จุมพต สายสุนทร, 2526)

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคลและห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไว้ ถึงแม้จะไม่มีกรกล่าวถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยตรงแต่เนื้อหาดังกล่าวสามารถตีความให้รวมถึงบุคคลดังกล่าว ดังนั้น คำว่า “เพศ” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 จึงต้องหมายถึงบุคคลทุกคน ไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศก็ตาม ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมจึงไม่สามารถที่จะ

กระทำได้ และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ก็ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองและป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (สาวตรี สุขศรี, 2564) โดยเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เพศชาย เพศหญิง และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงข้อกำหนดในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ยังได้ระบุให้ “บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” เป็นหนึ่งใน 13 กลุ่มประชากรที่ต้องเผชิญกับความยากลำบาก ในเรื่องของการถูกเอารัดเอาเปรียบการเลือกปฏิบัติในสังคม และจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษในการเข้าถึงบริการทางสังคม โดยที่ผ่านมา เกิดข้อเรียกร้องเพื่อให้มีกฎหมายรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลดังกล่าว 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. การตรากฎหมายเฉพาะ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) ที่กำหนดให้บุคคลสองคนซึ่งเป็นเพศเดียวกันโดยกำเนิดสามารถที่จะจดทะเบียนคู่ชีวิตได้ โดยให้มีสิทธิและหน้าที่ในการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวในลักษณะทำนองเดียวกับคู่สมรส โดยมีเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม อันเป็นการตรากฎหมายเฉพาะขึ้นเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แทนการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อาจมีความเชื่อมโยงกับกฎหมายฉบับอื่น ๆ

2. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (สมรสเท่าเทียม) (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2565) ที่ให้แก้ไขคำว่า “คู่สมรส” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ให้ไม่จำกัดเฉพาะเพศกำเนิดชายและหญิงแล้ว และใช้ภาษาที่เป็นกลางทางเพศในการยินยอมให้บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงและจดทะเบียนสมรสเป็นคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายได้ และได้รับการรับรองสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในเรื่องการหมั้น สิทธิในการจดทะเบียนสมรส สิทธิในการจัดการทรัพย์สินของคู่สมรส และสิทธิในการรับมรดกจากคู่สมรส เป็นต้น รวมถึงได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการของรัฐที่กฎหมายระบุรับรองให้แก่คู่สมรสที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย

ในปี 2563 ได้มีการพยายามยื่นเรื่องโดยการใช้อกลไกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 โดยขอให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งคำร้องโต้แย้งประเด็นข้อกฎหมายไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่รับรองการสมรสเฉพาะชายและหญิงเท่านั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 20/2564 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564 วินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 เป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและจารีตประเพณีที่มีมาช้านาน โดยกำหนดเงื่อนไขของการสมรสไว้ 2 ประการ คือ เป็นการสมรสระหว่าง “ชายและหญิง” และต้องมีอายุสืบเจ็ดปีบริบูรณ์ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448

ที่บัญญัติให้ชายและหญิงเท่านั้นที่มีสิทธิสมรสกันตามกฎหมาย แม้จะดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องตามธรรมชาติและเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของสังคมไทยและบัญญัติขึ้นโดยมีพื้นฐานบนหลักเหตุและผลทั้งสิ้น ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 มาตรา 26 และมาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ทั้งนี้ในตอนท้ายคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมาย เพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป

วิเคราะห์ปัญหาสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

(1) การสมรสในฐานะเป็นสิทธิของบุคคลและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในระดับสากล

การสมรสถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันครอบครัว การที่คู่สมรสจะเรียกร้องให้การสมรสไม่เป็นเพียงเรื่องทางประเพณี แต่ต้องเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับจากรัฐและมีผลผูกพันตามกฎหมาย เมื่อการสมรสเป็นเรื่องที่รัฐตรากฎหมายเพื่อรับรองและคุ้มครองให้กับบุคคลซึ่งเป็นคู่สมรส และคู่สมรสยอมตนเข้าผูกพันตามกฎหมายเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการจากรัฐ การสมรสจึงเป็น “สิทธิ” ที่บุคคลทุกคนพึงเรียกร้องเอจากรัฐได้ โดยได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 หรือในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 รวมถึงในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 ให้การรับรองสิทธิในการสมรสและการก่อตั้งครอบครัวของชายและหญิง โดยคำนึงถึงแต่ความเสมอภาคของชายและหญิงเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ภายหลังการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของเกย์ (Gay Rights) ในปี ค.ศ. 1969 เริ่มมีการถกเถียงกันในสังคมตะวันตกถึงสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงถือได้ว่าสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็น “สิทธิที่เพิ่งถูกค้นพบ” นับแต่นั้นจึงเกิดการผลักดันให้มีการรับรองสิทธิของบุคคลดังกล่าวในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับการรับรองไว้อย่างชัดเจนใน “หลักการยอกยาคาร์ตา” (The Yogyakarta Principles) ในปี ค.ศ. 2006 และในปี ค.ศ. 2007 หลักการดังกล่าวได้ส่งอิทธิพลมายังประเทศไทยครั้งแรก ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสาม โดยที่ประเทศไทยเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประการอื่นๆ ยกเว้น สิทธิในการสมรส

สำหรับการรับรองสิทธิในการสมรสในต่างประเทศ เมื่อได้ทำการศึกษารูปแบบของการรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศทั้ง 3 รูปแบบที่กล่าวมาแล้ว ในทางกฎหมายปัจจุบันประเทศต่าง ๆ มีกฎหมายอยู่ 2 ลักษณะที่แตกต่างกัน คือ กฎหมายรับรองสถานภาพลักษณะของคู่ชีวิตหรือรับรองสถานะในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของคู่รักเพศเดียวกัน อันมีลักษณะเป็นการจดทะเบียนความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยให้ได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าการเป็นคู่สมรสต่างเพศ และกฎหมายที่ให้สิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจดทะเบียนสมรสกันได้ และมีสถานะของการเป็นคู่สมรสตามกฎหมาย โดยการแก้ไขกฎหมายเดิม หรือการออกกฎหมายใหม่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า จากพัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามพลวัตรของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และหลายประเทศได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศตามรูปแบบที่เหมาะสมแล้ว ดังนั้น สิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจึงเป็นสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายของประเทศไทยต้องให้การรับรองและคุ้มครองตามรูปแบบที่เหมาะสมเช่นเดียวกัน

(2) สภาพปัญหาสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

พัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสของประเทศไทย เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในมังรายศาสตร์ การสมรสเกิดขึ้นได้เพียงได้รับความยินยอมของบิดาและมารดาของฝ่ายหญิงและตัวหญิงเป็นสำคัญ ต่อมาในสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ มีกฎหมายลักษณะผัวเมีย จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายการสมรสให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและการปกครอง รวมถึงหลักความเสมอภาค จึงมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรสและกำหนดความสัมพันธ์ในครอบครัว รวมถึงสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ระหว่างกันไว้ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติเงื่อนไขของการสมรสไว้ในมาตรา 1448 ว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” ดังนั้น การสมรสตามกฎหมายของประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีเงื่อนไขให้กระทำเฉพาะชายกับหญิงตามเพศกำเนิดเท่านั้น

แม้ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะบัญญัติรับรองไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศไม่ว่าจะมีเพศกำเนิดเป็นชายหรือหญิง หรือบุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดหรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 บัญญัติรับรองความเสมอภาคของบุคคลโดยมิให้เลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างทางเพศไม่ว่าจะมีลักษณะทางเพศแบบใด รวมถึงข้อกำหนดในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ที่รับรองให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มบุคคลที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษในการเข้าถึงบริการทางสังคมก็ตาม แต่สิทธิในการสมรสอันเป็นสิทธิพื้นฐานของบุคคลทำได้เฉพาะระหว่างชายและหญิง

เมื่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่อาจจะสมรสกันได้ตามกฎหมายหรือยังขาดการรับรองสิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นเหตุให้บุคคลเหล่านี้มิได้รับสิทธิและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายอื่น จึงเกิดข้อเรียกร้องเพื่อให้มีกฎหมายรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลดังกล่าว 2 รูปแบบด้วยกัน คือ การตรากฎหมายเฉพาะ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (สมรสเท่าเทียม) ทั้งนี้ ร่างกฎหมายดังกล่าวทั้งสองรูปแบบยังไม่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สภาพปัญหาของสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยในปัจจุบัน คือ กฎหมายเกี่ยวกับการสมรสยังไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้ขาดเครื่องมือทางกฎหมายในการจัดการความสัมพันธ์ทางครอบครัว ถึงแม้บุคคลดังกล่าวจะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันไปนานเพียงใดก็มิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาครอบครัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นคู่สมรสเหมือนกับคู่สมรสชายกับหญิง เช่น สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดก สิทธิในการรับบุตรบุญธรรม สิทธิในการตัดสินใจรักษาพยาบาล สิทธิในการได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้ สิทธิในการดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพร้อมหรือแทนกัน สิทธิในการให้และรับบริจาคอวัยวะกับคู่สมรส เป็นต้น

(3) วิเคราะห์คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยเฉพาะมีหน้าที่และอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ไม่ให้ถูกละเมิดจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยในปี 2563 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งคำโต้แย้งของคู่รักซึ่งเป็นบุคคลที่มีความหลากหลาย

ทางเพศ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องดังกล่าวและมีความวินิจฉัยตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564 สรุปได้ว่า

ในเรื่องการสมรสของประเทศไทยซึ่งมีขนบธรรมเนียมและวิถีสังคมไทยในอดีต รวมถึงกฎหมายจารีตประเพณีดั้งเดิมนั้น ไม่ว่าจะเป็นในสมัยสุโขทัย อยุธยา หรือรัตนโกสินทร์ซึ่งมีความเชื่อสืบต่อกันมาว่าการสมรสเป็นเรื่องของชายและหญิงเท่านั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ซึ่งตราขึ้นจากตามสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นบทบัญญัติที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องตามธรรมชาติและจารีตประเพณีของประเทศไทย โดยการสมรสนั้นเป็นสิทธิที่กฎหมายก่อตั้งขึ้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการสมรสเพียงชายและหญิง ซึ่งเมื่อจดทะเบียนสมรสกันแล้วย่อมก็ให้เกิดสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิตามกฎหมายครอบครัวและมรดก หรือตามกฎหมายอื่น ๆ โดยไม่ได้มีข้อความใดไปจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมาย อันจะส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลดังกล่าว บทบัญญัติในเรื่องการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดถึงเพียงความเสมอภาคของชายและหญิง โดยมิได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศแต่อย่างใด บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 มาตรา 26 และมาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม โดยได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในคำวินิจฉัยนี้ว่า “... รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป...”

จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว สามารถวิเคราะห์หลักการและเหตุผลได้ดังนี้

1. ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจเฉพาะเท่าที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดไว้ แต่หน้าที่และอำนาจหลักคือการตีความกฎหมายที่ตราขึ้นว่ากฎหมายดังกล่าวกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้หรือไม่ ตามหลักการอำนาจอธิปไตยและหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยศาลรัฐธรรมนูญย่อมต้องตระหนักถึงการไม่ก้าวล้ำอำนาจอื่น โดยเฉพาะการเป็นผู้สร้างหรือบัญญัติกฎหมายเสียเอง เนื่องจากเป็นหน้าที่โดยตรงของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายเสียงข้างมาก

2. เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ซึ่งบัญญัติถึงการสมรสของชายและหญิงตามจารีตประเพณีที่มีมาแต่เดิมนั้นไม่มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย จึงหมดภาระหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายเสียงข้างน้อยในการตรวจสอบถ่วงดุล

มิให้กฎหมายใดกระทบสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ซึ่งโดยปกติแล้วกฎหมายนั้นย่อมใช้บังคับได้ต่อไป โดยศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องกำหนดสาระสำคัญอื่นใดในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้นอีก แต่ในคดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญกลับวินิจฉัยโดยยังคำนึงถึงสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากเกิดสภาพปัญหาว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันรับรองสิทธิในการสมรสของชายและหญิงเท่านั้น แต่ยังขาดการรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในเชิงสร้างสรรค์ โดยมอบหน้าที่และอำนาจในการตราหรือปรับปรุงกฎหมายในการรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศให้มีความเหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบันให้แก่รัฐสภาซึ่งเป็นองค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งมาจากตัวแทนของประชาชนในการเลือกตั้งตามหลักการในระบอบประชาธิปไตยและหลักการแบ่งแยกอำนาจ

สรุป

เมื่อสิทธิในการสมรสและก่อตั้งครอบครัวถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันมีรากฐานจากหลักสิทธิมนุษยชน และหลักสิทธิธรรมชาติ และประเทศไทยได้ร่วมลงนามในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงในหลักการ Yogyakarta ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิการสมรสและการก่อตั้งครอบครัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศบัญญัติไว้ ประเทศไทยจึงมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากการเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาและตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

โดยที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะผลักดันให้เกิดการยอมรับสถานะของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในมิติต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญได้มุ่งให้ความคุ้มครองแก่บุคคลทุกคน ไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งแม้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กำหนดมาตรการคุ้มครองแก่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม แต่ประเทศไทยก็ยังขาดการรับรองสิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัวของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนตามหลักการ Yogyakarta

เนื่องจากกฎหมายที่บัญญัติเรื่องการสมรสของไทยในอดีตที่ผ่านมาได้จัดทำขึ้นโดยเข้าใจบนพื้นฐานของชายและหญิงเป็นหลัก รวมถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้บัญญัติเงื่อนไขของการสมรสไว้ว่าต้องเป็นการสมรสระหว่างชายกับหญิงเท่านั้นที่จะเป็นคู่สมรสกันตามกฎหมาย ซึ่งโดยสภาพของบทบัญญัตินี้เอง ทำให้เกิดการปิดกั้นทางกฎหมายส่งผลให้บุคคลที่มีความหลากหลาย

ทางเพศไม่อาจจะสมรสกันได้ตามกฎหมายหรือยังขาดการรับรองสิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับสิทธิอันเกิดจากการสมรสตามที่กฎหมายได้รับรองไว้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นแก้ไขได้โดยการให้รัฐสภาซึ่งเป็นองค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติเร่งตรากฎหมายมารองรับสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากสิทธิที่เกิดจากการสมรสเป็นการบัญญัติรับรองโดยกฎหมาย อันจะส่งผลให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากเงื่อนไขของการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่กำหนดให้เฉพาะชายและหญิงเท่านั้นที่จะทำการสมรสกันได้ และสามารถที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมต่อไป โดยที่ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการผลักดันให้มีกฎหมายสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัวของบุคคลเพศเดียวกันหรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยอมทำให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยได้รับสิทธิเช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิงหรือในฐานะที่เป็นคู่สมรสตามกฎหมาย อันเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้ขอแนะนำไว้โดยคำนึงถึงสิทธิของบุคคลดังกล่าวตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564

ส่วนรูปแบบการรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น ควรจะเป็นรูปแบบที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองเทียบเท่าหรือเท่าเทียมกับการสมรสของชายและหญิงตามกฎหมายเดิม ซึ่งก็คือ การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 โดยให้สิทธิในการสมรสซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลเพศใดก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อันเป็นกฎหมายภายในประเทศ ที่มุ่งคุ้มครองความเสมอภาคของบุคคลให้บุคคลทุกคนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ รวมถึงให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศและตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป



1. ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นเกณฑ์อายุขั้นต่ำของผู้สมรส การให้สิทธิในการขอถือสัญชาติโดยการสมรส แก่บุคคล รวมถึงผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบต่อการใช้กฎหมายอิสลาม ว่าด้วยครอบครัวและมรดกในเขตพื้นที่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล

2. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการก่อตั้งสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่จะเกิดขึ้นตามมา อันเนื่องจากการสมรส เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องดังกล่าวเป็นกฎหมายจารีตประเพณี การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวอาจทำให้กฎหมายจารีตประเพณีกลายเป็นกฎหมายเทคนิคได้

บรรณานุกรม

กำธร กำประเสริฐ. (2521). *คำอธิบายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมาย*. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ : กรมองค์การระหว่างประเทศ.

คณะผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน. (2552). *หลักการ Yogyakarta Principles The Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*. พิมพ์ครั้งที่ 5. (ไพศาล ลิขิตปรีชากุล และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้แปล). กรุงเทพฯ : ไอเดีย สแควร์.

คณะกรรมการการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์จดหมายเหตุและตรวจรายงานการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). *เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ : สำนักกรรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2562). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

จุมพต สายสุนทร. (2526). ฐานะทางกฎหมายของผู้รักร่วมเพศ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 13(2). 60 – 69.

ณัฐภูมิ ชัยสายัณห์. (2558). *กฎหมายรับรองสถานะในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่มีเพศวิถีแบบรักร่วมเพศเดียวกัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.



- ธงทอง จันทรางศุ. (2562). *กฎหมายไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น*. รายงานผลการวิจัย เรื่อง พัฒนาการของกฎหมายครอบครัวว่าด้วยเงื่อนไขการสมรส. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยพร โกมุที. (2563). *สิทธิและเสรีภาพในการสมรสของบุคคลเพศทางเลือก*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2550). *นิติปรัชญา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ประเสริฐ โอนพรัตน์วิบูล. (2560). พัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับคนรักเพศเดียวกันและคนรักร่วมเพศในสังคมโลก. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*. 19(57). 65 – 78.
- ประสพสุข บุญเดช. (2558). *คำอธิบายกฎหมายครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- สาวตรี สุขศรี. (2564). *การศึกษาการบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2565). บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ., 27 มกราคม 2567. https://www.senate.go.th/document/Lawdraft/Ext5/5403_0001.PDF.
- สุภธิดา สุกใส. (2561). *การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสมรสและการรับรองสิทธิในการสมรสระหว่างเพศเดียวกันในประเทศไทย*. การประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1 หัวข้อ “ระบบกฎหมายไทย: ปฏิรูป/เปลี่ยนผ่าน/ปฏิสังขรณ์” วันที่ 8 มิถุนายน 2561 โรงแรมแคนทารี ฮิลล์ จังหวัดเชียงใหม่ จัดโดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2558). *บุคคลเพศหลากหลายในระบบกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- หลวงพิศลยสารนิต. (2547). *ลักษณะผัวเมียกับลักษณะมรฎกโดยย่อ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์เจริญผล.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. รวม 2 ฉบับ*. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/14356 ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2565.
- อารยา สุขสม. (2561). รัฐธรรมนูญไทยกับความหลากหลายทางเพศ. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 11(2). 87 – 120.



พฤติกรรมการรับประทานอาหารด้านอนุมูลอิสระมีผลลดอาการผิดปกติที่มาจากภาวะฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM_{2.5}) สำรวจในประชากรจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

กมลพัฒน์ เพิ่มไทย¹

ปณณวัชร สรรค์เสถียร¹

ณัฏพล ปานทอง¹

เตชนิธิ มลคล้า¹

ธนัช จิตรธิรา¹

ณภัทร สามเรือนทอง¹

พุทธชาติ ช่วยณรงค์ วท.ม.²

บทคัดย่อ

ปริมาณฝุ่น PM_{2.5} สูงต่อเนื่องนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจากมลพิษทางอากาศของประชาชนในประเทศไทย การวิจัยนี้ศึกษาพฤติกรรมการรับประทานอาหารด้านอนุมูลอิสระที่มีผลกระทบของต่ออาการผิดปกติจากฝุ่น PM_{2.5} เพื่อช่วยหาแนวทางการดูแลสุขภาพของประชาชนไทยในช่วงวิกฤตฝุ่น PM_{2.5} โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผ่านแบบสอบถามออนไลน์โดยส่งผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ผลวิเคราะห์การสำรวจพบว่าประชากรทั้งหมดได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษฝุ่น PM_{2.5} และสามารถแบ่งกลุ่มประชากรออกได้เป็น 3 กลุ่มตามระดับความรุนแรงของอาการผิดปกติโดยรวมเมื่อเทียบระหว่างช่วงก่อนและหลังมลพิษฝุ่น PM_{2.5} ได้แก่ กลุ่มที่มีอาการโดยรวมดีขึ้น กลุ่มที่อาการไม่เปลี่ยนแปลง และกลุ่มที่มีอาการแย่ลง โดยพบว่าประชากรในทั้ง 3 กลุ่ม มีพฤติกรรมการป้องกันตัวเองจากฝุ่นไม่ต่างกัน แต่มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารด้านอนุมูลอิสระบางชนิดที่แตกต่างกัน พบว่ากลุ่มประชากรที่มีอาการผิดปกติลดลงแม้อยู่ในช่วงมลพิษฝุ่น (กลุ่มอาการดีขึ้น) มีความถี่ในการรับประทาน พืชผักผลไม้ น้ำสะอาด 6-8 แก้วต่อวัน ถั่วเหลือง ปลาแซลมอน และ ปลาชนิดต่างๆ ได้ถึง 2-3 วันต่อสัปดาห์ และรับประทานอาหารด้านอนุมูลอิสระชนิด โอเมก้า 3 และวิตามินอี มากกว่ากลุ่มที่มีอาการแย่ลงอย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษาสรุปว่าอาหารด้านอนุมูลอิสระเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการป้องกันสุขภาพตนเองในช่วงที่มีมลพิษฝุ่น PM_{2.5} และการรับประทานอาหารในกลุ่มวิตามินอี และกลุ่มโอเมก้า 3 เช่น น้ำมันปลาและปลาแซลมอน ร่วมกับการรับประทานผัก ผลไม้ และ น้ำสะอาด มีผลสำคัญต่อสุขภาพในช่วงมลพิษฝุ่น PM_{2.5} ของคนไทย

คำสำคัญ : อาหาร, ฝุ่นละออง 2.5 ไมครอน (PM_{2.5}), สุขภาพ, มลพิษ, วิตามิน, อนุมูลอิสระ

¹ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ถนนศรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

² ฝ่ายวิจัย คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล



The Significance of Food Consumption Behaviors in Health Protection during High PM2.5 Levels in the Bangkok Metropolitan Region

Kamonpat Phermthai¹

Punnawat Sansatian¹

Natchapol Panthong¹

Techanithi Molklam¹

Thanuch Chitthira¹

Naphat Samrueantong¹

Puttachart Chuaynarong²

Abstract

The high levels of particulate matter (PM2.5) have led to a health crisis in Thailand. This study aims to investigate the impact of consuming antioxidant-rich foods on health problems related to PM2.5 exposure in order to develop a prevention strategy for improving the health of Thai people during the PM2.5 crisis. We conducted a survey questionnaire using Google Forms and distributed it randomly to collect responses from 370 people in the Bangkok Metropolitan Region via the LINE application. Through data analysis, we can classify the participants into three groups based on the difference in intensity of PM2.5-related symptoms before and after the PM2.5 crisis. These groups include individuals with improved symptoms, individuals with unchanged symptoms, and individuals with worsened symptoms. We found that the three groups did not differ in their prevention behavior, but they did vary in their consumption of antioxidant-rich foods. People in the group with improved symptoms consumed a diet rich in vegetables, fruits, 6-8 glasses of fresh water daily, beans, salmon, and various types of fish 2-3 days per week. They also consumed antioxidant-rich foods (such as Omega-3 food and Vitamin E) significantly more than participants in the group with worsened symptoms ($P < 0.05$). In conclusion, our work suggests that consuming antioxidant-rich foods is a key factor in preventing health during the PM2.5 crisis. Furthermore, the consumption of Vitamin E and Omega-3 food, such as fish oil and salmon, as well as regular intake of vegetables, fruits, and 6-8 glasses of fresh water daily, also contributes to the prevention of health issues caused by PM2.5 pollution among the Thai population.

Keywords: Food, PM_{2.5}, Health, Pollution, Vitamin, Oxidative stress

¹ Suankularb Wittayalai School, Tri Phet Road Wang Burapha Pirom, Phra Nakhon District, Bangkok 10200

² Research Department, Faculty of Medicine, Siriraj Hospital Mahidol University

บทนำ

ประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลกประสบปัญหาหมอกพิษทางอากาศฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (Particle Matter 2.5; PM_{2.5}) เกินค่ามาตรฐาน ปัญหานี้เกิดขึ้นซ้ำๆ ยาวนานกว่า 10 -15 ปี และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในทุกช่วงวัย องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2019) ได้คาดการณ์ว่า อาจมีคนเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากการได้รับสัมผัสฝุ่นละออง PM_{2.5} และนำไปสู่โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคมะเร็งปอด ถึง 4.2 ล้านคนต่อปี โดยตั้งแต่ปี 2562 รัฐบาลไทยได้ประกาศให้การแก้ปัญหาฝุ่นพิษเป็นวาระแห่งชาติ (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) แต่ถึงกระนั้นปัญหาฝุ่น PM_{2.5} ยังไม่สามารถถูกแก้ไขให้ลดลงได้ ทั้งยังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในแต่ละปี โดยในปี 2565 ความเข้มข้นเฉลี่ยรายปีของฝุ่น PM_{2.5} สูงถึง 18.1 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และเพิ่มขึ้นเป็น 23.3 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 28 ในปี 2566 ซึ่งสูงกว่าค่ากำหนดคุณภาพอากาศของ WHO ถึง 4.7 เท่า และจากรายงานการจัดอันดับดัชนีคุณภาพอากาศ ประเทศไทยถูกจัดเป็นพื้นที่ที่มีคุณภาพอากาศแย่ที่สุดเป็นอันดับที่ 36 ของโลก (IQAir AirVisual, 2023) ความรุนแรงของมลพิษฝุ่นนี้ยังรุนแรงขึ้นในบางพื้นที่และบางช่วงเวลา ได้แก่ ในปี 2565 ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ที่ค่าเฉลี่ยฝุ่นพิษ PM_{2.5} ที่จังหวัดเชียงใหม่ พบสูงถึง 106.4 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (Greenpeace Thailand, 2024)

การหายใจนำฝุ่น PM_{2.5} ส่งผลกระทบต่อหลายระบบในร่างกายให้เกิดความผิดปกติ ทั้งโรคระบบทางเดินหายใจ ระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบประสาทและสมอง เนื่องจากฝุ่น PM_{2.5} จัดอยู่ในกลุ่มฝุ่นละเอียดที่เกิดจากการรวมตัวทางเคมี และมีขนาดเล็กมาก (เพียง 1 ใน 25 ของเส้นผ่านศูนย์กลางของเส้นผมมนุษย์) เป็นขนาดที่เล็กเกินกว่าที่กลไกการป้องกันฝุ่นเข้าสู่ร่างกายซึ่งได้แก่ ขนจมูก และเซลล์ที่สามารถหลั่งสารคัดหลั่ง (Mucus) สำหรับใช้ดักจับเพื่อขับฝุ่น ซึ่งอยู่ที่บริเวณทางเดินหายใจส่วนต้นจะกำจัดได้ ทำให้ฝุ่น PM_{2.5} สามารถผ่านเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจส่วนลึก และยึดติดที่เนื้อเยื่อปอดซึ่งเป็นอวัยวะต้นทางของระบบทางเดินหายใจ และกระจายไปตามอวัยวะและเนื้อเยื่อต่างๆ ของร่างกาย ส่งผลกระทบให้อวัยวะและเนื้อเยื่อต่างๆ เกิดปฏิกิริยาการอักเสบ (Inflammation) เกิดภาวะเครียดที่เกิดจากออกซิเดชัน (Oxidative Stress) และทำการสร้างสารอนุมูลอิสระเข้าไปทำลายเนื้อเยื่อ ทำให้อวัยวะนั้นๆ มีการทำงานถดถอย ตัวอย่างเช่น ฝุ่น PM_{2.5} ที่ทำร้ายเนื้อเยื่อปอดโดยทำให้ผนังหลอดลมอักเสบและบวม สร้างคัดหลั่งมากขึ้น จึงมีอาการไอ หอบ และเกิดโรคมะเร็ง หอบหืด (Vattanasit et al., 2014) ฝุ่น PM_{2.5} ยังสามารถเล็ดลอดเข้าไปในระบบไหลเวียนเลือดผ่านถุงลมฝอยที่ปอดแล้วกระจายตัวเข้าสู่ระบบไหลเวียนเลือดเพิ่มความเสี่ยงการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด (Li et al., 2019) ฝุ่น PM_{2.5} ยังสร้างความเสียหายต่อของระบบประสาทโดยผ่านจากระบบทางเดินหายใจและกระจายเข้าทางเส้นประสาทการรับกลิ่นและผ่านเข้าไปยังสมองโดยตรง ส่งผลเพิ่มระดับของสารอนุมูลอิสระ Reactive Oxygen Species (ROS) เร่งให้เกิดการอักเสบของเซลล์สมอง ทำให้เซลล์สมองเสื่อมเร็วกว่าปกติ (Calderón-Garcidueñas et al., 2015, 2016) เพิ่มความเสี่ยงในการเกิดโรคอัลไซเมอร์เพิ่มขึ้นถึง 3.26 เท่า และความเสี่ยงในการเกิดโรคพาร์กินสันเพิ่มขึ้นร้อยละ 34 (Fu et al., 2019) และยังมีผลต่อความผิดปกติทางด้านพัฒนาการทางสติปัญญาในเด็กทำให้เกิดภาวะสมาธิสั้นและภาวะออทิซึม (Autism) เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 68 (Suades-González et al., 2015) และ ฝุ่น PM_{2.5} ยังถูกจัดให้เป็นสารก่อมะเร็ง

(Carcinogen) อาจทำให้เกิดการกลายพันธุ์ของ DNA และเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดมะเร็งในมนุษย์ International Agency for Research on Cancer (IARC; 2013) จากสถิติผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศจากฝุ่นละออง PM_{2.5} ปี 2565 – 2566 ในประเทศไทย พบจำนวนผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคมะเร็งปอดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรังที่เพิ่มจาก 6 แสนคนในปี 2565 เป็น 8.3 แสนคนในปี 2566 (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2567)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา มีการศึกษาจำนวนมากยืนยันถึง การลดการเผชิญฝุ่นละออง PM_{2.5} เป็นวิธีการสำคัญและจำเป็นในการป้องกันตนเองจากภัยฝุ่น PM_{2.5} (หัตยาและคณะ, 2565) จากรายงานของณฐมนและคณะ (2566) ถึงการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตัวเองจากฝุ่น PM_{2.5} ของผู้จำหน่ายอาหารบริเวณริมบาทวิถี ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร บ่งชี้ว่า กลุ่มตัวอย่างรับทราบถึงปัญหาและมีการปรับพฤติกรรมเพื่อป้องกันตัวเองจากฝุ่น PM_{2.5} โดยพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการสวมใส่หน้ากากผ้า และจากรายงานของ พัทธนันท์ (2067) ได้ศึกษาในประชากรอายุ 18-60 ปี ซึ่งผลสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับ PM_{2.5} ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีการปรับเปลี่ยนมากที่สุดเพื่อป้องกันอันตรายจาก PM_{2.5} คือ การหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่น PM_{2.5} เช่น การเผาขยะ หรือการสูบบุหรี่ ส่วนพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดนั้น คือการทานสารต้านอนุมูลอิสระและการใส่หน้ากากเฉพาะชนิดกันฝุ่น N95 ในทุกครั้งก่อนออกจากบ้านจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากลุ่มประชากรโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีความใส่ใจและพยายามที่จะปกป้องตนเองจากการเผชิญอันตรายของมลพิษฝุ่น PM_{2.5} ซึ่งนับเป็นการจัดการกับปัจจัยที่มากกระทบร่างกายจากภายนอก แต่อย่างไรก็ตาม อันตรายที่แท้จริงของฝุ่น PM_{2.5} คือ การที่ฝุ่น PM_{2.5} เข้าไปสู่อวัยวะภายในร่างกายจนสร้างการอักเสบจนเกิดเป็นภาวะโรคต่างๆ ในต่างประเทศจึงมีการศึกษาการลดอันตรายจากภาวะ PM_{2.5} โดยการจัดการกับระบบต้านอนุมูลอิสระในร่างกายซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในโดยผลการศึกษาของ Barthelemy คณะในปี 2020 และ การศึกษาของ Yin และคณะในปี 2023 พบว่าประชากรที่ได้รับอาหารในกลุ่มอาหารเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Diet) อันได้แก่ ผัก ผลไม้ และพืชจำพวกถั่ว หรือ ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมชนิดที่มีสารแอนต็อกซิแดนท์ในปริมาณสูงมีปัญหาสุขภาพจากวิกฤติฝุ่น PM_{2.5} น้อยลงได้จริง

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นประชากรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมดูแลตนเองลดการเผชิญฝุ่นได้อย่างดี แต่ในด้านพฤติกรรมการรับประทานอาหารต้านอนุมูลอิสระในกลุ่มคนไทยยังมีข้อมูลศึกษาวิจัยน้อย อีกทั้งการใช้ข้อสรุปผลการศึกษาในต่างประเทศอาจไม่ถูกต้องทั้งหมด เนื่องมาจากความแตกต่างทางชีวพันธุศาสตร์ของชนชาติ ชนิดอาหารที่หาได้ตามลักษณะภูมิประเทศ พฤติกรรมการทานอาหารของคนไทย และส่วนประกอบทางเคมีในละอองฝุ่นที่มีขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอนตามภูมิสภาพประจำถิ่นของประเทศไทย คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสารอาหารต้านอนุมูลอิสระที่มีผลช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพจากฝุ่น PM_{2.5} ในประชากรไทยผ่านพฤติกรรมการรับประทานอาหาร ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันตนเองอย่างเป็นรูปธรรมในภาวะมลพิษฝุ่น PM_{2.5} โดยจะทำการศึกษาเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พบว่ามีความเข้มข้นฝุ่น PM_{2.5} สูงมากติดอันดับโลกสำหรับเมืองที่มีมลพิษทางอากาศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสารอาหารต้านอนุมูลอิสระที่มีผลช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพจากฝุ่น PM_{2.5} ในประชากรไทยผ่านพฤติกรรมการรับประทานอาหาร

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) วิเคราะห์ความสัมพันธ์พฤติกรรมการรับประทานอาหารกับสุขภาพในช่วงประเทศไทยประสบปัญหาฝุ่น PM_{2.5} โดยมีการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประชากร

การสำรวจทำในประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ไม่จำกัด เพศ การศึกษา อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในช่วงเดือน มกราคม 2566 ถึง มกราคม 2567 จำนวน 370 คน เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สามารถติดต่อสื่อสารด้วยวิธีการอ่านและเขียนภาษาไทยได้ และยินยอมเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ด้วยความสมัครใจ สำหรับเกณฑ์การคัดออกมีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้มีภาวะเจ็บป่วยเฉียบพลันหรือเป็นโรคร้ายแรงไม่สามารถให้ข้อมูลได้ หรือ เป็นผู้ทำแบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือ เป็นผู้ที่ไม่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล

2. กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และทำการส่งแบบสอบถามทางแอปพลิเคชันไลน์ และกำหนดให้ไม่สามารถสลับย้อนกลับไปยังผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาขนาดตัวอย่างศึกษาคำนวณจากประชากรที่อาศัยในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ทั้งหมด 10,807,842 คน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2567) โดยอ้างอิงการคำนวณรายงานของยามาเน (Yamane, 1973) ซึ่งมีสูตรการคำนวณ คือ $n = N/(1+Ne^2)$ โดยค่า e (ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้) เท่ากับ ร้อยละ 5 และค่า N (ขนาดของประชากร) เท่ากับ 10,807,842 คน ซึ่งได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ (n) เท่ากับ 399.98 คน ดังนั้นการศึกษานี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

3. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

- 3.1 สร้างแบบสอบถามออนไลน์ในลักษณะ Google form และ ทดสอบการใช้แบบทดสอบ
- 3.2 จัดเตรียมกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์และจำนวนที่กำหนด
- 3.3 ส่งแบบสอบถามผ่านแอปพลิเคชันไลน์เพื่อให้ประชาชนมาร่วมตอบแบบสำรวจออนไลน์
- 3.4 เก็บรวบรวม ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของการตอบแบบสอบถาม
- 3.5 นำข้อมูลผลการตอบแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ผล และจัดทำรายงานสรุป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ในลักษณะแบบสำรวจออนไลน์ ให้ผู้ตอบกรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-Administration) โดยสร้างแบบสอบถามขึ้นจากผลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Barthelemy et al., 2020) ร่วมกับการปรับปรุงโดยอ้างอิงจาก

แบบสอบถาม “อนามัยโพล” ที่มีมาก่อนหน้า (ปวีณา, 2565) โดยเลือกใช้ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์การวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถาม 1 ชุดประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ โรคประจำตัว ของประชากร

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ

(2.1) สุขภาพในช่วงเวลาก่อนและหลังที่มีภาวะฝุ่น $PM_{2.5}$ ปริมาณสูง

(2.2) พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการเผชิญมลพิษฝุ่น ได้แก่ การตรวจอากาศก่อนออกนอกบ้าน การสวมหน้ากากป้องกันฝุ่น การลดเวลานอกอาคาร การงดออกกำลังกายในที่โล่ง การปิดประตูหน้าต่าง การไม่เผาขยะ การใช้เครื่องกรองอากาศ โดยมีคำตอบให้เลือก 2 ระดับ คือ ทำ (เท่ากับ 0) หรือ ไม่ทำ (เท่ากับ 1)

(2.3) ระดับของอาการ ได้แก่ คัดจมูก แสบตาหรือตาแดง แสบคอ แสบจมูก คันหรือมีผื่นตามตัว เหนื่อยง่ายผิดปกติ ไอไม่มีเสมหะ ไอมีเสมหะ หายใจลำบาก หายใจมีเสียงหวีด หัวใจเต้นเร็ว ทานอาหารมากกว่าปกติ ความดันโลหิตสูงขึ้น และ เลือดกำเดาไหล โดยมีคำตอบให้เลือก 3 ระดับ คือ ไม่มีอาการ (เท่ากับ 0) มีอาการเล็กน้อย (เท่ากับ 1) มีอาการมาก (เท่ากับ 2)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามถึง พฤติกรรมและความถี่ในการรับประทานอาหารต่างๆ ในหนึ่งสัปดาห์ในช่วงเวลาก่อนและหลังที่มีภาวะฝุ่น $PM_{2.5}$ ได้แก่ ต้มยำ 5-8 แก้วต่อวัน ผัก ผลไม้ ถั่วเหลือง วิตามินซีและอี โปรไบโอติกหรือโยเกิร์ต ปลาแซลมอนหรือปลาชนิดอื่นๆ น้ำมันปลา โดยมีคำตอบให้เลือก 3 ระดับ คือ ไม่ทานเลย (เท่ากับ 0) ทาน 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ (เท่ากับ 1) ทาน 3 ครั้งขึ้นไปต่อสัปดาห์ (เท่ากับ 2)

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามที่ใช้ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอ้างอิงแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับปัญหาภาวะฝุ่น $PM_{2.5}$ ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ก่อนหน้านี้ (ปวีณา, 2565) และนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนพฤติกรรมการรับประทานอาหาร ให้สอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับอาหารที่ให้ผลดีต่อสุขภาพในภาวะฝุ่น $PM_{2.5}$ และอาหารที่มีผลต้านอนุมูลอิสระ (Barthelemy et al., 2020) โดยแบบสอบถามได้ถูกส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านซึ่งเป็นอาจารย์และนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านการงานสารต้านอนุมูลอิสระในระดับเซลล์และโมเลกุล และได้แก้ไขตามคำแนะนำ โดยมีค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Item-Objective Congruence Index; IOC) เท่ากับ 0.99 จากนั้นนำไปทดสอบใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงที่จะใช้ในในกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และเขตจังหวัดนนทบุรี และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีการ Cronbach coefficient พบว่า ค่าแอลฟาของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.765

การพิทักษ์สิทธิ์

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจึงได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. มีการให้ข้อมูลชี้แจงแก่ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และรายละเอียดการวิจัยไปกับแบบสอบถามทุกฉบับ



2. การตอบแบบสอบถามทำผ่าน Google form และกระจายส่งต่อทางแอปพลิเคชันไลน์ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมตอบหรือไม่ตอบแบบสอบถามได้โดยสมัครใจ และสามารถหยุดตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลา

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเป็นข้อมูลแบบนิรนาม ไม่มีการสอบถามที่ทำให้บ่งบอกหรือเชื่อมโยงถึงตัวบุคคล และไม่สามารถสืบหาตัวบุคคลเจ้าของข้อมูลได้

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดเก็บรวบรวมผลการตอบแบบสอบถามที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ร้อยละ 100 และเป็นไปตามเกณฑ์คัดเข้าและคัดออกผ่านระบบ Google form และนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลสุขภาพก่อนและหลังภาวะการเผชิญฝุ่น $PM_{2.5}$ กับชนิดอาหารและพฤติกรรมการรับประทานอาหาร โดยใช้สถิติ Chi-Square

ผลการศึกษา

1. รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการคำนวณประชากรพบว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรควรมีจำนวน 400 คน และเพื่อป้องกันกรณีไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 451 คน แต่เนื่องจากมีผู้ที่คุณสมบัติไม่ตรงกับเกณฑ์ จึงจำเป็นต้องคัดออกและนำมาวิเคราะห์เพียง 370 คน มีช่วงอายุตั้งแต่ 15-65 ปี แบ่งเป็น เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.65 โดยประชากรเพศหญิงส่วนใหญ่ร้อยละ 38.25 อยู่ในช่วงอายุ 45-54 ปี เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 41.35 โดยประชากรเพศชายส่วนใหญ่ร้อยละ 38.56 อยู่ในช่วงอายุ 45-54 ปี รายละเอียดข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 ถูกจำแนกและแสดงในตารางที่ 1.1 และ รายละเอียดข้อมูลโรคประจำตัวของกลุ่มตัวอย่างได้แสดงในตารางที่ 1.2 และ ข้อมูลอาการทางสุขภาพต่างๆ ได้แสดงเป็นจำนวนคนและร้อยละดังแสดงในตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสำรวจ (n = 370)

ปัจจัย	ขอมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ (%)
เพศ	ชาย	153	41.35
	หญิง	217	58.65
อายุ	ต่ำกว่า 15 ปี	1	0.27
	15 – 24 ปี	20	5.41
	25 – 34 ปี	34	9.19
	35 – 44 ปี	87	23.51
	45 – 54 ปี	142	38.38
	55 – 64 ปี	74	20
	มากกว่า 64 ปี	12	3.24
ประวัติการมีโรคประจำตัว	ไม่มี	268	72.43
	มี	102	27.57

ตารางที่ 1.2 ข้อมูลโรคประจำตัวที่จำแนกจากผู้ตอบแบบสำรวจที่มีโรคประจำตัว จำนวน 102 คน

โรคประจำตัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ (%)
โรคหอบหืด	8	7.84
โรคภูมิแพ้	48	47.06
โรคหัวใจและหลอดเลือด	9	8.82
โรคความดันโลหิตสูง	47	46.08
โรคเบาหวาน	14	13.72
โรคไตเรื้อรัง	5	4.9
โรคกระดูกและข้อ	6	5.88
โรคระบบประสาทและสมอง	4	3.92
โรคเครียด	11	10.78
โรคไขมันในเลือดสูง	35	34.31

ตารางที่ 1.3 ข้อมูลอาการผิดปกติที่สำรวจในกลุ่มประชากร 370 คน ช่วงก่อนและหลังมลพิษฝุ่น

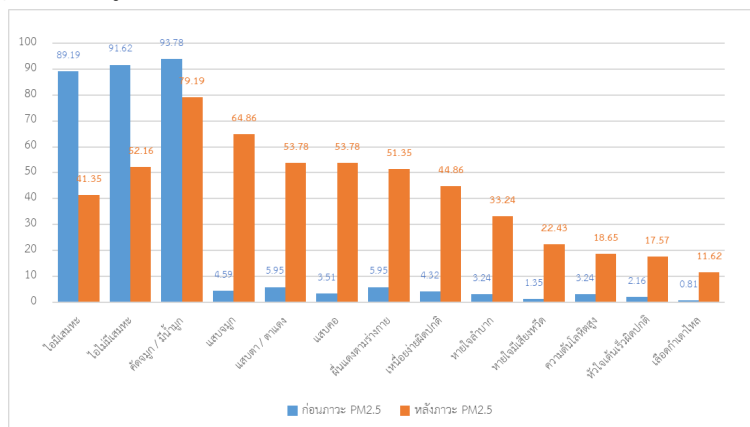
ประเภทอาการ	ช่วงเวลาก่อน-หลัง ภาวะฝุ่น PM2.5	ไม่มีอาการ (คน)	มีอาการไม่บ่อย (คน)	มีอาการบ่อย (คน)
ไอไม่มีเสมหะ	ก่อน	31 (8.38%)	338 (91.35%)	1 (0.27%)
	หลัง	177 (47.84%)	156 (42.16%)	37 (10.00%)
ไอมีเสมหะ	ก่อน	40 (10.81%)	329 (88.92%)	1 (0.27%)
	หลัง	217 (58.65%)	124 (33.51%)	29 (7.87%)
คัดจมูก / มีน้ำมูก	ก่อน	23 (6.22%)	340 (91.89%)	7 (1.89%)
	หลัง	77 (20.81%)	176 (47.57%)	117 (31.62%)
แสบจมูก	ก่อน	353 (95.41%)	14 (3.78%)	3 (0.81%)
	หลัง	130 (35.13%)	145 (39.19%)	95 (25.68%)
แสบตา / ตาแดง	ก่อน	348 (94.05%)	15 (4.05%)	7 (1.89%)
	หลัง	171 (46.22%)	132 (35.68%)	67 (18.10%)
แสบคอ	ก่อน	357 (96.49%)	11 (2.97%)	2 (0.54%)
	หลัง	171 (49.22%)	126 (34.05%)	73 (19.73%)
ผื่นแดงตามร่างกาย	ก่อน	348 (94.05%)	16 (4.32%)	6 (1.62%)
	หลัง	180 (48.65%)	136 (36.76%)	54 (14.59%)
เหนื่อยง่ายผิดปกติ	ก่อน	354 (95.68%)	13 (3.51%)	3 (0.81%)
	หลัง	204 (55.14%)	121 (32.7%)	45 (12.16%)
หายใจลำบาก	ก่อน	358 (96.76%)	10 (2.70%)	2 (0.54%)
	หลัง	247 (66.76%)	93 (25.13%)	30 (8.11%)
หายใจมีเสียงหวีด	ก่อน	365 (98.65%)	4 (1.08%)	1 (0.27%)
	หลัง	287 (77.57%)	69 (18.65%)	14 (3.78%)
ความคันโลหิตสูง	ก่อน	313 (84.59%)	48 (12.97%)	9 (2.43%)
	หลัง	301 (81.35%)	57 (15.40%)	12 (3.24%)
หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ	ก่อน	362 (97.84%)	8 (2.16%)	0 (0.00%)
	หลัง	305 (82.43%)	56 (15.14%)	9 (2.43%)
เลือดกำเดาไหล	ก่อน	367 (99.19%)	2 (0.54%)	1 (0.27%)
	หลัง	327 (88.38%)	36 (9.73%)	7 (1.89%)

2. ผลการวิเคราะห์อาการผิดปกติต่างๆ ในกลุ่มประชากรช่วงเวลาก่อนและหลังมลพิษฝุ่น PM_{2.5}

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความรุนแรงของอาการผิดปกติ 14 อาการที่เกี่ยวข้องกับมลพิษฝุ่น PM_{2.5} ตามตาราง 1.3 เปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาก่อนและหลังมลพิษฝุ่น PM_{2.5} ผลการวิเคราะห์บ่งชี้ว่าภาวะฝุ่น PM_{2.5} ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชากรอย่างชัดเจน โดยอาการที่ประชากรได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นถึง 2.5 เท่า มี 4 อาการ ได้แก่ อาการแสบจมูก อาการแสบคอ อาการหายใจลำบาก อาการมีเสียงหวีดขณะหายใจ และอาการที่ส่งผลกระทบเพิ่มขึ้น 1.5 - 2 เท่า ได้แก่ อาการใจเต้นเร็วผิดปกติ อาการคัดจมูก อาการไอมีเสมหะ

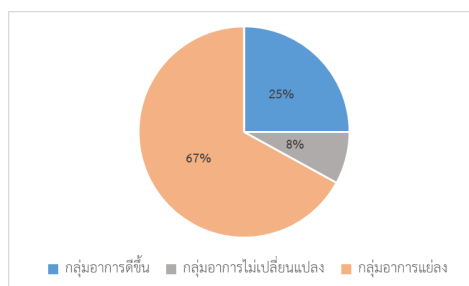
อาการเหนื่อยง่าย อาการผื่นคัน โดยจำนวนประชากรที่แสดงแต่ละอาการของในทั้ง 2 ช่วงเวลาได้ถูกนำเสนอเป็นร้อยละ (%) ดังแสดงในภาพ 1.4

ภาพ 1.4 แสดงร้อยละ(%) ของจำนวนประชากร (n = 370) ที่พบอาการผิดปกติเกี่ยวกับมลพิษฝุ่นในช่วงเวลา ก่อนและหลังภาวะฝุ่น PM_{2.5} สูง



และเมื่อผู้วิจัยทำการแยกวิเคราะห์ข้อมูลประชากรจากผลแบบสำรวจเป็นรายบุคคลถึงความผิดปกติของ 14 อาการที่ศึกษา และนำผลคะแนนของความถี่บ่อยหรือความรุนแรงของอาการมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในช่วงเวลา ก่อนและหลังภาวะฝุ่น PM_{2.5} พบว่าสามารถแยกประชากรออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรที่มีผลรวมคะแนนของอาการผิดปกติภายหลังภาวะฝุ่น PM_{2.5} สูงกว่าผลรวมคะแนนช่วงก่อนภาวะฝุ่น PM_{2.5} หมายถึง มีภาวะอาการต่างๆ แย่ลง (กลุ่มแย่ลง) จำนวน 246 คน ประชากรที่มีผลรวมคะแนนของอาการผิดปกติที่เท่ากันทั้งช่วงก่อนและหลังภาวะฝุ่น PM_{2.5} (กลุ่มไม่เปลี่ยนแปลง) มีจำนวน 31 คน ประชากรที่มีผลรวมคะแนนของอาการผิดปกติภายหลังภาวะฝุ่น PM_{2.5} ต่ำกว่าผลรวมคะแนนช่วงก่อนภาวะฝุ่น PM_{2.5} หมายถึง ประชากรที่มีภาวะอาการต่างๆ ที่ดีขึ้น (กลุ่มดีขึ้น) มีจำนวน 93 คน โดยได้แสดงอัตราส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่มเป็นร้อยละแสดงในภาพ 1.5

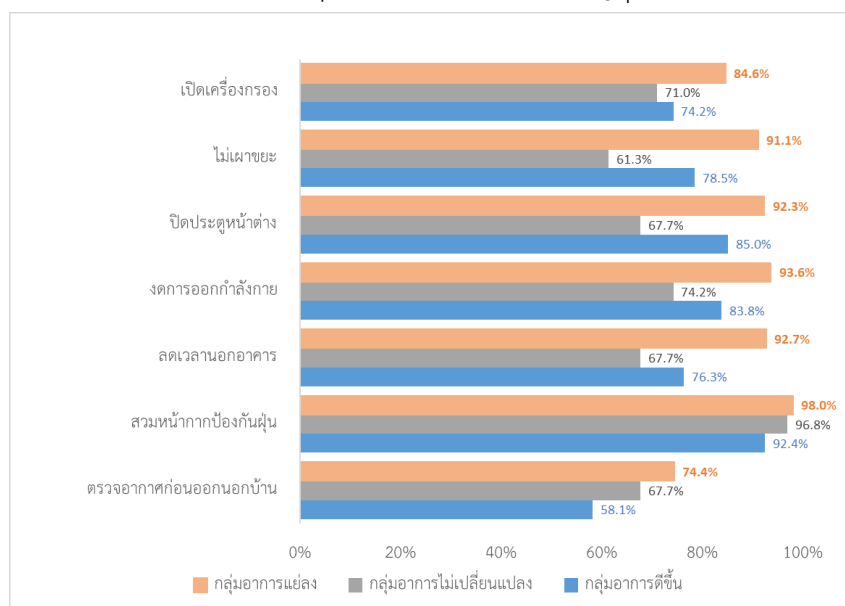
ภาพ 1.5 อัตราส่วนร้อยละของประชากร (n = 370) แบ่งตามอาการที่เปลี่ยนแปลงเปรียบเทียบกับก่อน-หลัง ภาวะฝุ่น PM_{2.5}



3. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการลดการเผชิญฝุ่น PM_{2.5} ในกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม

จากการวิเคราะห์ประชากรในกลุ่มอาการดีขึ้น กลุ่มอาการไม่เปลี่ยนแปลง และกลุ่มอาการแย่ลง พบว่าประชากรทั้ง 3 กลุ่มตระหนักถึงการปกป้องตัวเองจากมลพิษฝุ่นและมีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการเผชิญฝุ่นในทั้ง 6 พฤติกรรม อันได้แก่ การตรวจอากาศก่อนออกนอกบ้าน การสวมหน้ากากป้องกันฝุ่น การลดเวลาออกอาคาร การงดออกกำลังกายกลางแจ้ง การปิดประตูหน้าต่าง และการเปิดเครื่องกรองอากาศ ใกล้เคียงกันแต่มี 3 พฤติกรรมที่พบความแตกต่างกันบ้าง ได้แก่ พฤติกรรมการลดเวลาออกนอกอาคารซึ่งประชากรในกลุ่มอาการแย่ลงมีพฤติกรรมการลดเวลาออกนอกอาคาร การงดออกกำลังกายกลางแจ้ง การปิดประตูหน้าต่างให้สนิท โดยร้อยละของจำนวนประชากรที่แสดงแต่ละพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการเผชิญฝุ่น PM_{2.5} ได้นำเสนอใน **ภาพที่ 1.6** และจากข้อมูลการวิเคราะห์พฤติกรรมการปฏิบัติตัวป้องกันตนเองจากฝุ่น PM_{2.5} จากประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงฝุ่น PM_{2.5} มีความสัมพันธ์กับอาการผิดปกติที่มีทิศทางดีขึ้น แย่ลง หรือ ไม่เปลี่ยนแปลงในประชากร 3 กลุ่ม

ภาพที่ 1.6 แสดงร้อยละของจำนวนประชากรในกลุ่มอาการดีขึ้น (n = 93) กลุ่มอาการไม่เปลี่ยนแปลง (n = 31) และกลุ่มอาการแย่ลง (n = 246) ที่มีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการเผชิญฝุ่น PM_{2.5} ด้วยวิธีการต่างๆ



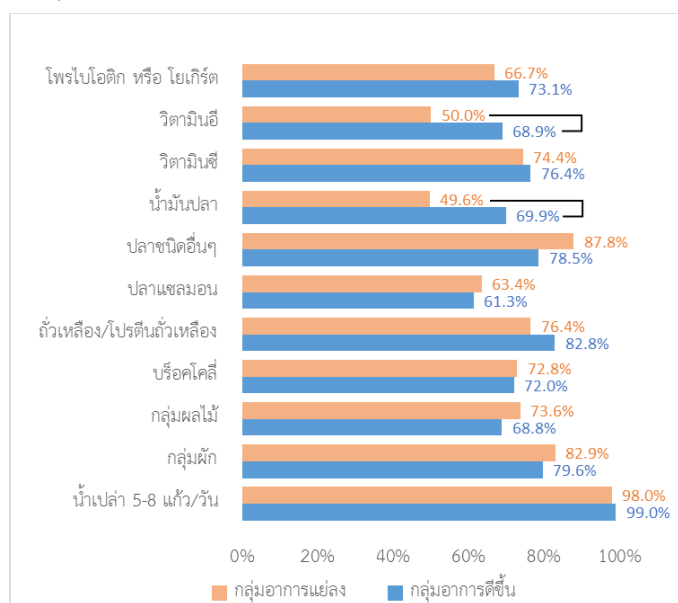
4. ผลการวิเคราะห์ชนิดอาหารต้านอนุมูลอิสระที่ประชากรแต่ละกลุ่มรับประทานในช่วงภาวะมลพิษฝุ่น PM_{2.5}

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมการรับประทานอาหารกลุ่มต้านอนุมูลอิสระ 11 ชนิด ได้แก่ (1) ต้มสะอาด วันละ 5-8 แก้ว (2) กลุ่มผักทั้ง 5 สี (3) กลุ่มผลไม้ทั้ง 5 สี (4) บร็อกโคลี่ (5) ถั่วเหลือง/โปรตีนถั่วเหลือง (6) ปลาแซลมอน (7) ปลาชนิดอื่นๆ (8) น้ำมันปลา (9) วิตามินซี (10) วิตามินอี (11) โพรไบโอติก หรือ โยเกิร์ต และ อาหารกลุ่มกระตุ้นการอักเสบในร่างกาย 3 ชนิด ได้แก่ (1) แอลกอฮอล์ (2) อาหารทอดแช่แข็ง/ บะหมี่ หรือ โจ๊กสำเร็จรูป (3) ขนมกรุบกรอบ หรือ น้ำอัดลม เปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มที่มีอาการดีขึ้นและ

กลุ่มที่มีอาการแย่ง ซึ่งผลพบว่าประชากรในทั้ง 2 กลุ่มมีพฤติกรรมการทานอาหารในกลุ่มอาหารต้านอนุมูลอิสระ 9 ชนิด อย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ไม่แตกต่างกัน ได้แก่ การเติมน้ำเปล่า 5-8 แก้วต่อวัน การรับประทานอาหารกลุ่มผัก 5 สี ผลไม้ 5 สี บร็อกโคลี่ ถั่วเหลือง/โปรตีนถั่วเหลือง วิตามินซี โพรไบโอติกหรือโยเกิร์ต ปลาแซลมอนและปลาชนิดอื่นๆ

อย่างไรก็ตามเราพบว่าประชากรในกลุ่มอาการดีขึ้นและกลุ่มอาการแย่งมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารต้านอนุมูลอิสระ 2 ชนิด ได้แก่ น้ำมันปลา และวิตามินอี ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) โดยพบว่าในร้อยละ 69.9 ของประชากรกลุ่มอาการดีขึ้น (65 คน จาก 93 คน) มีการรับประทานน้ำมันปลาอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ซึ่งมากกว่าประชากรในกลุ่มอาการแย่งที่มีเพียงร้อยละ 49.6 (122 คน จาก 246 คน) และ การรับประทานวิตามินอี พบว่าร้อยละ 68.9 ของประชากรในกลุ่มอาการดีขึ้น (64 คน จาก 93 คน) ทานวิตามินอีอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ซึ่งมากกว่าประชากรกลุ่มอาการแย่ง ที่มีเพียงร้อยละ 50 (123 คน จาก 246 คน) โดยรายละเอียดร้อยละของจำนวนประชากรในกลุ่มอาการดีขึ้นและกลุ่มอาการแย่งที่รับประทานอาหารกลุ่มต้านอนุมูลอิสระชนิดต่างๆอย่างน้อย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ได้แสดงไว้ในภาพ 1.7

ภาพ 1.7 แสดงร้อยละของจำนวนประชากรในกลุ่มที่มีอาการดีขึ้นเทียบกับกลุ่มประชากรที่มีอาการแย่งที่รับประทานอาหารชนิดต่างๆ



วิจารณ์

การป้องกันตนเองจากการเผชิญฝุ่น $PM_{2.5}$ นับเป็นการดูแลป้องกันตัวจากปัจจัยภายนอก ร่างกายที่สำคัญ แต่นั่นเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้นและไม่เพียงพอต่อการรักษาสุขภาพให้ผ่านพ้นช่วงวิกฤติฝุ่น $PM_{2.5}$ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ หัทยาและคณะ ซึ่งได้รายงานไว้ในปี 2565 ว่าการป้องกันฝุ่นโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการเตรียมตัวในการป้องกันฝุ่น $PM_{2.5}$ มีส่วนช่วยในการป้องกันได้ในระดับปานกลางเท่านั้น จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อชีวเคมีในร่างกาย ลดภาวะอนุมูลอิสระในร่างกายสูงจนเป็นสาเหตุของ

อาการอักเสบในเนื้อเยื่อบริเวณที่ฝุ่นเข้าสัมผัสนับเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษานี้ และจากผลการศึกษาของเรายืนยันว่าการรับประทานอาหารต้านอนุมูลอิสระที่พอเพียงและเหมาะสม ทำให้ร่างกายสามารถต้านภาวะอักเสบจากภัยฝุ่น $PM_{2.5}$ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการรายงานที่เกี่ยวข้องกับสารอาหาร กระตุ้นภูมิต้านทานต่อภาวะฝุ่นชนิดต่างๆ ที่ได้ศึกษาในต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษามีความแตกต่างกันในชนิดของอาหารต้านอนุมูลอิสระบางชนิดซึ่งน่าจะเกิดจากความแตกต่างของชนิดอาหารตามภูมิสภาพ เชื้อชาติและพันธุกรรมของคนไทย (Barthelemy et al., 2020)

การศึกษารั้วนี้เลือกศึกษาอาหารที่เป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ น้ำ ผักและผลไม้ทั้ง 5 สี ถั่วเหลือง โอเมก้า 3 เนื้อปลา และโพรไบโอติก สารเหล่านี้อุดมไปด้วยสารต้านอนุมูลอิสระ (Dewell et al., 2018) น้ำ เป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกายและต่อสุขภาพ มนุษย์ควรได้รับน้ำในปริมาณที่เพียงพอทุกๆ วัน การดื่มน้ำมีผลต่อสุขภาพเป็นอย่างมาก โดยควรต้องดื่มน้ำอย่างน้อย วันละ 2 ลิตร หรือ ในสุขบัญญัติกำหนดไว้ที่วันละ 6 - 8 แก้ว (ธีรพล, 2000) ผักและผลไม้ เป็นแหล่งที่มีความอุดมไปด้วยสารต้านอนุมูลอิสระ มีผลประโยชน์ต่อการลดการอักเสบ มีรายงานว่าสารต้านอนุมูลอิสระในผักและผลไม้สามารถช่วยการทำงานของปอดในเด็กที่เป็นโรคหอบหืด (Romieu et al., 2009) และลดปัญหาในการเผชิญกับสภาวะมลพิษในอากาศเป็นระยะเวลานาน ไม่ให้เป็นโรคที่เกี่ยวกับหัวใจหรือโรคหัวใจพิการแต่กำเนิดหากได้รับประทานผักและผลไม้เป็นปริมาณมาก (Wang et al., 2022) ถั่วเหลือง เป็นแหล่งอาหารที่อุดมไปด้วยโปรตีนและเต็มไปด้วยสารไอโซฟลาโวนส์กลุ่มสารฟีนอลิก ซึ่งจัดเป็นสารต้านอนุมูลอิสระที่พบได้มากในธรรมชาติและสารนี้สามารถต้านการอักเสบและต้านแบคทีเรียได้ดี (Balasundram et al., 2006) และเปปไทด์ของถั่วเหลืองยังอุดมไปด้วยซีสทีไนด์ มีบทบาทในการลดอันตรายจากมลพิษของฝุ่นละออง $PM_{2.5}$ ลดการตายของเซลล์ (apoptosis) ลดภาวะเครียดออกซิเดชัน (oxidative stress) และลดการอักเสบ (inflammation) ของเซลล์เยื่อปอด (Zhang et al., 2023) โอเมก้า 3 ประกอบขึ้นจากกรด docosahexaenoic (DHA 22) และกรด eicosapentaenoic (EPA 20: 05 n-3) โดยโอเมก้า 3 มีส่วนในการพัฒนาในด้านร่างกายและจิตใจและมีความสำคัญต่อการทำงานของหัวใจ ตาสมองนอกจากนี้ โอเมก้า 3 เป็นแหล่งที่มีสารต้านอนุมูลอิสระที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถพบในรูปผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ปลาแซลมอน (Rerksupphaphol & Rerksupphaphol., 2011) ซึ่งจากผลการศึกษาของเรายังได้พบว่าประชากรในกลุ่มดื่มน้ำมีพฤติกรรมของการรับประทานแซลมอนมากกว่ากลุ่มที่อาการแสบ ทั้งนี้เนื่องจากปลาแซลมอนเป็นแหล่งของโอเมก้า 3 ด้วยเช่นกัน วิตามินซีและอี เป็นสารต้านอนุมูลอิสระอีกชนิดหนึ่งที่สำคัญสำหรับบรรเทาอาการปอดอักเสบจากมลพิษทางอากาศ (Panebianco et al., 2019) และมีรายงานในต่างประเทศว่า วิตามินอีมีส่วนช่วยลดการกระตุ้นการอักเสบของ $PM_{2.5}$ และภาวะเครียดออกซิเดชัน (Oxidative stress) อย่างมีนัยสำคัญ (Bo et al., 2016) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ประชากรในกลุ่มที่มีอาการดีขึ้น มีการบริโภควิตามินอีมากกว่า กลุ่มที่มีอาการแสบหลังภาวะฝุ่นละออง $PM_{2.5}$ อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังมีรายงานการศึกษาใช้วิตามินอีควบคู่กับโพรไบโอติกให้กับหนูทดลองเพื่อเป็นอาหารต้านอนุมูลอิสระสามารถช่วยบรรเทา การอักเสบของปอดและให้ผลดี

นอกจากนี้ยังมีอาหารกลุ่มเมดิเตอร์เรเนียนซึ่งเป็นอาหารชนิดผสมผสานอาหารที่มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระหลายชนิดรวมกัน ประกอบไปด้วย ผักผลไม้, น้ำมันปลา, น้ำมันมะกอก, วิตามินซี และ อี อาหารเมดิเตอร์

เรเนียนนี้ มีผลวิจัยในต่างประเทศ (Barthelemy et al., 2020) ว่าใช้ป้องกันสุขภาพในวิกฤตภาวะฝุ่น $PM_{2.5}$ ได้ดี ซึ่งจากข้อมูลก็ได้บอกว่าสารอาหารเมดิเตอร์เรเนียนส่วนใหญ่ที่ช่วยร่างกายสามารถต้านทานความผิดปกติในภาวะ $PM_{2.5}$ นั้นก็มาจาก วิตามิน เกลือแร่ และสารป้องกันอนุมูลอิสระ ที่ได้จากในกลุ่มผักผลไม้ แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาของเราเราไม่พบว่าประชากรในกลุ่มที่มีอาการแสบ และอาการดีขึ้นภายหลังภาวะฝุ่น $PM_{2.5}$ มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารจำพวกผักและผลไม้ 5 สีแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในภูมิสภาพของประเทศไทยซึ่งมีความอุดมไปด้วยพืช ผัก สมุนไพร และเครื่องเทศ และพืชผักผลไม้ในประเทศไทยมีคุณภาพสูง ปริมาณใยอาหารอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และมีคุณสมบัติเป็นสารต้านอนุมูลอิสระอยู่ในเกณฑ์ดี (สมศรี, 2556) ประชากรในประเทศไทยได้รับโภชนาการด้านพืชผักและผลไม้เป็นปกติ ทำให้ผลการศึกษาที่สัมพันธ์กับสารต้านอนุมูลอิสระในพืชผักผลไม้ผลการศึกษาจึงต่างจากผลการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งมีความจำกัดในการเพาะปลูกผักและผลไม้ นอกจากนี้ผลการศึกษาจากต่างประเทศยังมีการอ้างถึงการรับประทานบร็อคโคลี่มีส่วนช่วยในการป้องกันพิษจากจากฝุ่น $PM_{2.5}$ ซึ่งแม้ในการศึกษานี้ผลของพฤติกรรมการรับประทานบร็อคโคลี่จะไม่มีมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติในระหว่างกลุ่มมีอาการแสบและกลุ่มมีอาการดีขึ้นก็ตาม แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าบร็อคโคลี่เป็นพืชที่อุดมด้วยวิตามินอีสูง (National Institutes of Health [NIH], 2020) ซึ่งผลยังมีความสอดคล้องการศึกษานี้ที่พบว่าวิตามินอี มีผลลดการอักเสบภายในร่างกายในกลุ่มประชากรมีสุขภาพดีขึ้นในช่วงที่มีมลพิษ $PM_{2.5}$

ในการศึกษานี้เราได้ศึกษาถึงอาหารที่มีฤทธิ์ในการกระตุ้นการอักเสบในร่างกายด้วยเช่นกัน ได้แก่ อาหารที่มีจำพวกเกลือสูง กลุ่มขนมกรุบกรอบ อาหารสำเร็จรูป นอกจากนี้ยังมีน้ำอัดลม อาหารแช่แข็ง รวมถึงแอลกอฮอล์ แม้ผลการศึกษาจะไม่เห็นความสัมพันธ์ของอาหารกลุ่มนี้ที่จะกระตุ้นให้ร่างกายเกิดการอักเสบมากขึ้นในภาวะ $PM_{2.5}$ หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย ให้ร่างกายสามารถได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ปริมาณมากขึ้นถึงปริมาณที่พอเหมาะต่อการรักษาสุขภาพ

สรุป

ผลการสำรวจแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันฝุ่นและการรับประทานอาหารในประชากรที่อาศัยในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 370 คน โดยเทียบกับลักษณะอาการผิดปกติที่เกี่ยวข้องกับมลพิษ $PM_{2.5}$ ที่พบในประชากรทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ทำให้สามารถแยกประชากรออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีอาการแสบภายหลังมลพิษฝุ่น $PM_{2.5}$ กลุ่มที่มีอาการไม่เปลี่ยนแปลง และกลุ่มที่มีอาการดีขึ้นและนำทั้ง 3 กลุ่มมาเปรียบเทียบพฤติกรรมในการป้องกันตัวเองจากฝุ่นซึ่งผลพบว่า ประชากรที่ศึกษาในทั้ง 3 กลุ่มมีพฤติกรรมการป้องกันตัวเองจากมลพิษฝุ่นไม่แตกต่างกัน และเมื่อวิเคราะห์ผลศึกษาถึงพฤติกรรมการรับประทานอาหารชนิดต่างๆ ที่ช่วยต้านสารอนุมูลอิสระพบว่าประชากรในทั้ง 3 กลุ่ม มีการรับประทานอาหารบางชนิดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ 2 ชนิด ได้แก่ วิตามินอีและน้ำมันปลา และอาหารอีก 1 ชนิด ที่แม้ไม่มีความแตกต่างกันทางนัยยะสำคัญทางสถิติมีความแตกต่างกันในระดับการรับประทาน ได้แก่ ปลาแซลมอน ซึ่งอาหารทั้ง 3 ชนิดนี้ พบว่ากลุ่มที่มีอาการดีขึ้น มีจำนวนประชากรที่ทานอาหารทั้ง 3



ชนิดนี้มากกว่าประชากรในกลุ่มที่มีอาการแสบ จึงเป็นไปได้ว่าการทานอาหาร 3 ชนิดนี้เพิ่มขึ้นอาจจะส่งผลช่วยประชาชนไทยสามารถมีสุขภาพที่ดีขึ้นในช่วงวิกฤต PM_{2.5}

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ในช่วงที่มีวิกฤตฝุ่น PM_{2.5} ประชากรสามารถดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันตัวเองจากภาวะอักเสบที่เกิดจากฝุ่น PM_{2.5} โดยการรับประทานอาหาร ได้แก่ การดื่มน้ำ 5-8 แก้วต่อวัน เป็นเวลาอย่างน้อย 2-3 วันต่อสัปดาห์ ร่วมกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ได้แก่ ผักผลไม้ทั้ง 5 สี วิตามินซี สารอาหารประเภทไขมันอย่างน้อยวันละ 1 มื้อในทุกวัน และทานอาหาร 3 ชนิดเพิ่มเติม ได้แก่ อาหารจำพวกปลาแซลมอน หรือวิตามินอีหรือน้ำมันปลา อย่างน้อย 2-3 วันต่อสัปดาห์

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ประชาชนในทราบและตระหนักรู้ถึงวิธีการรับมือกับปัญหาสุขภาพ ในช่วงที่มีวิกฤตฝุ่น PM_{2.5} ว่าควรป้องกันตัวเองทั้งจากปัจจัยภายนอกและต้องทำการเสริมปัจจัยภายในร่างกาย โดยนอกจากที่จะปกป้องตัวเองจากฝุ่นแล้วนั้นควรพิจารณาถึงการฟื้นฟูระบบต้านอนุมูลอิสระให้แก่ร่างกาย โดยการทานอาหารที่มีประโยชน์เพื่อช่วยต้านทานสารอนุมูลอิสระที่เกิดขึ้นจากมลพิษฝุ่น PM_{2.5} เพื่อชะลอหรือยับยั้งภาวะอักเสบที่เกิดขึ้นจากฝุ่น PM_{2.5} ในร่างกาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาทำให้สามารถทราบว่าสารอาหารต้านอนุมูลอิสระชนิดใดที่ช่วยต้านทานภาวะอักเสบที่เกิดจากมลพิษฝุ่น PM_{2.5} ให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรนำไปขยายมุ่งเน้นทำการศึกษาในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษ PM_{2.5} อย่างรุนแรง เพื่อหาชนิดของอาหารต้านอนุมูลอิสระที่มีอยู่ในอาหารประจำวันและสามารถต้านอักเสบจากฝุ่น PM_{2.5} ได้ เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนได้นำผลวิจัยที่ได้ใช้ดูแลตนเองจากปัญหามลพิษ PM_{2.5}

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.ทัศนีย์ เพิ่มไทย สำหรับคำปรึกษาแนวทางการนิพนธ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ "การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง". กรุงเทพฯ: กองจัดการ คุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2567). ระบบสารสนเทศสนับสนุนส่งเสริมสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นจาก, <http://dashboard.anamai.moph.go.th/population/pop-all/region?year=2023&rg=13>

- กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). ภาวะสังคมไทยไตรมาสสี่และภาพรวม ปี 2566. 22(1), 1-44.
- ณฐมน สืบชุย, ณภัทร เตียววิไล, กัญญารัตน์ ตะเคียน และ สุภารัตน์ คงคล้าย (2566). พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ต่อผลกระทบทางสุขภาพแบบเฉียบพลันของผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร: Preventive Behavior from Particulate Matter 2.5 (PM2. 5) on The Acute Health Effects of Street Food Vendors in Thon Buri, Bangkok. *Advanced Science Journal*, 23(1), R120-R134.
- ธีรพล คังคะเกตุ. (2000) น้ำดื่มกับสุขภาพ : การเลือกเครื่องกรองน้ำประจำบ้าน. *Environmental Journal*, 4 (16), 42-47
- ปวีณา แก้วเขียว, (2565) ผลกระทบต่อสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการรับสัมผัสฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) เขตสุขภาพที่ 2. รายงานการศึกษาศถานการณ์ผลกระทบต่อสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการรับสัมผัสฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 เขตสุขภาพที่ 2 ปี 2564 โดยใช้ข้อมูลจากการตอบแบบสำรวจออนไลน์
- พัทธนันท์ วิวัฒน์ ไพศาล. (2567). ความรู้เจตคติและพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น PM2. 5 ของประชาชน อายุ 18-60 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 10(02), 161-161.
- สมศรี เจริญเกียรติกุล, วงสวาท โกศลวัฒน์, วิสิฐ จະวะสิต, สมเกียรติ โกศลวัฒน์, นิภา โรจน์รุ่งวศินกุล และ อธิตดา บุญประเดิม. (2556). คุณค่าอาหารไทยเพื่อสุขภาพ. *วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ*. 35(1), 1-59.
- หทัยา มาลัยเจริญ, ธาณินทร์ สุธิประเสริฐ, ธนิษฐา ทองนาค และ วชิรินทร์ โกมลมาลัย. (2565), ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM2.5) ของประชาชนตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี. *วารสารสหศาสตร์สาธารณสุขและนวัตกรรม*. 2(3), 82-97.
- Balasundram, N., Sundram, K., & Samman, S. (2006). Phenolic compounds in plants and agri-industrial by-products: Antioxidant activity, occurrence, and potential uses. *Food chemistry*, 99(1), 191-203.
- Barthelemy, J., Sanchez, K., Miller, MR., & Khreis, H. (2020). New opportunities to mitigate the burden of disease caused by traffic related air pollution: antioxidant-rich diets and supplements. *International journal of environmental research and public health*, 17(2), 630.
- Bo, L., Jiang, S., Xie, Y., Kan, H., Song, W., & Zhao, J. (2016). Effect of vitamin E and omega-3 fatty acids on protecting ambient PM2. 5-induced inflammatory response and oxidative stress in vascular endothelial cells. *PLoS One*, 11(3), e0152216.



- Calderón-Garcidueñas, L., Calderón-Garcidueñas, A., Torres-Jardón, R., Avila-Ramírez, J., Kulesza, R. J., & Angiulli, A. D. (2015). Air pollution and your brain: what do you need to know right now. *Primary health care research & development*, 16(4), 329-345.
- Calderón-Garcidueñas, L., Leray, E., Heydarpour, P., Torres-Jardón, R., & Reis, J. (2016). Air pollution, a rising environmental risk factor for cognition, neuroinflammation and neurodegeneration: The clinical impact on children and beyond. *Revue neurologique*, 172(1), 69-80.
- Dewell, A., Tsao, P., Rigdon, J., & Gardner, C. D. (2018). Antioxidants from diet or supplements do not alter inflammatory markers in adults with cardiovascular disease risk. A pilot randomized controlled trial. *Nutrition Research*, 50, 63-72.
- Fu, P., Guo, X., Cheung, F. M. H., & Yung, K. K. L. (2019). The association between PM_{2.5} exposure and neurological disorders: a systematic review and meta-analysis. *Science of the Total Environment*, 655, 1240-1248.
- Greenpeace Thailand. (2024). รายงานคุณภาพอากาศโลกปี 2566 ของ IQAir ระบุไทยมีคุณภาพอากาศแย่ติด 1 ใน 5 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. สืบค้นจาก, <https://www.greenpeace.org/thailand/press/52016/climate-airpollution-iqair-report-2023/>
- International Agency for Research on Cancer (2013) IARC monographs on the evaluation of carcinogenic risks to humans. Volume 109. Outdoor air pollution. Lyon: International Agency for Research on Cancer (in press). IARC.
- IQAir AirVisual. (2024). รายงานสถานการณ์คุณภาพอากาศโลก พ.ศ. 2566 [อินเทอร์เน็ต]. สืบค้นจาก, <https://www.iqair.com/th/world-most-polluted-countries>
- Li, J., Wang, H. X., Qu, L., Zhao, M. Q., Ding, X. D., Xie, C. X., & Liu, Q. Y. (2019). Short term effect of PM (2.5) on cardiovascular mortality in residents in Changping district, Beijing. *Zhonghua Liu Xing Bing xue za zhi= Zhonghua Liuxingbingxue Zazhi*, 40(3), 331-334.
- National Institutes of Health. (2020). Vitamin E Fact Sheet for Consumers. Office of Dietary Supplements. National Institutes of Health.
- Panebianco, C., Eddine, F. B. N., Forlani, G., Palmieri, G., Tatangelo, L., Villani, A., & Pazienza, V. (2019). Probiotic *Bifidobacterium lactis*, anti-oxidant vitamin E/C and anti-inflammatory dha attenuate lung inflammation due to pm_{2.5} exposure in mice. *Beneficial microbes*, 10(1), 69-75.
- Rerksuppaphol, L., & Rerksuppaphol, S. (2011). Omega-3 fatty acids in mental and neurological development (กรดไขมันโอเมก้า 3 กับการพัฒนาจิตและประสาท). *วารสารการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Journal of Medicine and Health Science)*, 18(2), 115-125.



- Romieu, I., Barraza-Villarreal, A., Escamilla-Núñez, C., Texcalac-Sangrador, J. L., Hernandez-Cadena, L., Díaz-Sánchez, D., & Del Rio-Navarro, B. E. (2009). Dietary intake, lung function and airway inflammation in Mexico City school children exposed to air pollutants. *Respiratory research*, 10, 1-12.
- Suades-González, E., Gascon, M., Guxens, M., & Sunyer, J. (2015). Air pollution and neuropsychological development: a review of the latest evidence. *Endocrinology*, 156(10), 3473-3482.
- Vattanasit, U., Navasumrit, P., Khadka, M. B., Kanitwithayanun, J., Promvijit, J., Autrup, H., & Ruchirawat, M. (2014). Oxidative DNA damage and inflammatory responses in cultured human cells and in humans exposed to traffic-related particles. *International journal of hygiene and environmental health*, 217(1), 23-33.
- Wang, M., Zhou, T., Song, Q., Ma, H., Hu, Y., Heianza, Y., & Qi, L. (2022). Ambient air pollution, healthy diet and vegetable intakes, and mortality: a prospective UK Biobank study. *International journal of epidemiology*, 51(4), 1243-1253.
- World Health Organization. (2019). Ambient (outdoor) air pollution. World Health Organization.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. London: John Weather Hill, Inc.
- Yin, B., Zhang, X., Ren, J., Chen, F., Liang, J., Zhang, H., Pei, H., Hu, Z., Wang, Y., Xue, W., Yu, X., Zhang, R., & Ma, Y. (2023). The protective effects of procyanidin supplementation on PM_{2.5}-induced acute cardiac injury in rats. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(4), 10890-10900.
- Zhang, J., Li, W., Li, H., Liu, W., Li, L., & Liu, X. (2023). Selenium-Enriched Soybean Peptides as Novel Organic Selenium Compound Supplements: Inhibition of Occupational Air Pollution Exposure-Induced Apoptosis in Lung Epithelial Cells. *Nutrients*, 16(1), 71.



แรงจูงใจในการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สุชาติ ปรัชญานนท์¹

นิกข์นิภา บุญช่วย¹

ทิพย์ลาวัลย์ แก้วนิล¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 4) ศึกษาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 392 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีแรงจูงใจในการเดินทางมาท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดด้านความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ ต่างกัน มีแรงจูงใจและประสบการณ์การเดินทางมาท่องเที่ยวไม่ต่างกัน

คำสำคัญ: แรงจูงใจ; ความพึงพอใจ; ประสบการณ์ท่องเที่ยว; จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี Faculty of Business Administration Bangkokthonburi Universit



Travel motivation and tourism experiences that affect Thai tourists' satisfaction in traveling to Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Suchart Prakthayanon¹

Nicknipar Boonchouy¹

Tiplawan Kaewnin¹

Abstract

The purposes of this research are to 1) study Thai tourists traveling to Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 2) Study the experiences of Thai tourists on tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 3) Study the satisfaction of Thai tourists on tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province and 4) study tourism experiences that affect satisfaction in traveling to Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The sample group used in the study was 392 Thai tourists who came to visit Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, using a random sampling method and using a questionnaire as a tool for collecting data. Statistics used to analyze data include frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and f-test, ANOVA, Factor Analysis, and Multiple Regression Analysis. The research results found that Thai tourists have incentives to travel. Overall, it is at a high level. The overall travel experience was at the highest level in terms of satisfaction with traveling. Overall, it is at the highest level. As for the hypothesis test results It was found that Thai tourists of different genders, ages, education levels, and incomes have different motivations and travel experiences.

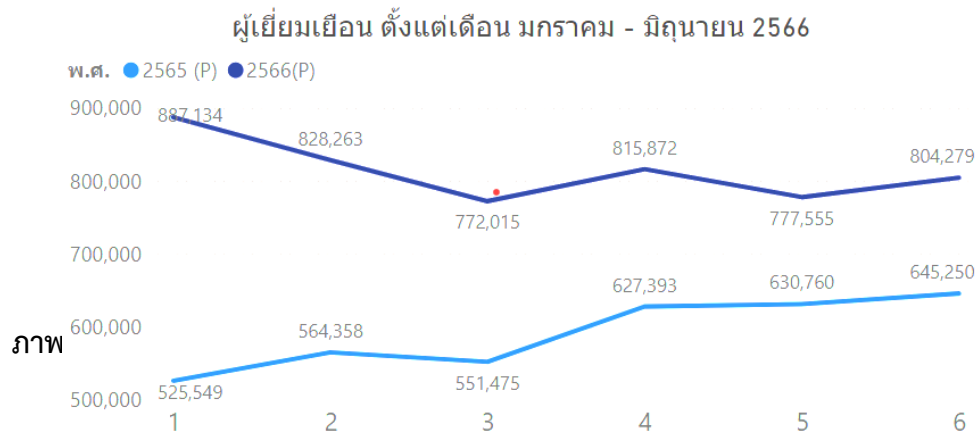
Keywords: Motivation; satisfaction; travel experience; Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี Faculty of Business Administration Bangkokthonburi University

1. บทนำ

ประเทศไทยมีปัจจัยพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้มีศักยภาพในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวกับนานาประเทศ รวมทั้งมีความพร้อมที่จะรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปัจจุบัน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) ที่ประเทศไทยยังคงความสมบูรณ์และหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบไปด้วยป่าไม้และภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ ทะเลชายหาด และเกาะแห่งต่าง ๆ นอกจากนี้ ศิลปะวัฒนธรรมและประเพณีไทยที่งดงาม ความเป็นกันเองและมีมิตรไมตรีของผู้คน ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของประเทศไทย และส่งเสริมให้การทำธุรกิจด้านบริการของประเทศไทยมีความโดดเด่นมากกว่าประเทศอื่น ๆ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นที่น่าสนใจในการเข้ามาลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสถานที่ใดหรือเมืองใดที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีและการคมนาคม ก็จะทำให้สถานที่นั้นหรือเมืองนั้นได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และหากในสถานที่นั้นหรือ เมืองนั้นมีความสวยงามแตกต่างไปจากสถานที่อื่น ๆ ก็สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน ซึ่งในการมาท่องเที่ยวจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ความต้องการของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อธุรกิจ ประชุม สัมมนาพักผ่อน ศึกษาหาความรู้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หรือเยี่ยมญาติพี่น้อง เป็นต้น (นิคม จารุมณี, 2544 อ้างถึงใน นปภัสร ชูสุวรรณ, 2559 : 1)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของไทย มีหลักฐานของการเป็นเมืองในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณ พุทธศตวรรษที่ ๑๖ – ๑๘ โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะ ตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักศิลาจารึก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเมืองอโยธยา หรือ อโยธยาศรีรามเทพนคร หรือเมืองพระราม มีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยา มีบ้านเมืองที่มีความเจริญ ทางการเมือง การปกครอง และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองแห่งหนึ่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางและเป็นเขตเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่สำคัญ โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีมูลค่าสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน เคยมีชื่อเสียงเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่ไม่มีอำเภอเมือง แต่มีอำเภอพระนครศรีอยุธยา จนในปี 2534 องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาให้เป็นเมืองมรดกโลก และนั่นยังทำให้อยุธยากลายเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่ได้รับความนิยม ทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุสำคัญ และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ มากมาย อาทิเช่น วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดพุทไธศวรรย์ วัดไชยวัฒนาราม วัดพระศรีสรรเพชญ์ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติเจ้าสามพระยา วาสนาเมลอนฟาร์ม ตลาดกรุงศรี หมู่บ้านญี่ปุ่น บ้านฮอลันดา ตลาดโก้งโค้ง (บ้านแสงโสม) พุทธอุทยานมหาราช หลวงปู่ทวด วัดช้างอยุธยา แลเพนียด พระราชวังบางปะอิน ตลาดน้ำอโยธยา ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร



ภาพที่ 1 :จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีแรงจูงใจปัจจัยหลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน
2. นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีแรงจูงใจปัจจัยตั้งในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน
3. นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีประสบการณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน
4. ปัจจัยด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยวชาวไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง แรงจูงใจในการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านแรงจูงใจหลัก หมายถึง เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว และแรงจูงใจตั้ง

หมายถึงปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ประสบการณ์การท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

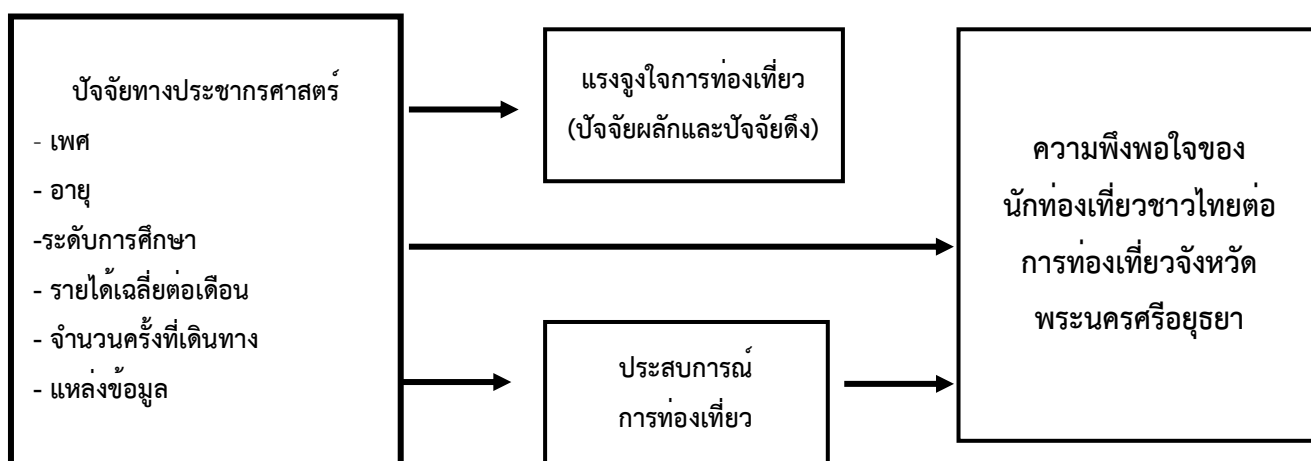
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี 2563 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) จำนวน 124,789,607 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและสมัครใจร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์โดยใช้สูตรของ Yamane, Taro. (1967) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling Method) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และแบบสอบถามที่สมบูรณ์ได้จำนวน 392 ชุด

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติราชวรวิหาร ตลาดน้ำอโยธยา วังช้างอยุธยา แลเพนียด ศรีอยุธยา ไลออน พาร์ค (Sriayuthaya Lion Park)

4. กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 2 : กรอบแนวคิดการวิจัย

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างของประชากร เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมุ่งศึกษาเรื่อง เรื่อง แรงจูงใจในการท่องเที่ยวและประสบการณ์การ

ท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจาก 1) การรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิด เพื่อจัดทำแบบสอบถามในการจัดเก็บข้อมูล 2) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์ 3) นำแบบสอบถามไปทดลองกับตัวอย่างเพื่อหาความเชื่อมั่น 4) แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง

การตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย โดยทำการทดสอบเครื่องมือ 2 ส่วน คือ 1) การตรวจสอบความตรง (Validity) ประกอบด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และ 2) การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability)

7. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้เก็บรวบรวมในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม วัดนิเวศธรรมประวัติราชวรวิหาร ตลาดน้ำ อโยธยา วังช้างอยุธยา แลเพนียด ศรีอยุธยา ไล้ออน พาร์ค (Sriyuthaya Lion Park)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร รายงานการวิจัย และข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) และการวิเคราะห์เชิงสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน จำนวนครั้งที่เดินทาง แหล่งข้อมูล โดยใช้การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

- การวิเคราะห์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

- การวิเคราะห์ประสบการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

- การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

9. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง แรงจูงใจในการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 392 คน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 73.5 และเพศชาย จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 มีอายุ อยู่ระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 รองลงมาคือ อายุ 21-30 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 อายุ 41-50 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 และอายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9 ตามลำดับ มีการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมาคือ ปริญญาโทและสูงกว่า จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.7 และต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001-30,000 บาท จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 รองลงมาคือ 30,001 – 50,000 บาท จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 และ 50,001 บาทขึ้นไป จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ตามลำดับ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1-2 ครั้ง จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 74.5 รองลงมาคือ เดินทางมาครั้งแรก จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.9 และมากกว่า 3 ครั้ง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 ตามลำดับ และได้รับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากอินเทอร์เน็ต จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2 รองลงมาคือ รายการโทรทัศน์ จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 ถัดมาคือ การแนะนำของบุคคล จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.7 อื่น ๆ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1 สารคดีการท่องเที่ยว 16 คน คิดเป็น ร้อยละ 4.1 เอกสารการท่องเที่ยว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 และโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	104	26.5
หญิง	288	73.5
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	28	7.1
21 – 30 ปี	97	24.7
31 – 40 ปี	147	37.5



ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
41 – 50 ปี	93	23.7
51 ปี ขึ้นไป	27	6.9
	392	100.0
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	62	15.8
ปริญญาตรี	249	63.5
ปริญญาโทและสูงกว่า	81	20.7
	392	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15,000 บาท	43	11.0
15,001 – 30,000 บาท	223	56.9
30,001 – 50,000 บาท	97	24.7
50,001 บาทขึ้นไป	29	7.4
	392	100.0
จำนวนครั้งที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา		
มาครั้งแรก	78	19.9
1-2 ครั้ง	292	74.5
มากกว่า 3 ครั้ง	22	5.6
	392	100.0
ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา		
อินเทอร์เน็ต	138	35.2
เอกสารการท่องเที่ยว	8	2.0
โฆษณา/ประชาสัมพันธ์	4	1.0
การแนะนำของบุคคล	81	20.7
สารคดีการท่องเที่ยว	16	4.1
รายการโทรทัศน์	121	30.9
อื่น ๆ	24	6.1
	392	100.0



ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์แรงจูงใจนักท่องเที่ยว (ด้านแรงจูงใจหลัก)

แรงจูงใจหลัก	$\bar{X}$	S. D	แปลผล
1. เพื่อตามรอยละครไทยที่กำลังเป็นที่นิยม	4.35	.699	มากที่สุด
2. ต้องการไหว้พระและเยี่ยมชมวัดต่าง ๆ	4.23	.730	มากที่สุด
3. เพื่อรับประทานอาหารตามยูทูบเปอร์รีวิว	4.21	.737	มากที่สุด
4. เพื่อสัมผัสความเป็นธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา	4.20	.709	มากที่สุด
5. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของโบราณสถานและโบราณวัตถุ	4.19	.709	มากที่สุด
6. เพื่อพบปะและแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ ๆ กับบุคคลอื่น ๆ	4.24	.672	มากที่สุด
7. ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา	3.98	.786	มาก
8. เพื่อเป็นรางวัลให้ชีวิต	4.11	.739	มาก
9. ต้องการสัมผัสชีวิตวิถีไทยในอดีต	4.02	.775	มาก
10. ต้องการผ่อนคลายความเครียด ความเหนื่อยล้าร่างกาย	4.08	.729	มาก
เฉลี่ยรวม	4.12	.490	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีแรงจูงใจปัจจัยหลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เพื่อตามรอยละครไทยที่กำลังเป็นที่นิยม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ ต้องการไหว้พระและเยี่ยมชมวัดต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.23$) ถัดมาคือ เพื่อรับประทานอาหารตามยูทูบเปอร์รีวิว ($\bar{X} = 4.21$) และ เพื่อสัมผัสความเป็นธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์แรงจูงใจนักท่องเที่ยว (ด้านแรงจูงใจหลัก)

แรงจูงใจตั้ง	$\bar{X}$	S. D	แปลผล
1. วิถีธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา	4.33	.709	มากที่สุด
2. มีวัดสวยงามและเป็นโบราณสถาน	4.36	.683	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของระยะทาง/ระยะเวลาในการเดินทาง	4.31	.820	มาก
4. ความเป็นมิตรของคนในท้องถิ่น	3.99	.743	มาก
5. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.99	.743	มาก
6. ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.98	.702	มากที่สุด
7. ความเหมาะสมคุ้มค่าเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว	4.21	.781	มากที่สุด

8. สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ที่จอดรถ	4.21	.739	มากที่สุด
9. ความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว	4.05	.726	มาก
10. สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3.98	.734	มาก
เฉลี่ยรวม	4.13	.487	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีแรงจูงใจปัจจัยดังในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ มีวัดสวยงามและเป็นโบราณสถานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.36) รองลงมาคือ วิถีธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา ($\bar{X}$ = 4.31) ถัดมาคือ ความเหมาะสมของระยะทาง/ระยะเวลาในการเดินทาง ($\bar{X}$ = 4.31) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประสพการณ์การท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ประสพการณ์การท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S. D	แปลผล
1. ได้เห็นศาสนสถานและประวัติศาสตร์ของประเทศไทย	4.51	.644	มากที่สุด
2. รู้ลึกถึงคุณภาพอาหาร รสชาติของอาหารเหมาะสมกับราคาที่จ่าย	4.36	.734	มากที่สุด
3. ได้เห็นถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างภายในท้องถิ่น	3.97	.819	มาก
4. ได้รู้ลึกกว่าแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสะอาด และเป็นระเบียบ	4.14	.797	มาก
5. ได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา	4.28	.749	มากที่สุด
6. รู้สึกว่าง่ายต่อการจองที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยว	4.20	.803	มาก
7. การเดินทางมีความสะดวกสบาย	3.94	.816	มาก
8. รู้สึกว่าสะดวกต่อการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	3.90	.811	มาก
9. รู้สึกว่ามีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในพื้นที่ท่องเที่ยว	3.99	.814	มาก
10. รู้สึกว่าได้รับความคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่จ่ายไป	3.92	.817	มาก
11. รู้สึกว่ามีกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินชมวัด เมืองโบราณ ตลาดน้ำ เล่นกับช้าง เป็นต้น	4.43	.744	มากที่สุด



ประสบการณ์การท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S. D	แปลผล
12. รู้สึกว่าสินค้าของที่ระลึกมีมากมายและน่าสนใจ	4.05	.806	มาก
13. รู้สึกว่าสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีประเพณีสำคัญของท้องถิ่น เช่น การทำบุญตักบาตรเทโว	4.03	.824	มาก
เฉลี่ยรวม	4.22	.472	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีประสบการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.22) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ได้เห็นศาสนสถานและประวัติศาสตร์ของประเทศไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51) รองลงมาคือ รู้สึกถึงคุณภาพอาหาร รสชาติของอาหารเหมาะสมกับราคาที่จ่าย ($\bar{X}$ = 4.43) ถัดมาคือ รู้สึกว่ามีกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินชมวัด เมืองโบราณ ตลาดน้ำ เล่นกับช้าง ตามลำดับ

ตารางที่ 5 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S. D	แปลผล
1. รู้สึกสนุกเพลิดเพลินกับประสบการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	4.23	.712	มากที่สุด
2. รู้สึกตัดสินใจถูกต้องที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	4.33	.684	มากที่สุด
3. จะบอกต่อเล่าเรื่องประสบการณ์ที่ดีในการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้คนอื่นทราบ	4.28	.728	มากที่สุด
4. จะกลับมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีก ในโอกาสข้างหน้า	4.27	.733	มากที่สุด
5. โดยรวมรู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้	4.25	.743	มากที่สุด
รวม	4.27	.548	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.27) โดยประเด็น รู้สึกตัดสินใจถูกต้องที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ($\bar{X}$ = 4.33) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ จะบอกต่อเล่าเรื่องประสบการณ์ที่ดีในการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้คนอื่นทราบ ($\bar{X}$ = 4.28) ถัดมาคือจะกลับมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกในโอกาสข้างหน้า ($\bar{X}$ = 4.27) โดยรวมรู้สึกพึงพอใจต่อการมา

ท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ($\bar{X} = 4.25$) และรู้สึกสนุกเพลิดเพลินกับประสบการณ์การท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.23$)

การอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีแรงจูงใจปัจจัยหลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เพื่อตามรอยละคร ไทยที่กำลังเป็นที่นิยม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ ต้องการไหว้พระและเยี่ยมชมวัดต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.23$) ถัดมาคือ เพื่อรับประทานอาหารตามยูทูปเปอร์รีวิว ($\bar{X} = 4.21$) และ เพื่อสัมผัสความเป็น ธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา ($\bar{X} = 4.20$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ รอดพันธ์ (2562) ที่พบว่า ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านบุคคลและการบริการมีผลต่อการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีแรงจูงใจปัจจัยดังในการเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีวัดสวยงามและ เป็นโบราณสถานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$) รองลงมาคือ วิถีธรรมชาติของแม่น้ำเจ้าพระยา ($\bar{X} = 4.31$) ถัดมาคือ ความเหมาะสมของระยะทาง/ระยะเวลาในการเดินทาง ($\bar{X} = 4.31$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชานี สนามแจ่ม (2560) ที่พบว่าปัจจัยผลักดันประกอบด้วยด้านความต้องการการพักผ่อนและหลีกหนี ด้าน ความต้องการเพิ่มพูนความรู้และศึกษาวัฒนธรรม ด้านความต้องการเพิ่มความสัมพันธ์กับครอบครัวและเพื่อน และด้านความต้องการค้นหาความแปลกใหม่และปัจจัยดึงดูดประกอบด้วยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและ บริการ ด้านความปลอดภัยและความคุ้มค่า ด้านความเป็นเอกลักษณ์ และด้านบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวจังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) โดยประเด็น รู้สึกตัดสินใจถูกต้องที่ ได้ เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ($\bar{X} = 4.33$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ จะบอกต่อเล่าเรื่อง ประสบการณ์ที่ดีในการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้คนอื่นทราบ ($\bar{X} = 4.28$) ถัดมาคือจะกลับมา ท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกในโอกาสข้างหน้า ($\bar{X} = 4.27$) โดยรวมรู้สึกพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ($\bar{X} = 4.25$) และรู้สึกสนุกเพลิดเพลินกับประสบการณ์การท่องเที่ยวจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขุม คงดิษฐ์, ธนรัตน์ รัตน พงศ์ระ, (2558) ที่พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวมรดกโลก นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านประสบการณ์ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านชื่อเสียง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลไปใช้

1. ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

ให้มีความหลากหลายรูปแบบและสร้างความน่าสนใจมากขึ้นและรักษาอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และความเป็นธรรมชาติของริมแม่น้ำเจ้าพระยา

2. ผู้ประกอบการควรรักษาศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ มีสิ่งปลูกสร้างที่น่าสนใจ และมีเอกลักษณ์ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่น่าสนใจ ที่ส่งผลต่อความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงาม ในส่วนของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วิถีชีวิตชุมชน ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว

3. ด้านประสบการณ์ ผู้ประกอบการควรรักษาคุณภาพและบริการตามหลักด้านจิตวิทยา ประสบการณ์ความทรงจำที่ก่อให้เกิดการจูงใจ การรับรู้ ของบุคคลจากประสบการณ์ในอดีต ที่ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลเมื่อได้รับประสบการณ์ที่ดีก็จะบอกต่อในสิ่งที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ตรงกับความต้องการ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

2. ควรศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบความต้องการที่แท้จริงในการพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาในส่วนประสมทางการตลาดเพื่อกระตุ้นการรับรู้ของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นธรรมชาติของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2566. สืบค้น

12 พฤษภาคม 2566. จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630.

ณัฐวุฒิ รอดพันธ์. (). ประสบการณ์การท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารบอกต่อปากต่อปาก. ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วิธานี สนามแจ่ม. (2560). ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

บริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สุขุม คงดิษฐ์. ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2558). การศึกษาภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของมรดกโลกนคร



ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในสายตานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ. ศิลปะศาสตร์ มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

- Amassian, V. E., Stewart, M., Quirk, G. J., & Rosenthal, J. L. (1987). Physiological basis of motor effects of a transient stimulus to cerebral cortex. *Neurosurgery*, 20(1), 74-93.
- Aswin Sangpikul (2008). Travel motivations of Japanese senior travelers to Thailand. *International Journal of Tourism Research*.
- Dann, G. (1981). Tourist Motivation: An Appraisal. *Annals of Tourism Research*, 8(2), 187-194.
- Ghelman, B., Lospinuso, M. F., Levine, D. B., O'leary, P. F., & Burke, S. W. (1991). Percutaneous computed-tomography-guided biopsy of the thoracic and lumbar spine. *Spine*, 16(7), 736-739.
- Good, T. L., Sikes, J. N., & Brophy, J. E. (1973). Effects of teacher sex and student sex on classroom interaction. *Journal of Educational Psychology*, 65(1), 74.
- Hornby, G., & Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: An explanatory model. *Educational review*, 63(1), 37-52.
- National Statistical Office. (2023). Number of Thai tourists visiting Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Can be searched from <https://www.nso.go.th/>
- Ngamsom Rittichainuwat. (2007). Responding to Disaster: Thai and Scandinavian Tourists' Motivation to Visit Phuket, Thailand. *Journal of Travel Research*. Volume 46, Issue 4 <https://doi.org/10.1177/0047287507308323>
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports, 2023. Tourist statistics by province. Can be searched from <https://www.oic.go.th/ginfo/index.asp>
- Oliver, R. L., Rust, R. T., & Varki, S. (1997). Customer delight: foundations, findings, and managerial insight. *Journal of retailing*, 73(3), 311-336.
- Pearce, P. L., & Lee, U. Il. (2005). Developing the travel career approach to tourist motivation. *Journal of Travel Research*, 43(3), 226-237. Doi: 10.1177/
- Pizam, Abraham., Mansfeld, Y. (Yoel). (1999). Consumer behavior in travel and tourism / Abraham Pizam, Yoel Mansfeld, editors. New York: Haworth Hospitality Press, c1999.
- Ratchatasorn Chandraworasit. (2022). Tourism motivation and tourism experiences that affect Thai tourists' satisfaction in traveling to Kanchanaburi province. Master of Arts Dhurakij Pundit University
- Sukhum Kongdit Thanarat Rattanaphongthara. (2015). A study of the tourism image of world heritage sites. historical city Ayutthaya in the eyes of foreign tourists. Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.



- Wichit, U-on. (2007). Using a marketing mix model to study the decision of students to choose to study at the bachelor's degree level in private higher education institutions.
- Withani Sanamchaem. (2017). Push factors and attraction factors that affect tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Business Administration Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- William E. Hammitt. (1980). Outdoor Recreation: Is It a Multi-Phase Experience. Journal of Leisure Research. Volume 12, - Issue 2
- Worapat Thamkriangkrai., & Nattapon Assarat. (2022). The influence of travel motivation and tourist satisfaction on the behavior of sharing information and travel experiences via smartphones of foreign tourists in Thailand. Chulalongkorn Business Review, Year 42(2), Issue 164 (April-June 2020), pp. 1-29.
- Wolman, B. B. (1973). The psychoanalytic interpretation of history. The Journal of Nervous and Mental Disease, 156(1), 71-72.
- Yamane, Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis, 2nd Edition, New York: Harper and Row.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

วรเทพ ตริวิจิตร¹

ฐนันวริน โฆษิตคณิน²

อิริยา ผ่องพิทยา³

วัฒนา ตรงเที่ยง⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้แทนจำหน่าย ผู้ประกอบการ และผู้จัดการของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 383 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพการบริการ ด้านความเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้านการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย 2) คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ด้านความไว้วางใจ ด้านความมั่นใจ ด้านความพึงพอใจ และ ด้านความร่วมมือ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน 3) คุณภาพการบริการ ด้านความเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้านการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงาน ธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า

¹ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี Faculty of Engineering, Thonburi University

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

³ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

⁴ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร Faculty of Education, Shinawatra University



Factors Influencing the Operation of The Electrical Appliance Business in Bangkok

Worathep Treewichit⁵

Thananwarin Kositkanin⁶

Airiya Pongpittaya⁷

Wattana Trongthieng⁸

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the service quality influences the quality of relationships between buyers and sellers in the electrical appliance business in Bangkok. 2) to study the quality of the relationship between buyers and sellers that influences the performance of the electrical appliance business in Bangkok. 3) To study the influence of service quality on the performance of the electrical appliance business in Bangkok. A questionnaire was used as a tool to collect data from distributors, entrepreneurs and managers of the electrical appliance business in Bangkok, 383 samples by simple random sampling. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation simple regression analysis and multiple regression analysis. The results showed that 1) service quality confidence response to customers in terms of providing confidence to customers efficiency safety and operational aspects influences the quality of the relationship between buyers and sellers. 2) The quality of relationships between buyers and sellers trust aspect promise side satisfaction and cooperation influences operating results. 3) The service quality confidence response to customers in terms of providing confidence to customers efficiency safety and operational aspects has a significant at the 0.05 level.

Keyword: Performance, The Electrical Appliance Business

⁵ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี Faculty of Engineering, Thonburi University

⁶ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

⁷ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

⁸ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร Faculty of Education, Shinawatra University

บทนำ

แนวโน้มของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ปริมาณการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าของไทยในปี 2563-2566 คาดว่าจะมีแนวโน้มเติบโตเล็กน้อยเฉลี่ย 1-2% ต่อปี ตามความต้องการในประเทศ ปัจจัยหนุนจากสภาพอากาศที่มีแนวโน้มร้อนขึ้นจากปรากฏการณ์โลกร้อนที่เอื้อต่อการทำตลาดเครื่องใช้ไฟฟ้าทำความเย็น ตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่คาดว่าจะเติบโตได้บ้างในปี 2560-2566 และผู้บริโภคบางส่วนมีความต้องการเปลี่ยนเครื่องใช้ไฟฟ้าใหม่ตามช่วงอายุการใช้งาน ส่วนการส่งออกเครื่องใช้ไฟฟ้าคาดว่าจะทรงตัวถึงขยายตัวเล็กน้อย นโยบายทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีนยังมีความไม่แน่นอน แต่อาจมีเครื่องใช้ไฟฟ้าบางประเภทของไทย อาทิ เครื่องปรับอากาศ และตู้เย็น ที่ได้ประโยชน์สามารถส่งออกป้อนสหรัฐฯ ได้เพิ่มขึ้น และยังมีความต้องการเครื่องใช้ไฟฟ้าในตลาดอาเซียนเพิ่มขึ้นตามทิศทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากร

ปริมาณความต้องการเครื่องใช้ไฟฟ้าในประเทศระยะ 3 ปีข้างหน้ามีแนวโน้มขยายตัวเฉลี่ย 1-2% ผลจาก (1) ตลาดที่อยู่อาศัยที่คาดว่าจะกระเตื้องขึ้นในปี 2554-2566 ตามทิศทางการลงทุนภาคเอกชนและโครงสร้างพื้นฐานที่เร่งตัวขึ้น (2) ผู้บริโภคบางส่วนที่เร่งซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในช่วงหลายปีก่อน (โดยเฉพาะในช่วงผลกระทบจากน้ำท่วมใหญ่ปี 2554) จะมีความต้องการเปลี่ยนเครื่องใช้ไฟฟ้าใหม่ตามช่วงอายุการใช้งาน โดยเฉพาะเครื่องซักผ้า ตู้เย็น และเครื่องปรับอากาศ (3) ความต้องการเครื่องปรับอากาศจะยังเติบโตเนื่องจากสภาพอากาศที่คาดว่าจะมีอุณหภูมิ สูงขึ้นต่อเนื่องจากสภาวะโลกร้อน (4) ผู้ผลิตมีแนวโน้มทำตลาดเครื่องใช้ไฟฟ้ารุ่นใหม่ที่สามารถควบคุมการทำงานผ่านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตควบคู่กับการจัดโปรแกรมชั้นกระตุ่นยอดขายอย่างต่อเนื่อง และ (5) การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านการทำตลาดสินค้าออนไลน์ ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลและตัดสินใจซื้อได้สะดวกมากขึ้น

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในด้านจัดการทางการตลาดและเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ โดยที่ผู้วิจัยจะเน้นในกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งถือว่าเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อประเทศ และ

เป็นที่ทราบดีอยู่แล้วว่า ปัญหาของผู้ประกอบการในกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า นอกจากปัญหาในเรื่องของความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและ ความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงช่องทางการตลาด ก็ยังมีจุดอ่อนด้านบริหารจัดการธุรกิจและด้านการตลาด ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาศักยภาพ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2565) ถึงแม้ว่าทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามที่จะเข้าช่วยและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยเองก็ยังไม่เห็นถึงการศึกษาหรือพัฒนาในเรื่องคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันที่สูงในปัจจุบัน

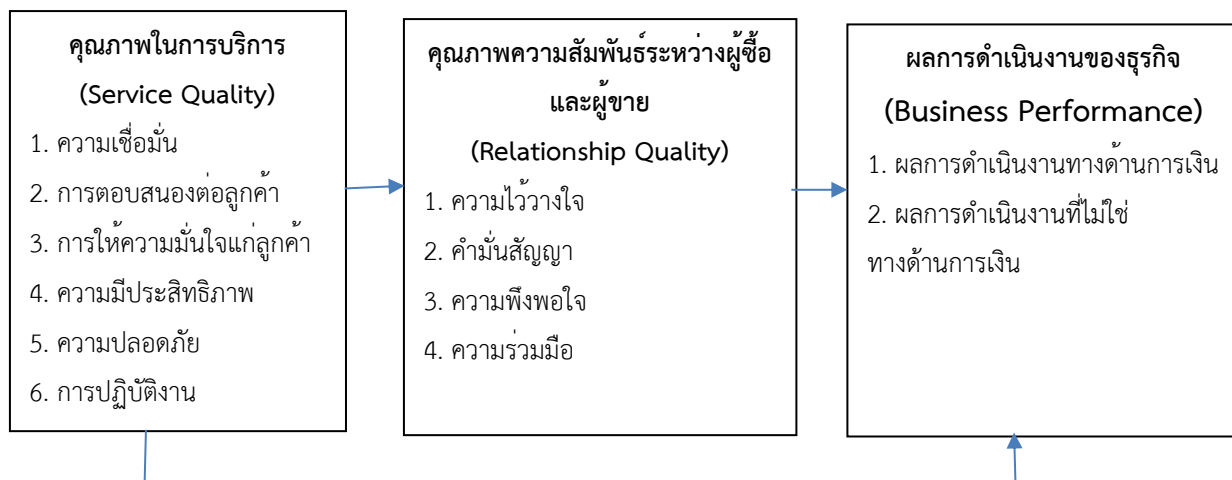
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย



ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานคร และสำหรับผู้ที่สนใจสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้มาเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เพื่อนำไปสู่การสร้างผลการดำเนินงานที่ดีและสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจ

นิยามศัพท์

1. คุณภาพการบริการ (Service Quality) หมายถึง การตอบสนองความต้องการของลูกค้าในการให้บริการของบริษัทหรือองค์กร คุณภาพของการบริการเป็นสิ่งที่สำคัญในการสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งการให้บริการที่ตรงกับความต้องการหรือมากกว่าที่ถูกต้อง และการปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ให้ไว้กับลูกค้า ซึ่งเป็นสร้างการรับรู้ที่ดีและสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าตลอดจนเพิ่มความจงรักภักดีของลูกค้า และนำมาสู่ผลการดำเนินงานที่ดีให้กับธุรกิจ

2. คุณภาพความสัมพันธ์ (Relationship Quality) หมายถึง การประเมิณผลโดยรวมของความแข็งแกร่งของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ที่มีความต้องการและ

ความคาดหวังที่ตรงกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งมีประโยชน์ต่อการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรและบ่งบอกถึงความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

3. ผลการดำเนินงานธุรกิจ (Business Performance) หมายถึง การประเมินผลความสำเร็จของธุรกิจทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตว่าธุรกิจนั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงธุรกิจเพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขันโดยวัดจากผลการดำเนินงานทางการเงินและผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

1.1 ความหมายคุณภาพการบริการ

Parasuraman et al. (1985) and (1988) กล่าวว่า คุณภาพการบริการ หมายถึง การวัดการรับรู้ของการบริการที่ลูกค้าได้รับที่เป็นการรับรู้ในเรื่องของคุณภาพ และเป็นการประเมินผลโดยรวมของลูกค้าต่อองค์กรในด้านทัศนคติต่อการบริการซึ่งเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบความคาดหวังกับการบริการที่ลูกค้าได้รับ ซึ่งมีมิติในการวัดถึงคุณภาพการบริการห้ามิติ คือ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ การตอบสนองต่อผู้รับบริการ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจในผู้รับบริการ

Norizan Kassim & Nor Asiah Abdullah (2010) กล่าวว่า คุณภาพการบริการ หมายถึงการเปรียบเทียบความเป็นเลิศในการให้บริการที่เกี่ยวกับการพบปะกับลูกค้า ซึ่งเป็นความประทับใจโดยรวมของความดีต่อกว่าหรือเหนือกว่าของผู้ให้บริการและเป็นการพิจารณาถึงทัศนคติโดยรวมของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของบริษัท

Wei-Ming Ou et al. (2011) กล่าวว่า คุณภาพการบริการ หมายถึง ประสิทธิภาพในการเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจ ความจงรักภักดี และเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดให้แก่องค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า คุณภาพการบริการ หมายถึง ระดับความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของผู้บริโภคและความคาดหวัง การรับรู้ของผู้บริโภคมาจากการประเมินผลจากความคิดของพวกเขในการให้บริการในปัจจุบัน คุณภาพสูงในผลิตภัณฑ์และบริการเป็นเครื่องมือหลักในการตลาดและคุณภาพในการบริการจะมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากในรายได้ ประหยัดค่าใช้จ่ายและส่วนแบ่งทางการตลาด

1.2 องค์ประกอบของคุณภาพการบริการ

1. ความเชื่อมั่น ความสามารถในการให้บริการที่ตรงกับสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ไว้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องเหมาะสม และมีความสม่ำเสมอทุกครั้งที่ให้บริการ ซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือสามารถไว้วางใจได้ Parasuraman et al. (20 05)

2. การตอบสนองต่อลูกค้า Norizan Kassim & Nor Asiah Abdullah (2010) ที่กล่าวว่า การตอบสนองต่อลูกค้า คือ ความสามารถของบริษัทและความเต็มใจที่จะช่วยลูกค้าในการให้บริการที่รวดเร็วเมื่อลูกค้ามีคำถามหรือปัญหา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วพร้อมหาทางเลือกที่ดีที่สุดให้กับลูกค้า โดยทำความเข้าใจกับความต้องการของลูกค้าและพัฒนาการบริการตามความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและมีความไว้วางใจในการบริการ

3. การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า Muhammad Mohsin But & Muhammad Aftab (2013) กล่าวว่า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้าเกิดจากการรับรู้ของลูกค้าในความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว ซึ่งก่อให้เกิดความไว้วางใจในการบริการ ในขณะที่ Mohammed Ahmad Al-hawari (2015) กล่าวว่า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า คือ การทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อมั่นในบริษัทและลดความกังวลของลูกค้าในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้และมารยาทของพนักงาน

4. ความมีประสิทธิภาพ ความพร้อมในการดำเนินงานทางเทคนิคที่เหมาะสมของบริษัทในการให้บริการแก่ลูกค้า M. Soledad Janita & F. Javier Miranda (2013)

รวมทั้งการให้ข้อมูลที่รวดเร็วแก่ลูกค้า มีการบริการที่สะดวกสบายและง่ายต่อการเข้าถึง Tianxiang

5. ความปลอดภัย ถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างบริษัทกับลูกค้าในกระบวนการจัดซื้อเพราะการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของลูกค้าและความปลอดภัยของข้อมูลนั้นเป็นการลดความเสี่ยงและสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า M. Soledad Janita & F. Javier Miranda (2013)

6. การปฏิบัติงาน การปฏิบัติของผู้ขายที่มีต่อผู้ซื้อในการส่งมอบสินค้าตามสัญญาเมื่อมีการสั่งซื้อ จัดส่งภายในเวลาที่กำหนดอย่างรวดเร็ว ให้ข้อมูลที่เป็นความจริงแก่ผู้ซื้อเกี่ยวกับสินค้าที่อยู่ในสต็อก และทำถูกต้อง ครบถ้วนทุกอย่างตามสัญญาในการส่งมอบสินค้า Jyh-Shen Chion et al. (2009)

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบของคุณภาพการบริการ ประกอบด้วย ความเชื่อมั่น การตอบสนองต่อลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ความมีประสิทธิภาพ ความปลอดภัย และการปฏิบัติตาม

2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

2.1 ความหมายคุณภาพความสัมพันธ์

Dwyer et al. (1987) กล่าวว่า คุณภาพความสัมพันธ์ หมายถึง การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะต้องเกิดจากระดับของความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และต้องไม่มีการฉวยโอกาสของผู้ขาย

Crosby et al. (1990) กล่าวว่า คุณภาพความสัมพันธ์ หมายถึง คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานขายและลูกค้าที่กำหนดให้เป็นการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องระหว่างคู่ค้าในอนาคตรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพเป็นรูปแบบขั้นสูง ที่ได้ผ่านการทดสอบ ตรวจสอบของคุณภาพความสัมพันธ์จากการรับรู้ของลูกค้า โดยขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความพึงพอใจของลูกค้า

Yu Kyoum Kim (2008) กล่าวว่า คุณภาพความสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าในระยะยาวเพื่อความแข็งแกร่งของความสัมพันธ์ และนำไปสู่ผลการดำเนินงานของบริษัท เช่น ยอดขาย ส่วนแบ่งทางการตลาด และผลกำไร ซึ่งตัวแปร

มีเจตมิตที่สำคัญของความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ คือ ความไว้วางใจ คำมั่นสัญญา ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ ความรัก (ความชอบ) ความใกล้ชิด การบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ และการพึ่งพาอาศัยกัน

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์ หมายถึง การประเมินผลโดยรวมของความแข็งแกร่งของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายและที่มีความต้องการและความคาดหวังที่ตรงกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งมีประโยชน์ต่อการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรและบ่งบอกถึงความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

2.2 องค์ประกอบของคุณภาพความสัมพันธ์

1. ความไว้วางใจ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลหนึ่งมีความมั่นใจในความน่าเชื่อถือ มีความเอื้ออาทร และมีความซื่อสัตย์ต่อฝ่ายหนึ่ง Reichheld & Scheffer (2000) ได้กล่าวว่า ความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าที่แข็งแกร่ง และเป็นสิ่งที่ได้รับก่อนที่ลูกค้าจะเกิดความจงรักภักดี

2. คำมั่นสัญญา เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการแลกเปลี่ยนของคู่ค้า โดยเชื่อว่าความสัมพันธ์ของพวกเขานั้นมีความยั่งยืนที่น่าจะส่งเสริมให้ทั้งสองฝ่ายมีความพยายามที่จะรักษาความสัมพันธ์เช่นเดียวกับการอดทนกับความไม่แน่นอนบางอย่างซึ่งสอดคล้องกับ Wilson (1995) ที่กล่าวว่า คำมั่นสัญญามีความสำคัญต่อการรักษาความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนกับคู่ค้ารวมทั้งมีความปรารถนาที่จะสานต่อความสัมพันธ์ในอนาคต

3. ความพึงพอใจ เป็นการประเมินผล โดยรวมที่เกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือบริการหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค Ho Jung Choo et al. (2009) ระบุว่า ความพึงพอใจได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญของคุณภาพความสัมพันธ์ ซึ่งความพึงพอใจมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นความพึงพอใจกับคนในองค์กร ความพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์หรือบริการในองค์กร และความพึงพอใจกับองค์กรของตัวเอง

4. ความร่วมมือ กล่าวว่า ความร่วมมือมีความสำคัญต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งความร่วมมือนั้นเกิดจากคุณภาพการสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กรในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายโดยมีเป้าหมายทางธุรกิจร่วมกันอย่างมี

ประสิทธิภาพ Morgan & Hunt (1994) กล่าวว่า ความร่วมมือช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่ค้าและยังช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบของคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่มีผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วย (1) ความไว้วางใจ (2) คำมั่นสัญญา (3) ความพึงพอใจ และ (4) ความร่วมมือ

3. แนวคิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ

3.1 ความหมายผลการดำเนินงานของธุรกิจ

Melody J. Hsiao et al. (2002) กล่าวว่า ผลการดำเนินงานของธุรกิจ หมายถึง การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน โดยเป็นการวัดในเชิงของผลการดำเนินงานทางการเงิน เช่น อัตราการเจริญเติบโตของยอดขายและการทำกำไร และในเชิงของผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่การเงิน เช่น การผลิตสินค้าหรือบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า

Vijay R. Kanran & Keah Choon Tan (2006) กล่าวว่า ผลการดำเนินงานของธุรกิจ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดประสิทธิภาพขององค์กร เช่น คุณภาพและระยะเวลาในการส่งมอบสินค้าที่ดีขึ้น การลดลงของต้นทุน และประสิทธิภาพทางการเงินอันได้แก่ ส่วนแบ่งการตลาด ผลตอบแทนจากสินทรัพย์ คุณภาพโดยรวมและประสิทธิภาพทางการตลาดที่สามารถวัดได้ในระดับบริษัท

Siti Haryati et al. (2013) กล่าวว่า ผลการดำเนินงานของธุรกิจ หมายถึง เป็นสิ่งสำคัญสำหรับความสำเร็จหรือล้มเหลวของการให้บริการและทำให้มีผลต่อการรับรู้ของลูกค้าที่มีคุณภาพสำหรับการปฏิสัมพันธ์ที่จะกลายเป็นพื้นฐานสำหรับคำมั่นสัญญาของลูกค้า

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ผลการดำเนินงานของธุรกิจ หมายถึง การประเมินผลความสำเร็จของธุรกิจทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตว่าธุรกิจนั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงธุรกิจเพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยวัดจากผลการดำเนินงานทางการเงินและผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน

3.2 องค์ประกอบของผลการดำเนินงานของธุรกิจ

ผลการดำเนินงานของธุรกิจเป็นตัวบ่งบอกถึงความสามารถของธุรกิจในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งสามารถแสดงได้โดยผลประกอบการของธุรกิจที่หมายถึงกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ ประเมินผล และรายงานข้อมูลเกี่ยวกับผลประกอบการที่ได้รับที่ผ่านมา โดยอยู่ภายใต้การดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งการวัดผลการดำเนินงานของธุรกิจสามารถวัดได้ในทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Non-Financial) โดย Melody J. Hsiao et al. (2002) กล่าวว่า ในหลายๆ บริษัทได้ตระหนักและให้ความสำคัญถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงินแต่เกี่ยวข้องกับทางการตลาดถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ ซึ่งการที่ธุรกิจประสบความสำเร็จนั้นจะมีส่วนช่วยให้ธุรกิจมีความสามารถในการแข่งขันมากยิ่งขึ้น โดยผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงินส่วนใหญ่แล้วจะเน้นไปที่การผลิตสินค้าหรือบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดพึงพอใจ และเกิดความจงรักภักดีอันนำไปสู่ยอดขายและผลกำไรที่เพิ่มขึ้นในท้ายที่สุด

2. ผลการดำเนินงานทางการเงิน (Financial) หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกถึงความสำเร็จของธุรกิจ โดยการวัดจากผลกำไร ยอดขาย ส่วนแบ่งทางการตลาด รวมถึงผลตอบแทนจากสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นและต้นทุนที่ลดลง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร กับ ผู้แทนจำหน่าย ผู้ประกอบการ และผู้จัดการของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 58,540 ราย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์, 2566) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด

,2547) ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 383 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในองค์กร ประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพในการบริการ ประกอบด้วย ความเชื่อมั่น การตอบสนองต่อลูกค้า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ความมีประสิทธิภาพ ความปลอดภัย และการปฏิบัติงาน ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ประกอบด้วย ความไว้วางใจ คำมั่นสัญญา ความพึงพอใจ และความร่วมมือ ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ ประกอบด้วย ผลการดำเนินงานทางด้านการเงิน และผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางด้านการเงิน ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพในการบริการ คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และผลการดำเนินงานของธุรกิจ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา และนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้แทนจำหน่ายผู้ประกอบการ และผู้จัดการของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน โดยการวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Discriminant Power) โดยใช้เทคนิค Item-total Correlation ซึ่งคุณภาพในการบริการ ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.711-0.780 คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.612-0.720 และ ผลการดำเนินงานของธุรกิจ ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.540-0.680 ซึ่งสอดคล้องกับ Nunnally (1978) ได้นำเสนอว่าการทดสอบค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อเกิน 0.40 เป็นค่าที่ยอมรับได้ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งคุณภาพในการบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง 0.660-0.661 คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่

ระหว่าง 0.779-0.780 และผลการดำเนินงานของธุรกิจ อยู่ระหว่าง 0.889-0.890 ซึ่งสอดคล้องกับ สมบัติ ท้ายเรือคำ (2552) กล่าวว่า เกณฑ์การพิจารณาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม 0.40 ขึ้นไป ถือว่ามีคุณภาพในระดับดีมาก

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์ความมีอิทธิพลระหว่างการถดถอยเชิงพหุ

ผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 52.20 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.16 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.61 ดำรงตำแหน่งเจ้าของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 78.33 ประสบการณ์ในการทำงาน 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.60

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพในการบริการ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยสามารถเรียงลำดับความคิดเห็นดังนี้ ความเชื่อมั่น ความมีประสิทธิภาพ การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า การปฏิบัติงาน ความปลอดภัย และการตอบสนองต่อลูกค้า ตามลำดับ

3. ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยสามารถเรียงลำดับความคิดเห็นดังนี้ ความไว้วางใจ ความร่วมมือ ความพึงพอใจ และ คำนึงสัญญา ตามลำดับ

4. ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยสามารถเรียงลำดับความคิดเห็น ดังนี้ ผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางการเงิน และ ผลการดำเนินงานทางการเงิน ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
ของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์คุณภาพการบริการกับคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
ของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	RQ	SQ 1	SQ 2	SQ 3	SQ 4	SQ 5	SQ 6	VIF
$\bar{X}$	4.28	4.53	4.46	4.50	4.33	4.51	4.22	
S.D.	0.60	0.72	0.64	0.68	0.61	0.67	0.60	
RQ		0.665*	0.659*	0.651*	0.650*	0.645*	0.641*	
SQ 1			0.657*	0.652*	0.649*	0.640*	0.633*	3.552
SQ 2				0.620*	0.558*	0.555*	0.540*	3.439
SQ 3					0.623*	0.611*	0.577*	3.212
SQ 4						0.641*	0.638*	3.111
SQ 5							0.621*	3.090
SQ 6								1.996

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน ณ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ ด้วยค่า VIF พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระ คุณภาพการบริการกับคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายโดยรวม มีค่าตั้งแต่ 1.996 – 3.552 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black, 2006)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคุณภาพการบริการในแต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.641-0.665 จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ตารางที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์ถดถอยของคุณภาพการบริการกับ
คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขต
กรุงเทพมหานคร

	คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ซื้อและผู้ขาย		t	p-value
คุณภาพการบริการ	สัมประสิทธิ์	ความคลาด		
	การถดถอย	เคลื่อน		
		มาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.529	0.229	2.895	0.000*
ความเชื่อมั่น (SQ 1)	0.358	0.033	4.429	0.000*
การตอบสนองต่อลูกค้า (SQ 2)	0.062	0.084	5.330	0.000*
การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (SQ 3)	0.330	0.053	6.118	0.000*
ความมีประสิทธิภาพ (SQ 4)	0.318	0.013	4.419	0.000*
ความปลอดภัย (SQ 5)	0.417	0.211	2.812	0.000*
การปฏิบัติงาน (SQ 6)	0.333	0.123	2.777	0.000*
F = 163.452 AdjR ² =0.452				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพการบริการ ด้านความเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า
ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้าน
การปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ 0.05 และสร้างสมการพยากรณ์ โดยรวม

$$RQ = 0.529 + 0.358 SQ1 + 0.062 SQ2 + 0.330 SQ3 + 0.318 SQ4 + 0.417 SQ5 + 0.333 SQ6$$

2. คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายกับผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	BP	RQ 1	RQ 2	RQ 3	RQ 4	VIF
$\bar{X}$	4.33	4.42	4.56	4.49	4.13	
S.D.	0.58	0.62	0.54	0.67	0.63	
BP		0.555*	0.551*	0.481*	0.430*	
SQ 1			0.637*	0.612*	0.609*	3.511
SQ 2				0.720*	0.618*	3.339
SQ 3					0.613*	3.112
SQ 4						1.991

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน ณ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ ด้วยค่า VIF พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระ คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายกับผลการดำเนินงานธุรกิจ โดยรวม มีค่าตั้งแต่ 1.991 – 3.511 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black, 2006)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ในแต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามผลการดำเนินงานธุรกิจโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.430-0.555 จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ตารางที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์ถดถอยของคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายกับผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ซื้อและผู้ขาย	ผลการดำเนินงาน		t	p-value
	สัมประสิทธิ์	ความคลาด		
	การถดถอย	เคลื่อน มาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.518	0.119	2.775	0.000*
ความไว้วางใจ (RQ 1)	0.448	0.123	4.422	0.000*
คำมั่นสัญญา (RQ 2)	0.162	0.077	5.130	0.000*
ความพึงพอใจ (RQ 3)	0.230	0.051	6.215	0.000*
ความร่วมมือ (RQ 4)	0.311	0.043	6.113	0.000*
F = 158.311 AdjR ² =0.422				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ด้านความไว้วางใจ ด้านคำมั่นสัญญา ด้านความพึงพอใจ และ ด้านความร่วมมือ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสร้างสมการพยากรณ์ โดยรวม

$$BP = 0.518 + 0.448 RQ1 + 0.162 RQ2 + 0.230 RQ3 + 0.311 RQ4$$

3. คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์คุณภาพการบริการกับผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	BP	SQ 1	SQ 2	SQ 3	SQ 4	SQ 5	SQ 6	VIF
$\bar{X}$	4.33	4.41	4.52	4.49	4.38	4.50	4.32	
S.D.	0.59	0.71	0.66	0.61	0.59	0.72	0.63	
BP		0.655*	0.618*	0.601*	0.552*	0.545*	0.531*	
SQ 1			0.652*	0.642*	0.641*	0.633*	0.622*	3.442
SQ 2				0.615*	0.568*	0.525*	0.510*	3.331
SQ 3					0.611*	0.601*	0.566*	3.208
SQ 4						0.645*	0.641*	3.115
SQ 5							0.618*	3.070
SQ 6								1.988

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน ณ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ ด้วยค่า VIF พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระ คุณภาพการบริการกับผลการดำเนินงานโดยรวม มีค่าตั้งแต่ 1.988 – 3.442 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity (Black, 2006)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคุณภาพการบริการในแต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามผลการดำเนินงานโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.531-0.655 จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ตารางที่ 6 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์ถดถอยของคุณภาพการบริการกับผลการดำเนินงานของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

คุณภาพการบริการ	ผลการดำเนินงาน		t	p-value
	สัมประสิทธิ์	ความคลาด		
	การถดถอย	เคลื่อน		
		มาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.515	0.129	2.885	0.000*
ความเชื่อมั่น (SQ 1)	0.348	0.022	4.439	0.000*
การตอบสนองต่อลูกค้า (SQ 2)	0.055	0.074	5.331	0.000*
การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (SQ 3)	0.331	0.042	6.127	0.000*
ความมีประสิทธิภาพ (SQ 4)	0.322	0.012	4.421	0.000*
ความปลอดภัย (SQ 5)	0.415	0.212	2.722	0.000*
การปฏิบัติงาน (SQ 6)	0.228	0.122	2.661	0.000*
F = 161.333 AdjR ² =0.411				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า คุณภาพการบริการ ด้านความเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้านการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสร้างสมการพยากรณ์ โดยรวม

$$BP = 0.515 + 0.348 SQ1 + 0.055 SQ2 + 0.331 SQ3 + 0.322 SQ4 + 0.415 SQ5 + 0.228 SQ6$$

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพการบริการ มีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีอิทธิพลต่อ

ผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 1 คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ของธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพการบริการด้านความเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้านการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Apostolos Giovanis et al. (2015) ที่พบว่า คุณภาพการบริการมีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพความสัมพันธ์ซึ่งคุณภาพความสัมพันธ์ ได้แก่ ความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และคำมั่นสัญญาเป็นโครงสร้างในการวัดถึงการซื้อที่สูงขึ้น และเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของความจงรักภักดีของลูกค้า

สมมติฐานที่ 2 คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ด้านความไว้วางใจ ด้านคำมั่นสัญญา ด้านความพึงพอใจ และ ด้านความร่วมมือ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ Yongtao Song et al. (2012) ที่กล่าวว่า ในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้ซื้อและผู้ขายนั้น คุณภาพความสัมพันธ์ถือว่าเป็นโครงสร้างที่สำคัญในการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และคุณภาพเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น สำหรับความสำเร็จของการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ในระยะยาว ซึ่งคุณภาพของความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย จะนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีให้กับธุรกิจที่เกี่ยวกับส่วนแบ่งทางการตลาด การเจริญเติบโตของยอดขาย

สมมติฐานที่ 3 คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพการบริการ ด้านความเชื่อมั่น ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้านการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ Wei-Ming Ou et al. (2011) ที่กล่าวว่า คุณภาพการบริการเป็นปัจจัยหนึ่ง

ที่สำคัญสำหรับทุกธุรกิจที่เป็นแรงผลักดันให้ธุรกิจมีความสามารถในการแข่งขัน เพื่อความอยู่รอดในการแข่งขันทางการตลาด ซึ่งประสิทธิภาพการให้บริการที่สูงขึ้นจะเป็นการเพิ่มความพึงพอใจ ความไว้วางใจให้กับลูกค้า และนำมาสู่ความจงรักภักดีของลูกค้าและส่วนแบ่งทางการตลาด

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบการควรนำปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ มาใช้ในการบริหารและจัดการธุรกิจ โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาทุกส่วนของการบริการ เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันธุรกิจมีการแข่งขันกันสูง โดยลูกค้าและลูกค้าจะมองถึงคุณภาพการบริการเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงคุณภาพการบริการตามความต้องการของลูกค้าและคู่ค้า เพื่อส่งผลต่อผลการดำเนินงานที่ดีให้กับธุรกิจ

2. เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า มีคุณภาพความสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า สิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการต้องมี คือ การจัดการความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ดังนั้นหากผู้ประกอบการควรมีวิธีการพูดคุยและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น หรือเสนอทางเลือกที่เหมาะสมให้กับลูกค้า ก็จะทำให้สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้ และหากลูกค้าได้รับการจัดการความขัดแย้งที่ดี ลูกค้าก็จะเกิดความพึงพอใจ และไว้วางใจในบริษัท และก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดี

บรรณานุกรม

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. “พาณิชย์จัดงาน eCommerce Big Bang.

(2564). วิถีการค้าไทย สู่วิถีออนไลน์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.dbd.go.th/>

บุญชม ศรีสะอาด. (2547). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2552). ระเบียบวิธีวิจัย สำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.



- Apostolos Giovanis. (2015). **The role of service fairness in the service quality – relationship quality – customer loyalty chain:** An empirical study, *Journal of Service Theory and Practice*, 25(6): 744-776.
- Crosby, LA E., Evans, K.R. and Cowles, D. (1990). **Relationship quality in service selling: an integrative influence perspectives.** *Journal of Marketing*, Vol. 54, pp. 68-81.
- Dwyer, F.R., Schurr, P.H. and Oh, S. (1987). **Developing buyer-seller relationships.** *Journal of Marketing*, Vol. 51 No. 2, pp. 11-27.
- Ho Jung Choo, Ji-Wook Jung and Ihn Hee Chung. (2009). **Buyer-supplier relationships in Dongdaemun fashion market: relationship quality model.** *Journal of Fashion Marketing and Management*, Vol. 13 No, 4, 2009, pp. 481-500.
- Jyh-Shen Chiou, Lei-Yu Wu and Yi-Ping Sung. (2009). **Buyer satisfaction and Loyalty intention in online auctions: Online auction web site versus online auction seller.** *Journal of Service Management*, Vol. 20 No.5, 2009, pp. 521-543.
- Melody J. Hsiao, Sharon Purchase and Shams Rahman. (2002). **The impact of Buyers relationship and purchasing process on the supply chain performance: a conceptual framework.** *Culture and collaboration in distribution networks*, Vol. 2002, pp. 1-24.
- Morgan, Robert M. and Shelby D. Hunt. (1994). **The Commitment-Trust Theory of Relationship Marketing.** *Journal of Marketing*, Vol. 58, 1994, pp. 20-38.



- M. Soledad Janita and F. Javier Miranda. (2013). **Exploring service quality dimensions in B2B e-marketplaces**. Journal of Electronic Commerce Research, Vol. 14 No. 4, 2013, pp. 363-386.
- Muhammad Mohsin Butt and Muhammad Aftab. (2013). **Incurporating Attitude towerds Halal banking in an integrated service quality**. Satisfaction, trust and loyalty model in online Islamic banking context. International Journal of Bank Marketing. Vol. 31 No. 1, 2013, pp. 6-23.
- Norizan Kassim and Nor Asiah Abdullah. (2010). **The effect of perceived Service quality dimensions on customer satisfaction, trust, and loyalty in e-commerce settings A cross cultural analysis**. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, Vol. 22 No. 3, 2010, pp. 351-371.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. and Berry, L.L. (1985). **A conceptual model of service quality and its implications for future research**. Journal of Marketing, Vol. 49 No. 4, 1985, pp. 41-50.
- Parasurman, A., Zeithaml, V.A. and Berry, L.L. (1988). **SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality**. Journal of Retailing, Vol. 64 No. 1, 1988, pp. 12-40.
- Reichheld, F.F. and Schefter, P. (2000). **E-loyalty: your secret weapon on the web**. Harvard Business Review, Vol. 78 No. 4, pp. 105-13.
- Siti Haryati Shaikh Ali and Hanafi Talib. (2013). **Customer Commitment VS Relationship Quality: Effect of Proper Conflict Handling and Rapport**. World Applied Sciences Journal, (23), pp. 32-39.
- Vijay R. Kannan and Keah Choon Tan. (2006). **The impact of supplier selection and buyer supplier engagement on relationship and firm performance**. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, Vol. 36 No. 10, 2006, pp. 755-775.



- Wei-Ming Ou, Chia-Mei Shih, Chin-Yuan Chen and Kuo-Chang Wang. (2011).
Relationships among customer loyalty programs, service quality, relationship quality and loyalty: An empirical study. Chinese Management Studies, Vol. 5 No. 2, 2011, pp. 194-206.
- Wilson, David T. (1995). **An integrated model of buyer-seller relationships.** Journal of the academy of marketing science, Vol. 23 No. 4, 1995, pp. 335.
- Yongtao Song, Qin Su and Qiang Liu. (2012). **Impact of business relationship functions on relationship quality and buyer's performance.** Journal of Business & Industrial Marketing. Vol. 27 No. 4, 2012, pp. 286-298.
- Yu Kyoum Kim. (2008). **Relationship framework in sport management: How relationship quality affects sport consumption behaviors.** A Dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy. The University of Florida.

ประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการคลังของประเทศไทย

สิทธิศักดิ์ ไชยสุข¹

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ รักษาติเจริญ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา วิเคราะห์ และวิพากษ์แนวคิดร่วมสมัยในวงจรรณโยบายสำหรับการประเมินผลนโยบายสาธารณะเพื่อรักษาวินัยการเงินการคลังของประเทศไทย และ (2) เสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยการเงินการคลังของประเทศไทย จากสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยน **ประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการคลังของประเทศไทย** แปลงไปส่งผลต่อการรักษาวินัยการเงินการคลังเป็นอย่างมาก ดังนั้น การประเมินผลนโยบายดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผลการศึกษาพบว่า (1) ในวงจรรณกำหนดนโยบาย ปัจจัยความต้องการของเครือข่ายนโยบายมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยนำเข้าด้านงบประมาณส่งผลต่อประสิทธิภาพของผลผลิตนโยบาย (3) การประเมินผลนโยบาย การกำกับดูแลที่มุ่งเน้นการให้คำปรึกษาแนะนำและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายส่งผลต่อความคุ้มค่าในการส่งมอบบริการสาธารณะ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของนโยบาย (ภาพรวมของการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐ) และเกิดคำถามเกี่ยวกับความยั่งยืนทางการคลังโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหนี้สาธารณะและการจัดหารายได้ และจากผลการศึกษาได้เสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย ดังนี้ (1) กำหนดนโยบายการคลังให้สอดคล้องกับนโยบายทางการเงิน (2) ดำเนินการสร้างนวัตกรรมจัดเก็บรายได้และระดมทุนสาธารณะ และ (3) ประเมินผลนโยบายเพื่อคาดการณ์อนาคต

คำสำคัญ: การประเมินผลนโยบายสาธารณะ, นโยบายการคลัง, วินัยการคลังของรัฐ

¹ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล



Public Policy Evaluation to Maintain Fiscal Discipline of Public Sector in Thailand

Sitthisak Chaiyasuk¹

Assoc. Prof. Dr. Krish Rugchatjaroen²

Abstract

This academic article is aim to provide a study, analyze, and critique contemporary concepts on an attempt to complete policy cycle. (1) For being succeeded of public policy evaluation, is to maintain the fiscal and financial discipline public sector in Thailand and, (2) to come up with a policy recommendation related to the fiscal and financial discipline on the public sectors in Thailand. Following on the world's changing situations on a massive economic and social problems, directly impact on maintaining fiscal and financial discipline. Therefore, Public Policy Evaluation is absolutely necessary. The study shows that, (1) Public Policy Formulation; Need factors of policy networks are closely related to objectives. (2) Public Policy Implementation; Budget inputs affect the efficiency of policy output. (3) Public Policy Evaluation; Governance that focuses on mentoring and building relationships with the policy network impacts the cost- effectiveness of delivering public services. Governance that focuses on mentoring and building relationships with the policy network impacts the cost- effectiveness of delivering public services. Changing environment, especially the spread of COVID-19 affects the policy effectiveness (Aggregate Fiscal Discipline). And raises questions about fiscal sustainability, especially in terms of public debt and revenue. The study's findings suggest Policy recommendations for the Thai state to: (1) setting fiscal policy in line with monetary policy, (2) implementing innovation, collecting revenues and raising public funds, and (3) evaluating policy outcomes to foresight the future.

Keywords: Public Policy Evaluation, Fiscal Policy, Fiscal Discipline

¹ Doctor of Public Administration Program in Public Policy and Public Management, Social Sciences Department, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University (Corresponding author)

² Associate Professor of Public Administration Program in Public Policy and Public Management, Social Sciences Department, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

1. บทนำ (Introduction)

นโยบายสาธารณะในการรักษาวินัยการเงินการคลังเป็นนโยบายของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดว่ารัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และจัดระบบภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม และถูกกำหนดไว้ในนโยบายที่ 5 การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย ซึ่งรัฐต้องติดตามกำกับดูแลให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าวอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรม มาตรการ หรือโครงการที่ก่อให้เกิดภาระต่องบประมาณหรือภาระทางการเงินการคลังในอนาคต สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านที่ 3 การปฏิรูปกระบวนการและระบบสถาบันทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะหน่วยงานจัดสรรงบประมาณ สถาบันทางเศรษฐกิจและการคลัง และหน่วยงานจัดการทรัพย์สิน ซึ่งสนับสนุนภารกิจของรัฐในการรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด

นโยบายสาธารณะดังกล่าวถูกถ่ายทอดสู่การปฏิบัติผ่านกฎหมายวินัยการเงินการคลังของรัฐหรือพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 ที่มีองค์กรตรวจเงินแผ่นดินไทยในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบอันประกอบด้วยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน (ผตง.) และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและกำกับดูแล โดยมีนโยบายการตรวจเงินแผ่นดิน (พ.ศ. 2561-2565) ได้กำหนดทิศทางและเป้าหมายด้านการปฏิบัติหน้าที่ของ สตง. ข้อ 3.2.2 ให้หน่วยรับตรวจมีความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ที่ต้องรักษาวินัยการเงินการคลัง ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และแบบแผนการปฏิบัติราชการ โดยมีการบริหารเงินแผ่นดินอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

แต่จากสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ภาวะโลกรวน (Climate change) โรคติดเชื้ออุบัติใหม่ ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ เช่น สงครามระหว่างสหพันธรัฐรัสเซียกับยูเครน สงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก ผสมกับที่มาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องการประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐไทย โดยสะท้อนจากบริบทในการตรวจสอบและกำกับดูแลขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินไทยซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการการคลังภาครัฐ บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา วิเคราะห์ และวิพากษ์แนวคิดร่วมสมัยในวงจรรณโยบายสำหรับการประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐไทย และ (2) เสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐไทย

2. ทฤษฎี/แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ Hogwood & Gunn (1984) กล่าวว่า บุคคลทั่วไปมักใช้คำนี้ในลักษณะที่ค่อนข้างจะหลากหลาย และอ้างถึงนโยบายสาธารณะแตกต่างกันออกไป (อ้างถึงใน ทศพร, 2551) กล่าวคือ (1) ถูกใช้เป็นคำแทนกลุ่มกิจกรรมที่ทางรัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องและแทรกแซงรัฐบาล ระบบเศรษฐกิจ และสังคม (2) เป็นวาทกรรมที่มุ่งให้ประทับใจมากกว่าความมุ่งหวังอย่างจริงจัง (3) เป็นข้อเสนอบางประการของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่ต้องการให้รัฐบาลรับไปดำเนินการซึ่งเป็นแนวทางไปสู่เป้าประสงค์สุดท้าย (4) เป็นการตัดสินใจของรัฐบาล

ว่ารัฐบาลจะเลือกทำหรือไม่ทำอะไร (5) เป็นการให้อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ (เงื่อนไขหรือกฎหมาย) (6) เป็นแผนงานและโครงการของรัฐบาล (7) เป็นผลผลิตที่ทางรัฐบาลได้ดำเนินการ และ (8) เป็นผลลัพธ์ทั้งในส่วนที่ตั้งใจไว้และไม่ได้ตั้งใจไว้

การประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญในวงจรของนโยบายสาธารณะที่ก่อตั้งขึ้นบนกรอบการทำงานที่นักวิจัยสามารถนำเสนอสิ่งที่ค้นพบได้อย่างเป็นระเบียบ สอดคล้องกัน และมีขอบเขตความสนใจที่เท่าเทียมกัน แต่มีระดับผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน โดยสามารถที่จะประเมินความสอดคล้องของนโยบายได้อย่างชัดเจน ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ประการ (OECD, 2019) ดังนี้ (1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) จะวัดว่าทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (ปัจจัยนำเข้า) และวิธีการนำไปใช้จะถูกแปลงเป็นผลผลิตโดยตรงอย่างไร แนวคิดนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้าและผลผลิต โดยอ้างอิงถึงระดับของผลลัพธ์ที่ผู้ดำเนินการสามารถตรวจสอบได้ (2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) เกี่ยวข้องกับขอบเขตของผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินการ มีส่วนช่วยในการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือผลลัพธ์อย่างยั่งยืน (3) ผลกระทบ (Impact) เป็นผลกระทบที่สำคัญทั้งหมดที่เกิดจากการแทรกแซงการพัฒนาโดยตรงหรือโดยอ้อมทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยผลกระทบที่ประสบความสำเร็จหรือผลลัพธ์มีส่วนทำให้วัตถุประสงค์นั้นมีขอบเขตที่กว้างและสูงขึ้น (4) ความเกี่ยวข้อง (Relevance) เป็นขอบเขตของการแทรกแซงวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของผู้รับผลประโยชน์ ความต้องการของประเทศ ลำดับความสำคัญระดับโลก และนโยบายของคู่ค้าและผู้บริจาค (5) ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นแง่มุมของประสิทธิภาพเนื่องจากกิจกรรมแทบจะไม่สามารถพิจารณาได้ว่ามีประสิทธิภาพหากผลที่ได้ไม่นับว่ายั่งยืน ในขณะเดียวกันแนวคิดเรื่องความยั่งยืนก็ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการแทรกแซง

2.2 แนวคิดการบริหารจัดการการคลังภาครัฐ (Public Finance Management: PFM) นักวิชาการและองค์กรระหว่างประเทศได้ให้นิยามและความหมายของแนวคิดการบริหารจัดการการคลังภาครัฐ หรือ PFM สรุปพอสังเขปได้ดังนี้ **กลุ่มนักวิชาการ** ได้แก่ **Andrews Lawson (2015)** ได้กล่าวว่า PFM ครอบคลุมเอกสารทางเทคนิคเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อ การจัดการกระแสเงินสด การจัดการหนี้ การบัญชี และการตรวจสอบ โดยมุมมองร่วมสมัยของ PFM เป็นส่วนหนึ่งของระบบการกำกับดูแลและเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้วย นั่นคือ การปฏิสัมพันธ์ภายในและระหว่างนักเทคนิค (นักเศรษฐศาสตร์ นักบัญชี และผู้ตรวจสอบบัญชี) และผู้กำหนดนโยบาย (คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา และที่ปรึกษา); และ **Chan (2016)** ให้ความเห็นว่าผลลัพธ์และผลผลิตของ PFM ควรได้รับการวัดผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานและการตรวจสอบความคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป โดยได้เปรียบเทียบและประเมินบริบท เนื้อหา และข้อมูลสนับสนุนของ PFM ไว้ที่น่าสนใจ แสดงตามตารางที่ 1 **กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศ** ได้แก่ **World Bank (2019)** กล่าวว่า PFM มุ่งเน้นขั้นตอนสำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย (1) Budget formulation การกำหนดงบประมาณต้องคำนึงถึงนโยบายการคลังของรัฐบาล แผนยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจมหภาค และการประมาณการทางการคลังที่เพียงพอ (2) Budget execution มีการบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบในมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพและมีการควบคุมเพื่อให้มั่นใจว่าทรัพยากรถูกใช้สอยตามที่ตั้งใจไว้ (3) Accounting and Reporting การบันทึกบัญชีที่ถูกต้องเชื่อถือได้ และมีการรายงาน เผยแพร่ข้อมูลในเวลาที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการในการตัดสินใจทางการบริหารจัดการ และ (4) External scrutiny and audit การคลังควรได้รับการตรวจสอบอย่างอิสระและมีการติดตามจากภายนอกกว่าผู้บริหารมีการ

ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะหรือไม่ โดยการดำเนินการดังกล่าวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) Aggregate Fiscal Discipline ภาพรวมของการรักษาวินัยทางการเงินการคลัง (2) Allocative Efficiency ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และ (3) Public Service Deliverables การส่งมอบบริการสาธารณะ; และ INTOSAI (2021) หรือสถาบันตรวจสอบสูงสุดระหว่างประเทศ กล่าวว่า การสนับสนุนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับ PFM ของสถาบันตรวจสอบสูงสุด ประกอบด้วยพันธมิตรที่สำคัญ ได้แก่ World Bank, PEFA และกรมพัฒนาระหว่างประเทศของสหราชอาณาจักร

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการประเมินบริบท เนื้อหา และการสนับสนุนของการบริหารจัดการการคลังภาครัฐ

การบริหารจัดการการคลังภาครัฐ	Classical model	New Management: model	Public Governance NPM model
บริบท:			
องค์กรที่เกี่ยวข้อง	ระบบราชการแบบลำดับชั้น ในรัฐบาลที่แยกส่วน อำนาจ การตรวจสอบ และการถ่วงดุล	หน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ ที่ขับเคลื่อนด้วยภารกิจและ คำนึงถึงต้นทุน	องค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์กับ “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” อื่น ในเครือข่ายสาธารณะ พลเมือง และภาคเอกชน
ภาพลักษณ์ของผู้จัดการทั่วไป	ข้าราชการหมกมุ่นอยู่กับการปฏิบัติตามกฎหมายและการควบคุมทางการเงิน	ผู้ประกอบการภาครัฐที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของลูกค้า ที่สามารถเพิ่มรายได้ และลดต้นทุน	การรวมตัวกันของ “ผู้บริหาร” ที่เชี่ยวชาญ และรักษา สถาบันเครือข่าย เพื่อส่งมอบบริการ
บทบาทหลักของการจัดการทางการเงิน	การดำเนินนโยบายการคลังด้านรายรับ รายจ่าย การกู้ยืม และการลงทุน	การค้นหารายได้ที่เป็นไปได้ และวิธีการส่งมอบบริการที่มี ต้นทุนน้อยที่สุด	การจัดหาเงินทุนเพื่อ รักษาพันธมิตรของ องค์กร และ ความร่วมมือของ เครือข่าย
เนื้อหา:			
เป้าหมายและเกณฑ์การปฏิบัติงาน	ความสอดคล้องทางกฎหมายและสัญญา	ประสิทธิภาพ และความประหยัด	ประสิทธิผล และ ความเสมอภาค
วัตถุประสงค์ของการจัดการ	องค์กรและหน่วยงานย่อย	บริการและกิจกรรม	ความสัมพันธ์ของ ภาคีเครือข่าย

ตัวแปร และ รายรับ รายจ่าย การ การค้ำหนุน การประหยัด รายรับ รายจ่าย เงิน
เครื่องมือทางการ ลงทุน และหนี้สิน ต้นทุน และรายได้ที่เพิ่มขึ้น บริจาค สัญญา เงินกู้
เงินที่สำคัญ กฎระเบียบ

ข้อมูลสนับสนุน:

งบประมาณ	งบประมาณที่มุ่งเน้น เป็นปัจจัยนำเข้าและ การควบคุมลำดับ รายการ	งบประมาณที่มุ่งเน้นภารกิจ พร้อมการวางแผนผลผลิต/ ผลลัพธ์	ใช้ งบประมาณ ที่ครอบคลุมมากขึ้น (ทั่วโลก)
การบัญชี	การบัญชีงบประมาณ, การบัญชีการเงิน	ต้นทุนสินค้า/บริการ ต้นทุนส่วนต่าง และ ผลประโยชน์	การบัญชีสำหรับ การเรียกร้องและภาระ ผูกพัน
การตรวจสอบ	การตรวจสอบการเงิน และ การปฏิบัติตามกฎหมาย	การตรวจสอบการมุ่งเน้นผลผลิต และ ดำเนินงาน: เศรษฐกิจและ ประสิทธิภาพ	ผลลัพธ์ ประสิทธิผล และความ เสมอภาค

ที่มา. (Chan, 2016)

ดังนั้น PFM จึงอาจให้คำนิยามว่าเป็นมุมมองหรือเครื่องมือในการบริหารจัดการการคลังสมัยใหม่
ที่มุ่งเน้นวินัยการเงินการคลังของรัฐเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมีประสิทธิภาพและการจัดสรรทรัพยากร
(รายได้ รายจ่าย และหนี้สาธารณะ) รวมถึง ความคุ้มค่าในการส่งมอบบริการสาธารณะของรัฐบาลซึ่งเป็นไปตาม
วัตถุประสงค์ของนโยบายการคลังที่กำหนด นั้นแสดงให้เห็นถึงความพยายามของ PFM ที่จะปฏิรูปตัวเองจาก NPM
เข้าสู่การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) ที่มีประชาธิปไตยเป็นรากฐาน ผลประโยชน์
สาธารณะเกิดขึ้นจากค่านิยมร่วมกัน บทบาทของรัฐจะเปลี่ยนจากตัวเร่งปฏิกิริยาเพื่อปลดปล่อยกลไกตลาดเป็นการ
ให้บริการ (การเจรจาต่อรองและเป็นนายหน้าผลประโยชน์ระหว่างประชาชนและชุมชน) และกลไกในการบรรลุ
วัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นการสร้างแนวร่วมของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร และเอกชน เพื่อ
ตอบสนองความต้องการที่ตกลงร่วมกัน (Denhardt & Denhardt, 2015) โดย PFM เป็นส่วนหนึ่งของการกำกับ
ตรวจสอบตลอดทั้งวงจรของนโยบายสาธารณะ

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้เขียนสนใจที่จะวิเคราะห์นโยบาย
สาธารณะแบบผสมผสาน โดยใช้ตัวแบบ Performance: a conceptual framework (Pollitt & Bouckaert, 2011)
เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้ทราบกรอบความคิดกว้าง ๆ เริ่มต้นจากการศึกษาและทำความเข้าใจในสถานการณ์
ทางเศรษฐกิจและความต้องการของสังคมในการดำรงชีวิตเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถกำหนดเป้าประสงค์
หรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ต่อมาคือการวิเคราะห์และวางแผนปัจจัยนำเข้าเพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ที่กำหนด
และการกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อดำเนินการ ภายหลังการดำเนินงานแล้วสิ่งที่สำคัญต่อการประเมินคือ
การมองย้อนกลับในประเด็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดซึ่งต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและความต้องการ
ของสังคม ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐต้องมีการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ประกอบกันทั้งในรูปของผลตอบแทน

ข้อมูลที่สามารถอธิบายประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษา โดยการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายภายในองค์กรตรวจเงินแผ่นดินไทย ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรักษาวินัยการคลังของรัฐแบบเฉพาะเจาะจง

4. ประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการคลังของประเทศไทย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดของ Pollitt and Bouckaert (2011) สามารถวิเคราะห์นโยบายสาธารณะตามแนวคิดข้างต้น ทั้งในวงจรรายนโยบายและเนื้อหา นโยบาย ดังต่อไปนี้

4.1 การกำหนดนโยบาย นโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการเงินการคลังถูกถ่ายทอดสู่การปฏิบัติด้วยพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 (Policy Enactment) โดย สตง. เป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบตามกฎหมายวินัยการเงินการคลังทั้งฉบับ เมื่อวิเคราะห์หน้าต่างนโยบาย พบว่า (1) กระแสปัญหา ได้แก่ กฎหมายการคลังซ้ำซ้อน ลำสมัย ไม่ได้กำหนดความรับผิดชอบของหน่วยรับงบประมาณให้ชัดเจน ไม่มีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน และไม่ได้กำหนดกรอบการรักษาวินัยการคลัง (2) กระแสการเมือง อาศัยช่องโหว่ของกฎหมายการคลังและงบประมาณที่ลำสมัยเป็นเครื่องมือในการใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดินผ่านโครงการประชานิยมเพื่อเพิ่มคะแนนนิยมและสร้างฐานอำนาจทางการเมือง (3) กระแสนโยบาย เมื่อระบบการเมืองเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปกฎหมายการคลังและงบประมาณเพื่อกำหนดกรอบวินัยการคลัง โดยมีหลักเกณฑ์และกลไกในการเปิดเผยและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณ การก่อหนี้ และการบริหารเงินแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เพื่อปกป้องระบบการคลังไม่ให้เกิดเสียหายจากการขาดวินัยที่จะก่อปัญหาการคลังขาดดุลและภาระหนี้สาธารณะในระดับสูง และส่งผลร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศ นอกจากนี้ การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นนั้นคือการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เป็นกระแสปัญหาเพิ่มเติมที่ถูกนำเข้าสู่วงจรของนโยบายดังกล่าวต่อไป สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของมณฑิยา (2565) ที่ว่า การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปี 2562 เป็นต้นมา เกิดผลกระทบทั้งนโยบายการคลังไม่เฉพาะประเทศไทยแต่ยังส่งผลกระทบทั่วโลก โดยในปี 2563 และ 2564 จะเห็นได้ว่ารัฐบาลประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้โดยเฉพาะการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศ จึงทำให้รัฐบาลกู้เงินมาใช้ในการบริหารจัดการการคลังโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายทางสังคมเป็นหลัก จนต้องขยายกรอบการบริหารหนี้สาธารณะจากสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ต้องไม่เกินร้อยละ 60 เป็นไม่เกินร้อยละ 70 ในช่วงเวลาดังกล่าว

การประเมินผลนโยบายวินัยการเงินการคลังตามแนวคิดของ OECD (2019) ด้วยเกณฑ์**ความเกี่ยวข้อง** เครือข่ายนโยบายหรือกลุ่มอิทธิพลมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการกำหนดนโยบาย สังเกตได้จากเมื่อเสถียรภาพทางการเมืองไม่มั่นคงและต้องแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลอาจทำให้เกิดการแทรกแซงทางการเมือง ส่งผลให้การเรียกร้องของประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของวัตถุประสงค์ของนโยบายสาธารณะที่แท้จริงอาจถูกลดทอนความสำคัญลงไป เห็นได้ชัดจากการบริหารจัดการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่น การจัดซื้อวัคซีนของรัฐ ภาวะตกงานที่ทำให้ขาดรายได้ ความยากจน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะในกลุ่มทฤษฎีการจัดการภาครัฐยุคหลังสมัยใหม่ที่ว่า การอ้างความเป็นตัวแทนของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการพูดแทนผู้อื่นเป็นการใช้อำนาจและความเหนือกว่าไปครอบงำหรือปิดกั้นสิทธิของผู้อื่น (ประโยชน์, 2561) แต่ขัดแย้งกับทฤษฎีการกำกับดูแลของ Peter & Pierre

(1998) ที่ว่าการกำกับดูแลถูกครอบงำโดยกลุ่ม Actor ที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและส่งมอบบริการสาธารณะแทนที่จะเป็นหน่วยงานทางการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย (Frederickson et al., 2012) ดังนั้น การเปิดโอกาสให้บุคคลหลากหลายกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดว่าเรื่องใดเป็นผลประโยชน์สาธารณะที่แท้จริงและดีที่สุด

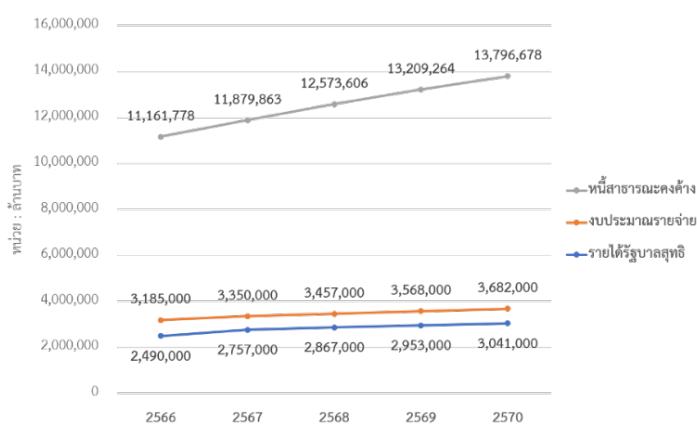
4.2 การนำนโยบายไปปฏิบัติ เมื่อพิจารณาปัจจัยนำเข้า กิจกรรมการดำเนินงาน และผลผลิตในการนำนโยบายวินัยการคลังของรัฐไปปฏิบัติสำหรับบริบทของการตรวจสอบและกำกับดูแล แบ่งได้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยอุปสรรค ดังนี้ **(1) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ** มีนโยบายการตรวจเงินแผ่นดิน และบทบาทในการให้คำปรึกษาแนะนำ (Advisory Role) ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 เป็นปัจจัยนำเข้าที่นำไปสู่การดำเนินกิจกรรมตามโครงการประเมินวินัยการเงินการคลังของหน่วยรับตรวจ (Fiscal and Financial Discipline Assessment: FFDA) โดยมีผลผลิตเป็นหน่วยรับตรวจที่เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นพันธมิตรในการนำนโยบายวินัยการเงินการคลังของรัฐไปปฏิบัติ ถึงแม้หน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการจะเป็นราชการส่วนท้องถิ่นแต่ได้รับเสียงสะท้อนการตอบรับโครงการดังกล่าวเป็นอย่างดี เนื่องจากทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและตระหนักถึงเรื่องวินัยการเงินการคลังของรัฐมากยิ่งขึ้น **(2) ปัจจัยอุปสรรค** ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับจัดสรร โครงสร้างการทำงานและอัตรากำลัง โดยการจัดสรรงบประมาณยังเป็นแบบ Classical Model ที่ยังมุ่งเน้นเป็นปัจจัยนำเข้าตามแนวคิดของ Chan (2016) แม้จะมีความพยายามในการจัดทำแผนการคลังระยะปานกลางที่มีการกำหนดเป้าหมายการคลัง แต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงพิจารณางบประมาณรายจ่ายปีต่อปีที่มีการผูกพันซึ่งเบียดบังวงเงินในอนาคต ดังนั้น รัฐบาลควรมีโครงสร้างการจัดทำงบประมาณที่กำหนด Multiyear budget framework โดยกำหนดระยะเวลาล่วงหน้า 3 ปี ตามตัวอย่างกฎหมายด้านงบประมาณในหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และเดนมาร์ก (ฟิลิปปินส์, 2558) เพื่อเป็นกรอบในการควบคุมรายจ่ายที่จะเกิดขึ้นในระยะปานกลาง นอกจากนี้ ยังไม่ได้คำนึงถึงการใช้งบประมาณอย่างครอบคลุมทั่วโลก; โครงสร้างการทำงานและอัตรากำลัง ด้วยการปฏิบัติงานตรวจสอบที่ต้องตรวจสอบรายงานการเงินของหน่วยรับตรวจที่มีเป็นจำนวนมากให้แล้วเสร็จภายใน 180 วันนับแต่วันสิ้นปีงบประมาณและภารกิจในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่หน่วยรับตรวจแล้ว ยังต้องนำนโยบายการกำกับดูแลวินัยการเงินการคลังของรัฐไปปฏิบัติอีกด้วย ถึงแม้จะมีงานวิจัยที่เสนอให้มีการถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยกำหนดให้มีองค์คณะที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยความผิดวินัยทางงบประมาณและการคลังที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแยกต่างหากจากองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจเงินแผ่นดินนั้น (ภัทรวรินทร์, 2563) ผู้เขียนเห็นว่าบริบทของ PFM ตามแนวคิดของ Chan (2016) ได้ถูกเปลี่ยนจากการถ่วงดุลอำนาจเป็นการขับเคลื่อนด้วยภารกิจและปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสาธารณะมากขึ้น ดังนั้น การถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติของรัฐควรมาพร้อมกับการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม พร้อมกับองค์กรควรมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่มีอยู่ให้มีสมรรถนะใกล้เคียงกันหรือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานเพิ่มขึ้น

การประเมินผลนโยบายวินัยการเงินการคลังตามแนวคิดของ OECD (2019) ด้วยเกณฑ์ประสิทธิภาพและสถานะเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยนำเข้า ถึงแม้ว่าการนำนโยบายวินัยการเงินการคลังไปปฏิบัติในบริบทการตรวจสอบและกำกับดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโครงการ FFDA ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและ

สร้างแรงจูงใจในการรักษาวินัยการเงินการคลังของหน่วยรับตรวจ ถือเป็นการป้องกันและแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างการดำเนินการซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งตามแนวคิดของ OECD (2019) แต่การวินิจฉัยวินัยการเงินการคลังของรัฐที่มีผลผลิตเป็นมาตรการในการให้โทษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ยังพบผู้กระทำความผิดอยู่ และในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 จะเห็นได้ว่า มีสถานะเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลกระทบต่อปัจจัยนำเข้า ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเนื่องจากประเทศจัดเก็บรายได้ลดลง และแผนการดำเนินงานในการติดตามชำระค่าปรับทางปกครองที่เป็นไปอย่างล่าช้า โดยผู้ถูกลงโทษทางวินัยการเงินการคลังของรัฐได้มีการขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขวิธีการชำระเงินค่าปรับหรือขอให้ทุเลาการบังคับตามคำวินิจฉัยไว้ก่อน เนื่องจากรายได้ที่ลดลงหรืออยู่ในภาวะว่างงาน (สินีนาฏ, 2565) และเมื่อพิจารณาหลักความมีประสิทธิภาพตามทฤษฎีการจัดการภาครัฐหลังสมัยใหม่ ผู้เขียนเห็นว่าโครงการ FFDA ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายนอกเหนือจากราชการส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการประเมินผลแล้ว เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับการบริหารจัดการการคลังสาธารณะ

4.3 การประเมินผลนโยบาย การประเมินผลลัพธ์ระยะปานกลางในบริบทของการตรวจสอบและการกำกับดูแล ภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับพื้นฐาน (มณฑล, 2565) โดยตัวชี้วัดการตรวจสอบภายนอกมีคะแนนอยู่ในระดับ B และตัวชี้วัดการพิจารณากฎหมายของรายงานการตรวจสอบ มีคะแนนอยู่ในระดับ C+ โดยผลลัพธ์สุดท้ายของนโยบายคือภาพรวมของการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐ เมื่อเทียบประมาณการรายได้รัฐบาลสุทธิ งบประมาณรายจ่าย และหนี้สาธารณะคงค้าง ตามแผนการคลังระยะปานกลาง (พ.ศ. 2567 - 2570) จะเห็นได้ว่าหนี้สาธารณะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปี ในขณะที่รายได้และค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับคงที่ และจัดเก็บรายได้ได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่ประมาณการไว้ นั่นคือการขาดดุลการคลังในทุกปี แสดงตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ประมาณการรายได้รัฐบาลสุทธิ งบประมาณรายจ่าย และหนี้สาธารณะคงค้าง (พ.ศ. 2566 – 2570)



ที่มา. (คณะกรรมการนโยบายการเงินการคลังของรัฐ, ธันวาคม 2565)

เมื่อประเมินผลนโยบายวินัยการเงินการคลังตามแนวคิดของ OECD (2019) ด้วยเกณฑ์ประสิทธิผลความยั่งยืน และผลกระทบ พบว่า **ประสิทธิผล** สามารถระบุที่มาของการเปลี่ยนแปลงหรือการแทรกแซงนโยบายวินัยการเงินการคลังที่สังเกตได้ ซึ่งสัดส่วนรายจ่ายงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นต่องบประมาณรายจ่ายประจำปี พบข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์อย่างผิดปกติจากช่วง 2-3.5% เป็นช่วง 2-7.5% เพื่อรักษาวินัยการเงินการคลังไม่ให้สูงกว่ากรอบที่กำหนด ก่อนที่ผลสัดส่วนจริงเพิ่มขึ้นจาก 3% เป็น 5.76% ภายหลังจากการโอนงบประมาณให้กับรายการดังกล่าว โดยการอนุมัติค่าใช้จ่ายดังกล่าวผ่านอำนาจการ

พิจารณาของคณะรัฐมนตรีแต่ไม่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองจากฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งนี้ไม่เป็นไปตามหลักความยินยอมหรืออำนาจของหลักกฎหมายทั่วไปทางการคลังในการอนุมัติงบประมาณซึ่งให้ความสำคัญกับฉันทานุมัติโดยตัวแทนของประชาชนในงบประมาณของฝ่ายบริหารซึ่งต้องขอรับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (อลงกรณ์, 2561) และไม่พบการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดของโครงการหรือค่าใช้จ่ายของงบกลางในรายการดังกล่าว ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักความโปร่งใสทางการคลัง (Transparency) ของหลักกฎหมายการงบประมาณสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงบกลาง รายการเงินสำรองเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น (กฤติธิดา, 2562) **ผลกระทบ** เมื่อประเมินผลลัพธ์หรือวินัยการเงินการคลังภาพรวมโดยเฉพาะหนี้สาธารณะได้ก่อภาระผูกพันทางการเงินการคลังและส่งผลกระทบต่อประชาชนคนรุ่นหลังในการชำระหนี้คงค้าง ทั้งในส่วนของงบประมาณรายจ่ายที่ต้องกันไว้ชำระหนี้ในแต่ละปีส่งผลผูกพันต่อการจัดสรรงบประมาณให้กับหน่วยงานของรัฐในปีถัดไป รวมถึงในส่วนของรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ อปท. พ.ศ. 2542 ได้มีจุดมุ่งหมายพยายามให้มีสัดส่วนรายได้ของ อปท. ต่อรายได้ของรัฐบาลที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ทำให้เกิดความเครียดทางการคลัง นอกจากนี้ นโยบายการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐและนโยบายสาธารณะอื่นที่ต้องใช้จ่ายงบประมาณเพื่อมุ่งไปสู่ผลลัพธ์ของนโยบายนั้น ๆ ยังส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวซึ่งกันและกันอีกด้วย **ความยั่งยืน** ตามวัตถุประสงค์ของนโยบายตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 คือ เพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน เมื่อเทียบผลลัพธ์หรือวินัยการเงินการคลังภาพรวมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหนี้สาธารณะที่ก่อให้ภาระผูกพันทางการคลังในอนาคตโดยเฉพาะงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อการชำระหนี้ภาครัฐ จากจำนวนหนี้สาธารณะคงค้าง ณ วันที่ 31 ก.ค. 65 เป็นเงิน 10,246,199 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2565) ผู้เขียนได้นำข้อมูลงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรายการดังกล่าวย้อนหลัง 10 ปี มาคำนวณเพื่อพยากรณ์อายุคงเหลือในการกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปีสำหรับการชำระหนี้คงค้าง พบว่า ในขอบเขตความเชื่อมั่นระดับบน (Upper Confidence Bound) ของรายจ่ายดังกล่าว รัฐบาลอาจต้องกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อการชำระหนี้เป็นเวลาถึง 22 ปี (พ.ศ. 2566 - 2587) จึงจะสามารถชำระหนี้คงค้างได้หมด ซึ่งทำให้กระทบต่อวงเงินงบประมาณรายจ่ายของหน่วยรับงบประมาณอื่น ทั้งนี้ ยังไม่นับรวมดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี การกู้เงินรอบใหม่ และงบประมาณอื่นที่รัฐจะนำมาชำระหนี้สาธารณะ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกใหม่และประเด็นอุบัติใหม่อื่น ๆ สำหรับการรับประกันกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อรักษาวินัยการคลังของรัฐว่าจะสามารถดำเนินต่อไปได้ในอนาคต รัฐบาลควรตั้งคำถามและหาคำตอบให้ได้ว่าการออกแบบที่ยั่งยืนทางการคลังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 ที่นำกฎเกณฑ์ทางการคลังตามหลักสากลมาปรับใช้นั้นจะสามารถสร้างความมั่นใจในทางปฏิบัติว่าการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องจะประสบความสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายได้หรือไม่ เนื่องจากบริบทของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ตลอดจนความถี่ในการปรับเปลี่ยนหรือลดกรอบวินัยการเงินการคลังจำนวนบ่อยครั้ง กิจกรรมเหล่านี้จะสามารถรับประกันความมั่นใจในการลงทุนของชาวต่างชาติในอนาคตได้หรือไม่ นอกจากนี้ หน่วยรับตรวจที่เข้าร่วมโครงการ FFDA ในฐานะเครือข่ายผู้นำนโยบายวินัยการเงินการคลังไปปฏิบัติ ได้สะท้อนให้เห็นถึงหลักความคุ้มค่าจากการร่วมโครงการ ยกตัวอย่างเช่นนายกเทศมนตรีเมืองแม่เหียะ เทศบาลเมืองแม่เหียะ จังหวัดเชียงใหม่ (ธนวัฒน์, 2565) กล่าวว่า “สดง. ได้สร้าง

มาตรฐานในการให้องค์ความรู้ให้กับผู้บริหารท้องถิ่น และได้สร้างกระบวนการให้ข้าราชการท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายปฏิบัติได้รักษาวินัยมาตรฐานการเงินการคลังได้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าแล้วยังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ” สอดคล้องกับวิรัตน์ (2565) ที่เห็นว่าโครงการ FFDA ถือเป็นมาตรการในการให้ทุนหรือรางวัลสำหรับผู้ปฏิบัติที่สามารถรักษาวินัยการเงินการคลังได้อย่างยอดเยี่ยมและจะทำให้เกิดความคุ้มค่าในการบริหารจัดการการคลังของหน่วยงานของรัฐต่อไป อย่างไรก็ตามในฐานะผู้ตรวจสอบ มณฑล (2565) เห็นว่า ยังไม่เห็นความคุ้มค่าในการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น การดำเนินการตามยุทธศาสตร์เพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลยังไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด และเมื่อพิจารณาความคุ้มค่าของการส่งมอบบริการสาธารณะ รัฐบาลยังไม่เห็นความสำคัญของเรื่องนี้เท่าที่ควร สังเกตได้จากรายงานประจำปีของ สตง. ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ได้รับความสนใจจากที่ประชุมรัฐสภามากนัก นอกจากนี้ หากบริการสาธารณะของรัฐหมายรวมถึงการเจรจาต่อรอง การวัดความคุ้มค่าในวงจรการกำหนดนโยบายวินัยการเงินการคลังยังไม่สามารถวัดได้ เนื่องจากการสื่อสารถึงการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในกระบวนการดังกล่าวยังรับรู้ได้เพียงการทำประชาพิจารณ์เท่านั้น

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการประเมินผลนโยบายสาธารณะการรักษาวินัยการเงินการคลังของประเทศไทยในวงจรของนโยบายตามกรอบแนวคิดของ Pollitt and Bouckaert (2011) และเกณฑ์การประเมินผลของ OECD (2019) สรุปได้ตามตารางที่ 2 และจากช่องว่างของนโยบายที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายบางประการ ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปการประเมินผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแยกตามวงจรนโยบาย

ว จ ร ป จ จ ย ต ม ต วั บ บ	เกณฑ์การประเมินผล	ข้อ เ ส น อ แ น ะ	
นโยบาย	(Pollitt & Bouckaert, 2011)	(OECD, 2019)	เชิงนโยบาย
การกำหนดนโยบาย	สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม (1); ความต้องการของกลุ่มอิทธิพล (2); วัตถุประสงค์ (3); และ ความสัมพันธ์/เกี่ยวข้อง (7; 2 VS 3)	▪ ความเกี่ยวข้อง (Relevance)	กำหนดนโยบายการคลังให้สอดคล้องกับนโยบายทางการเงิน
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	ปัจจัยนำเข้า (4); กิจกรรมการดำเนินงาน (5); ผลผลิต (6); สภาวะเศรษฐกิจ (8 ที่ส่งผลต่อ 4), และ ประสิทธิภาพ (9; 4 VS 6)	▪ ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency)	ดำเนินการสร้างนวัตกรรมจัดเก็บรายได้และระดมทุนสาธารณะ
การประเมินผลนโยบาย	ความคุ้มค่า (10; 4 VS 13-14); ประโยชน์ถาวรและความยั่งยืน (11; 2 VS 13-14); ประสิทธิภาพ (12; 6 VS 13-14); ผลลัพธ์ในระยะปานกลาง (13);	▪ ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ▪ ผลกระทบ (Impact)	ประเมินผลนโยบายเพื่อคาดการณ์อนาคต

นโยบาย	Pollitt & Bouckaert, (2011)	OECD, (2019)	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
	ผลลัพธ์สุดท้าย (14); และสภาพแวดล้อม (15)	■ ความยั่งยืน (Sustainability)	

1. กำหนดนโยบายการคลังให้สอดคล้องกับนโยบายการเงิน นอกจากความเกี่ยวข้องระหว่างเครือข่ายนโยบายสาธารณะและวัตถุประสงค์ของนโยบายแล้ว ในการกำหนดนโยบายทางการคลังควรให้เกิดความสอดคล้องกับนโยบายการเงินซึ่งกำกับดูแลโดยธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย จากกรณีศึกษาเรื่องวินัยการเงินการคลังของสหราชอาณาจักรที่ใช้นโยบายทางการเงินซึ่งมีแนวโน้มการปรับดอกเบี้ยนโยบายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Bank of England, 2022) เพื่อป้องกันปัญหาเงินเฟ้อที่จะเกิดขึ้น แต่รัฐบาลกลับใช้นโยบายทางการคลังในการกู้เงิน (Office for National Statistics England, 2022) และลดภาษีเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น ส่งผลให้เสถียรภาพของค่าเงินปอนด์อ่อนค่าลงในรอบหลายปีและความเชื่อมั่นของนักลงทุนลดลงอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับคำแนะนำของ IMF (Georgieva, 2022) ที่กล่าวว่า “Fiscal policy should not undermine monetary policy because if it does, then the task of monetary policy becomes only harder. ... So, do not prolong the pain. Make sure that actions are coherent and consistent” นอกจากนี้ ในการจัดทำนโยบายสาธารณะอื่น ๆ ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นทุกนโยบายต้องเกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยการเงินการคลังแทบทั้งสิ้น ประเทศไทยจึงควรสร้างนวัตกรรมทางนโยบายหรือห้องปฏิบัติการนโยบาย (Policy Lab) ตามแนวคิดและแนวทางของสภาพัฒน์ (2562) ที่มีการทดสอบหรือทดลองใช้นโยบายต้นแบบที่มีผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากรัฐบาลต้องเผชิญกับการแลกเปลี่ยนที่ยากลำบากท่ามกลางราคาอาหารและพลังงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การกำหนดนโยบายต้องปกป้องครอบครัวที่มีรายได้น้อยและรับรองการเข้าถึงอาหารและพลังงาน อีกทั้งยังต้องลดความเปราะบางจากหนี้สาธารณะขนาดใหญ่และตอบสนองต่ออัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้นเพื่อรักษาจุดยืนทางการคลังที่ตึงตัวเพื่อให้นโยบายการคลังไม่ทำงานข้ามวัตถุประสงค์กับนโยบายการเงิน (Vitor et al., 2022)

2. ดำเนินการสร้างนวัตกรรมจัดเก็บรายได้และระดมทุนสาธารณะ จากการประเมินประสิทธิภาพในการนำนโยบายวินัยการคลังของรัฐไปปฏิบัติ การจัดสรรทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าของรัฐบาลยังประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะด้านรายได้ที่รัฐควรสร้างนวัตกรรมใหม่ในการจัดเก็บเพื่อนำมาชำระเงินกู้และดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม พื้นฐานการคลังที่รัฐบาลมีในระยะสั้นคงหนีไม่พ้นการเข้าถึงการจัดหาเงินทุนเพิ่มเติมในราคาที่สมเหตุสมผลหรือความสามารถในการจัดลำดับค่าใช้จ่ายที่มีอยู่ใหม่ รัฐบาลบางประเทศไม่อยู่ในฐานะที่จะตอบโต้ด้วยมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีศักยภาพเชื่อว่าการใช้จ่ายและการกู้ยืมเพิ่มเติมจะสร้างแรงกดดันต่ออัตราเงินเฟ้อ ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ หรืออัตราแลกเปลี่ยนมากเกินไป หรือชะลอการฟื้นตัวโดยใช้ทรัพยากรมากเกินไปจากภาคเอกชนในท้องถิ่น (หรือที่เรียกว่าการเบียดเสียดกัน) สำหรับในระยะยาว เป้าหมายอาจเป็นการส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนหรือลดความยากจนด้วยการดำเนินการด้านอุปทานเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานหรือการศึกษา (Horton & El-Ganainy, 2022) สอดคล้องกับบริบทในการกำกับดูแลและตรวจสอบจากคำสัมภาษณ์ของมณฑล (2565) ที่กล่าวว่า “รัฐบาลควรลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแทนการแจกจ่ายเงินให้กับประชาชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการคลัง” ตอกย้ำความเห็นดังกล่าวด้วยคำกล่าวของสินินาฏ (2565)

ที่ว่า “คนรู้สึกไม่มีความสุขทุกครั้งเมื่อพบโครงการของรัฐบาลที่มีการแจกจ่ายเงินให้กับประชาชนและรัฐบาลควรพิจารณาเงินใหม่ที่น่าสนใจลงทุนในธุรกิจดิจิทัล” ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่าง นโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างท้องถิ่นในเขตชนบทหรือภาษีบ้านเกิด (Hometown Tax) ของรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถโอนภาษีที่อยู่อาศัยไปให้แก่ อบต. ที่ตนเองได้เลือกซึ่งนโยบายภาษีบ้านเกิดมีความแตกต่างจากนโยบายการให้เงินอุดหนุนอย่างชัดเจน (จาตุรนต์, 2563) กล่าวคือ ภาษีบ้านเกิดไม่เข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดท้องถิ่นซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นอ่อนแอ โดยไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มงบประมาณให้แก่ อบต. เท่านั้น แต่ยังเป็นการเพิ่มความเป็นอิสระทางการคลังให้มากขึ้นอีกด้วย สำหรับผู้เสียภาษีได้รับการลดหย่อนภาษีและเครดิตภาษี เป็นมูลค่าเกือบทั้งหมดของการบริจาค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Peter & Pierre (1998) ที่ให้เหตุผลว่าการใช้เครื่องมือหลายชนิดในการกำกับดูแลการดำเนินนโยบายสาธารณะ เช่น การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากกว่ากฎระเบียบการบังคับบัญชาและการควบคุมเพื่อจำกัดพฤติกรรม นอกจากนี้ จากกรณีศึกษาความล้มเหลวของนโยบายประชานิยมในประเทศเวเนซุเอลาที่ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อรุนแรงและภาวะวิกฤตอย่างหนัก (ยุทธศาสตร์ และคณะ, 2563) เช่น ขาดแคลนอาหาร ยาและเวชภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ รวมไปถึงของใช้ที่จำเป็น ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมจนทำให้ประชากรมากกว่า 2.3 ล้านคนต้องอพยพออกจากประเทศเพื่อขอลี้ภัยไปยังประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีองค์กรระหว่างประเทศอย่างสหประชาชาติ (UNHCR) เข้ามาช่วยเหลือปัญหาเฉพาะหน้าสำหรับผู้ลี้ภัยดังกล่าว ดังนั้น รัฐบาลควรส่งเสริม กระตุ้น และแรงจูงใจให้ประชาชนตื่นรู้ในเรื่องการระดมทุนสาธารณะให้องค์กรระหว่างประเทศที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณชน โดยการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและความมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์รวมถึงประเทศไทยในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด New Public Finance (UNDP, 2006) ที่การคลังสาธารณะได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบจนทำให้เส้นแบ่งแยกระหว่างในประเทศและต่างประเทศจางลง นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนมากกว่าการแข่งขันเพื่อเผชิญกับความท้าทายในระดับโลก

3. ประเมินผลนโยบายเพื่อคาดการณ์อนาคต จากคำกล่าวที่ว่า “*The environment changes from VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, and Ambiguity) to BANI (Brittle, Anxious, Nonlinear, and Incomprehensible) world.*” (Evseeva et al., 2022) อาจบ่งบอกได้ว่าสภาพแวดล้อมของโลกถูกปรับเปลี่ยนจากความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือตามแนวคิด VUCA เป็นโลกแห่ง BANI ที่มีความเปราะบาง วิดกกังวล ไม่สัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผล และไม่สามารถเข้าใจได้ ประกอบกับคำกล่าวที่ว่า “*We are experiencing a fundamental shift in the global economy: From a world of relative predictability to a world with more fragility*” (Georgieva, 2022) เป็นที่ยืนยันได้ว่าเศรษฐกิจโลกจะมีความเปราะบางมากขึ้นจากที่เคยคาดการณ์ได้กลายเป็นต้องเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอน ความผันผวนทางเศรษฐกิจ และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น รัฐบาลควรประเมินผลนโยบายสาธารณะอย่างบูรณาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านข้อมูล (Data Policy) กระทรวงการคลังควรบูรณาการข้อมูลทางการคลังในทุกมิติเสนอต่อรัฐสภา และจัดเตรียมข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการตรวจสอบและกำกับดูแลในช่วงยุคดิจิทัล ตามกรณีศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2551) ที่นำเสนอเนื้อหาการรักษาเงินการคลัง ประกอบด้วย การประมาณการทางเศรษฐกิจและการคาดการณ์ทางการคลังในระยะเวลา 3 ปีงบประมาณ ซึ่งเป็นรายงานการคาดการณ์สถานะทางการเงินของแต่

ละปีงบประมาณ รายงานข้อผูกพันของรัฐบาลและรายงานความเสี่ยงทางการคลังเฉพาะภายใต้สมมติฐานและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อช่วยให้เข้าใจความเป็นมาหรือรูปแบบของเรื่องนั้นตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ไปจนถึงอนาคต มีเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง การวิเคราะห์และจำลองสถานการณ์ และภาพอนาคตที่พึงประสงค์ นำไปสู่การกำหนดและทบทวนนโยบายการเงินการคลังเพื่อบรรลุปภาพอนาคตดังกล่าว ควบคู่ไปกับการกำกับดูแลตามนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินระยะยาว (พ.ศ. 2566 - 2570) ขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินไทยที่กำหนดทิศทางและเป้าหมายให้การตรวจเงินแผ่นดินต้องตอบสนองต่อการบริหารจัดการงบประมาณ และการก่อกำเนิดผูกพันในสถานการณ์ประเด็นอุบัติใหม่ และผลสัมฤทธิ์ซึ่งการตรวจเงินแผ่นดินสามารถระงับยับยั้งความเสียหายอย่างร้ายแรงที่อาจเกิดขึ้นแก่การเงินการคลังและทรัพย์สินของรัฐ (Foresight and Prevention) อันเกิดจากการกระทำที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

บรรณานุกรม (References)

- Chan, J. L. (2016). Changing Roles of Public Financial Management. In T. Bovaird, & E. Löffler, Public Management and Governance (pp. 101--111). Routledge.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The New Public Service Serving, Not Steering* (Expanded Edition ed.). Routledge.
- Evseeva, S., Evseeva, O., & Rawat, P. (2022). Employee Development and Digitalization in BANI World. International Scientific Conference on Innovations in Digital Economy. Saint Petersburg Polytechnic University.
- Frederickson, H. G., Smith, K. B., Larimer, C. W., & Licari, M. J. (2012). *The Public Administration Theory Primer* (2 ed.). Westview Press.
- Georgieva, K. (2022, October 6). Navigating A More Fragile World. (I. I. Fund., Producer) Retrieved from <https://www.imf.org>
- Georgieva, K. (2022, October 13). Transcript of Press Briefing on GPA. (IMF: International Monetary Fund) Retrieved from <https://www.imf.org>
- Horton, M., & El-Ganainy, A. (2022, June 15). *Fiscal Policy: Taking and Giving Away*. Retrieved from F&D Magazine: <https://www.imf.org/>
- INTOSAI. (2021). World Bank, PEFA, DFID on SAI Contributions. Retrieved from International Journal of Government Auditing: <http://intosajournal.org/>
- Lawson, A. (2015). Public Financial Management. Retrieved from GSDRC Professional Development Reading Pack no. 6.
- OECD. (2019, December 10). Better Criteria for Better Evaluation. Retrieved from www.oecd.org/dac/evaluation
- PEFA: Public Expenditure and Financial Accountability. (2019). Framework for Assessing Public Financial Management. Washington DC: PEFA Secretariat.

- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis—New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State* (3 ed.). New York: Oxford University Press.
- SIDA: Swedish International Development Cooperation Agency. (2012, April). *Evaluation of Public Financial Management Reform*. (A. Lawson, Ed.)
- UNDP: The United Nations Development Programme. (2006). *Overview the New Public Finance Responding to Global Challenges*. (K. INGE, & C. PEDRO, Eds.) New York: Oxford University Press.
- Vitor, G., Raphael, L., Paolo, M., & Roberto, P. (2022, October 12). *IMF Blog*. Retrieved from International Monetary Fund: <https://www.imf.org>
- World Bank. (2019). *PEFA, Public financial management, and good governance*. (J. K. Kristensen, M. Bowen, C. Long, S. Mustapha, & U. Zrinski, Eds.) Washington DC: World Bank Group. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1466-2>
- กฤติธิดา เกิดลาภผล. (2562). มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการบริหารงบประมาณแผ่นดินประเภทงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 17(1 เดือน มกราคม - มิถุนายน 2562), 56-73.
- กฤษณ์ รักชาติเจริญ. (2557). การบริหารการคลังภายใต้แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารนักบริหาร Executive Journal*, ปีที่ 34(ฉบับที่ 1).
- จาตุรนต์ เทพเดชา. (2563). สิทธิประโยชน์ทางภาษีในการบริจาคเงินและทรัพย์สินให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(3 กันยายน-ธันวาคม 2563).
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2551). เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวัฒน์ ยอดใจ. (4 กรกฎาคม 2565). คลิปสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองแม่เหียะเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการประเมินวินัยการเงินการคลังของหน่วยรับตรวจ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. (สดง., ผู้สัมภาษณ์) เข้าถึงได้จาก <https://www.audit.go.th>
- ธวัช ฤกษ์ห่วย. (11 กรกฎาคม 2565). คลิปสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีตำบลขามเฒ่าบุรีเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการประเมินวินัยการเงินการคลังของหน่วยรับตรวจ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. (สดง., ผู้สัมภาษณ์) เข้าถึงได้จาก <https://www.audit.go.th>
- บดีนทร์ธรร บัวรอด. (2562). การวิเคราะห์นโยบายภาครัฐเพื่อนำไปปฏิบัติ : ผลกระทบจากอดีตถึงปัจจุบัน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 11(3 (September-December 2019)).
- ประโยชน์ ส่งกลิ่น. (2561). การบริหารรัฐกิจยุคหลังสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- พิสิฐ ลี้อาธรรม. (2015). การปฏิรูประบบการคลังและการงบประมาณภาครัฐเพื่อวินัยการคลัง. *Journal of Economics*, 19(Issue 1 (January - June 2015)).
- ภัทรวรินทร์ บุญชู. (2563). ปัญหาการควบคุมตรวจสอบวินัยการเงินการคลังของรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *Graduate Law Journal*, 13(2 April – June 2020).
- มณเฑียร เจริญผล. (20 ตุลาคม 2565). ประเมินผลนโยบายสาธารณะ: การรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐไทย. (สิทธิศักดิ์ ไชยสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, เนติมา ไคร้รักษ์ และ พิกุล สุพนาม. (2563). การบริหารประเทศภายใต้แนวทางประชานิยม: บทเรียนความล้มเหลวจากต่างแดนกับการดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาลไทย. *วารสารนิติ รัฐกิจ และ สังคมศาสตร์*, 4(2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563)).
- วิรัตน์ สุนทรวินิจ. (27 ตุลาคม 2565). ประเมินผลนโยบายสาธารณะ: การรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐไทย. (สิทธิศักดิ์ ไชยสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- สมบูรณ์ ศิริสรหิรัญ, สิทธิศักดิ์ ไชยสุข, ยุริพรรณ วณิชโยบล, และกัญญ์กัณณ์ มนูญผล. (2565). การฟื้นตัวของประเทศไทยสู่ความยั่งยืนทางการคลังภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 18(1 (January - June 2022)), 121-145.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2565). รายงานสถานการณ์ด้านการคลัง ปีงบประมาณ 2565. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. เข้าถึงได้จาก <https://www.fpo.go.th/>
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (กันยายน 2551). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาวินัยทางการคลังของประเทศไทย (อดีตสู่ปัจจุบัน) และแนวทางในการเสริมสร้างวินัยทางการคลังตามหลักสากล. เข้าถึงได้จาก <https://www.fpo.go.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ธันวาคม 2562). แนวคิดและแนวทางการพัฒนาวัตรธรรมเชิงนโยบายของสภาพัฒน์. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9745
- สินีนาน โภมารกุล ณ นคร. (27 ตุลาคม 2565). ประเมินผลนโยบายสาธารณะ: การรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐไทย. (สิทธิศักดิ์ ไชยสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- อลงกรณ์ กลิ่นหอม. (2561). บทบาทของกลไกการตรวจเงินแผ่นดินในการกำกับการคลังมหาชน. *วารสารกฎหมายสงขลานครินทร์*, ปีที่ 1(ฉบับที่ 1 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561), 32-45.



การสอนทางไกลในสถานการณ์ฉุกเฉินสำหรับหลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษแบบเข้มข้นในโรงเรียนไทย: ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้

Alexander Chabot Nanni¹

บทคัดย่อ

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยไม่มีเหตุการณ์ใดที่ส่งผลกระทบไปทั่วทั้งโลกได้เท่ากับปรากฏการณ์โรคระบาด COVID-19 เหตุการณ์โรคระบาดครั้งนี้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและมีหลายๆ กรณีที่กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตเกินความเป็นจริง โดยหนึ่งในนั้นก็คือ เรื่องการศึกษา การระบาดของ COVID-19 ทำให้สถานศึกษาหลายๆ แห่งจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์แทบจะในทันทีทันใด ทั้งครูและนักเรียนจำเป็นต้องปรับตารางเวลาในชีวิตประจำวันของตนเองและปรับวิธีการเรียนการสอนใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์

รายงานฉบับนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในการเรียนการสอนของหลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษแบบเข้มข้นในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศไทยในช่วงที่เกิดการระบาดของ COVID-19 โดยเป็นการศึกษาวิเคราะห์ตามแนวทางการสอนทางไกลในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือ Emergency Remote Teaching (ERT) รายงานฉบับนี้ถือเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนจริง ๆ ตามหลัก ERT รายงานฉบับนี้กล่าวถึงการแบ่งเนื้อหาที่ต้องเรียนเป็นหน่วยเล็ก ๆ การประเมินแบบต่อเนื่อง การปรับการจัดการด้านความปลอดภัยในการประเมิน การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางออนไลน์ เนื้อหาในรายงานฉบับนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรในระบบการสอนทางไกลในสถานการณ์ฉุกเฉินและนักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาวิธีการสอนของตนเอง

คำสำคัญ: การสอนทางไกลในสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Remote Teaching; ERT) การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ (English Language Teaching; ELT) หลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษแบบเข้มข้น (Intensive English) ประเทศไทย

¹ Lecture, International College ,Mahidol University



Emergency Remote Teaching (ERT) in a Thai Intensive English Program: Lessons Learned

Alexander Chabot Nanni²

Abstract

In recent decades, few events can rival the international impact of the COVID-19 pandemic. The impact is far-reaching and in many cases dramatic. Such is the case in education, where many programs were forced to shift to an online mode of teaching and learning on short notice. Of necessity, teachers and students worked to overcome this rupture in their established routines and to establish new approaches to effective education suitable for the situation. This paper documents the experience of one intensive English program at a university in Thailand during the COVID-19 pandemic and frames the experience in terms of emergency remote teaching (ERT). The paper then shares several practical lessons learned during the program's time in ERT. These lessons relate to the following: chunking, continuous assessment, rethinking assessment security, and building an online learning community. The lessons described in this paper will be of interest not only to English language teaching (ERT) professionals but also to other educators who wish to develop their teaching practice.

Keywords: Emergency Remote Teaching (ERT), English Language Teaching (ELT), Intensive English, Thailand

² Lecture, International College ,Mahidol University



Introduction

The COVID-19 pandemic has made a lasting impact on education in many contexts worldwide. Long after the pandemic abates, the impact will still be felt. Of necessity, educators in various contexts found their programs suddenly shifted online in order to provide continuity of education to their students. This sudden shift led to experimentation with new tools, new teaching methods, and new approaches to assessment. As communities, economies, and education systems begin to rebuild, there are undoubtedly some useful lessons that can be drawn from this experience. Some of the innovations from the time of the pandemic can undoubtedly be incorporated into educators’ teaching practice, even after the situation stabilizes into a “new normal.” Documenting and sharing these lessons should be a priority in the months and years to come.

The purpose of this paper is to document the ways in which an intensive English program in the English-medium liberal arts program of a major Thai university managed the mandatory and immediate transition to online teaching and learning. The intensive English program typically enrolls around 450 students, though enrollment varies seasonally. The program includes four levels: two levels of general English and two levels of English for academic purposes (EAP). The goal of the program is to prepare students to reach the level of language proficiency required to enter the English-medium bachelor’s programs at the college and to prepare them to thrive in an all-English academic environment. The intensive English program — like the college — keeps class sizes relatively small to facilitate active participation and communication among the students and teachers. Shifting these communicative English classes online during COVID was unprecedented and challenging.

This article shares the lessons learned in an intensive English program during the COVID-19 pandemic. It explains this experience through the lens of emergency remote teaching (ERT) then outlines several hard-won insights into the management of the program during the



pandemic. These lessons are directly applicable to online programs of all kinds, including both language and content courses.

Emergency Remote Teaching

During the pandemic, the concept of emergency remote teaching (ERT) emerged as a useful lens for understanding the type of mandatory, unplanned online education that took place. Hodges et al. (2020) provided a clear definition of ERT that is worth quoting at length:

emergency remote teaching (ERT) is a temporary shift of instructional delivery to an alternate delivery mode due to crisis circumstances. It involves the use of fully remote teaching solutions for instruction or education that would otherwise be delivered face-to-face or as blended or hybrid courses and that will return to that format once the crisis or emergency has abated. The primary objective in these circumstances is not to re-create a robust educational ecosystem but rather to provide temporary access to instruction and instructional supports in a manner that is quick to set up and is reliably available during an emergency or crisis. (para. 13)

This definition of ERT includes several key components: it is temporary, for the duration of a crisis; it is a replacement for other modes of delivery — face-to-face or hybrid — that are disrupted by the crisis; and it emphasizes reliability and continuity of education over the reaction of a lasting online program. This definition stands in clear contrast with that of online education, which is better planned, better resourced, voluntary, and designed for longer-term delivery.

Since the onset of the pandemic, ERT has received significant attention in academic literature. The publications on ERT have a huge range, both geographically and in discipline. In the U.S., Aguliera and Nightengale-Lee (2020) documented inequitable practices in K-12 education that were exacerbated during ERT. Mohammed et al. (2020) used the Context, Input, Process, and Product (CIPP) evaluation model to assess the transition to ERT in the context of an Omani college. Shim and Lee (2020) described the experience of South Korean college students in ERT



during COVID-19. In Malaysia, Rahim (2020) published guidelines for online assessment during ERT. Jeffery and Bauer (2020) demonstrated the impact of ERT on undergraduate chemistry courses. These and other studies show the far-reaching and varied implementation of ERT.

A more limited number of publications have focused specifically on aspects of English language education during ERT. In Argentina, Accardo et al. (2020) studied the implementation of comprehensive sex education in English as a foreign language classes during ERT. Amin and Sundari (2020) investigated Indonesian EFL students' preferences for digital platforms during ERT. Huang et al. (2020) researched the experience of first- and second-year students at a Chinese university in their English classes. Writing about the Korean context, Yi and Jang (2020) emphasized the opportunities that ERT provides to “leverage our experience, interest, and knowledge as resources” (p. 5) to improve education despite the challenge presented. In a similar spirit, this article presents some lessons that may be carried forward even after the resolution of the pandemic.

Lessons Learned

Despite the many challenges presented by the crisis and the switch to ERT, the program's curricular goals remained unchanged. Achieving these goals under the significant constraints imposed by the pandemic and ERT required the rapid development, deployment, and eventual assessment and refinement of new methods. This constant experimentation, evaluation, and adjustment, which spanned the duration of ERT in the language program, yielded several insights, the most potentially useful of which are shared below.

Chunking

In online education, teachers may struggle to keep the students engaged. Prior to the transition to ERT, relatively few of the students in the intensive English program had experienced online learning; even fewer had experienced online language learning. Studying from home presented the students with new temptations and new distractions. Teachers suddenly found



themselves competing with chat applications, video games, music, videos, and a host of other (primarily digital) temptations. As many students had a secondary tablet, phone, or laptop in addition to the device that they were using for class, restricting access to these temptations — while accomplished easily enough in face-to-face teaching — proved difficult or impossible while teaching online. Further distractions included family, pets, and environmental noise.

One approach to increasing student engagement and consequent learning involves chunking. Rudolph (2017) defines this term as follows: “Chunking the lessons into smaller segments gives the learner the control to focus their attention on aspects of the lesson he or she prefers” (p. 8). In this context, chunking is related to segmenting (e.g., Baldwin & Ching, 2018) and “micro-uniting” (Landin, 2019). While these terms are sometimes used in slightly different ways, the core idea remains: breaking down a lesson into manageable units. Major and Calandrino (2018) define the related term of micro-learning: “any pedagogy encouraging learning in short segments” (p. 2). These concepts have been applied both online and face-to-face, and they are particularly relevant to teaching in ERT.

The intensive English program implemented chunking in several ways during the mandatory transition to online teaching and learning. For example, lectures and activities in the writing courses were segmented to keep students’ attention and to better highlight key points. One common activity in writing courses is peer editing, where students read and comment on each other’s drafts. In the past, teachers would typically go over the guidelines for the activity, remind students of the aspects of their peers’ writing that they should focus on, and allow students time to comment on the entire draft. Applying chunking to this activity resulted in several much shorter periods of editing. The teacher would give instructions regarding one particular part of the draft, e.g., the introduction, and students would then have a short time to comment on that part of each other’s writing. They would do so in breakout rooms on Zoom, and the teacher would join various groups to answer questions and observe challenges that the



students faced. He or she could also monitor the students’ writing in real time in their Google Docs, which they submitted to an assignment in Google Classroom. After each period of editing, the teacher would debrief the students about common issues that he or she had observed then instruct the students on how to proceed with editing the next section of the draft.

Continuous Assessment

In recent years, the concept of continuous assessment has received significant attention in education literature. Continuous assessment de-emphasizes high-stakes summative assessment by providing multiple smaller assessments spaced out throughout an academic term. Each of these low-stakes assessments is an opportunity to provide feedback to learners. This is related to the concept of assessment *for* learning (AfL), the primary goal of which is to provide direction for learners’ development (Author, 2020a). Zhan (2020) explained the benefits of continuous assessment: “mitigating the negative effects of one-off summative assessments such as low learning motivation, cramming, rote memorisation, high examination anxiety and low self-esteem because of its great promise in facilitating student learning” (p. 1055). The assessments may take many forms. For example, Alayafi and Gunduz (2017), advocate the use of learning portfolios as a means of continuous assessment.

One simple but effective means of moving towards continuous assessment that the intensive English program applied during ERT was dividing midterm and final exams into several smaller assessments. For example, the midterm and final vocabulary exams testing the Academic Word List (AWL) were each separated into two smaller exams. Students received feedback after each exam; they would then have the opportunity to improve their knowledge before taking the second exam. Separating high-stakes exams into several lower-stakes assessments had the added advantage of lowering student anxiety. This approach complements the project-based learning (PBL) (Author, 2020b) and other types of continuous assessment that the program practices.

Rethinking Assessment Security



The issue of security during online assessment has been discussed for the past few decades; however, the shift to ERT during the COVID-19 pandemic has greatly increased the stakes associated with the security of online exams. Academics have taken conflicting stances on this issue: some claim that online assessments are prone to being compromised by students' cheating, others claim that the results of online assessment do not differ significantly from the results of face-to-face assessment. Ladyshewsky (2015) analyzed the results of graduate students who had completed multiple-choice tests under two conditions: high-security in-class assessments and unsupervised online assessments. The analysis found no evidence of cheating. In contrast, Fask et al. (2014) did find evidence suggestive of cheating in online testing. The unfair advantage that students might gain from cheating, however, was perhaps mitigated by the disadvantages of online assessment, which include “greater ambient distractions, differences in student comfort, differences in technical problems and differences in the opportunity to solicit clarifications for possible ambiguous exam questions” (p. 111). Fask et al. (2014) concluded that administrators and instructors should take action to prevent student cheating.

Soon after the intensive English programs shifted to ERT, teachers noticed evidence of cheating in online assessments. In several instances, Turnitin.com identified students' essays that had a significant level of similarity; in other cases, students admitted to cheating when teachers questioned them about their identical, incorrect, and highly unlikely answers to test questions. The program needed a solution; however, the solution would be constrained by the available budget and technology. The exam protocols have continued to evolve during the period of ERT. One significant step was the adoption of Exam.net, a secure exam platform, for most graded assessments. Exam.net allows teachers to restrict students' access to the Internet and other programs during exams. For added security, students join a Zoom meeting (using a second device, their phones) during exams. Teachers are then able to watch the students as they complete the



exam. The exam security solutions that the program has implemented are a balance of cost, practicality, and effectiveness.

Building an Online Learning Community

The community of learning is central to formal education. The transition to ERT disrupted many learning communities, which consequently needed to be re-established online. Online and offline community-building strategies differ. Arasaratnam-Smith and Northcote (2017) described the “potential unique affordances” (p. 188) of online learning and warned against the temptation to base online community-building on prior offline experience: “It is neither practical nor logical to replicate strategies for fostering community in face-to-face classrooms” (p. 195). This temptation is often difficult to avoid: “Many educational institutions have, however, attempted to re-create the relational dynamics of a physical classroom in an effort to create that sense of community in online classes” (p. 188). Focusing specifically on online communities of teachers, Lantz-Andersson et al. (2018) reviewed twenty years of publications and concluded, “the continuous growth of teachers' online interaction for professional use reflect a growing sense amongst teachers that these are meaningful and beneficial professional activities” (p. 313). Despite the large number of articles reviewed and the increasing academic interest in this area, questions remain, for example “the extent to which online environments foster a sense of competition amongst participants or a desire to work primarily for the community's mutual benefit as opposed to enhancing one's own individual status and reputation” (p. 313). The existing research on online learning communities does seem to conclude that they are beneficial; however, caveats are also included.

During the period of ERT, the program implemented several approaches to building an online community. A new communication platform, Slack, was adopted, and channels were created for the program admin, general issues, online teaching materials, each level of the program, etc. The program had previously created a Google Site for the teachers of each level



and posted useful material; these sites were revised and greatly expanded. A further means of building an online community was a series of best practices workshops organized by the teachers. Teachers took turns delivering short workshops about techniques that they found useful for online language teaching. The speakers for each workshop rotated, and each teacher delivered one workshop over the course of a year.

Discussion: The “New Normal”

The shift to online instruction in the intensive English programs fits Hodges et al.’s (2020) definition: it was temporary, due to a crisis, fully remote (at least in the initial period of the crisis), and intended to be temporary. The objective of the switch to ERT was to provide continuity of education and to be reliable; the intention was not to permanently re-create the language program in an online mode. In adapting to this difficult situation, the intensive English program developed new ways of organizing lessons, assessing students, delivering exams securely, and building a learning community. As the program prepares to transition back to face-to-face instruction, it is useful to consider how the experience of teaching online in ERT can improve face-to-face teaching and learning.

Aspects of each of the major lessons described above can be applied face-to-face as well as online. Chunking is not dependent on the mode of learning; this can be applied equally well face-to-face as it can be online. Instead of delivering a relatively long lecture then proceeding to a relatively long activity, teachers would do well to split the lecture into several shorter lectures and intersperse short activities. This can enhance student engagement and give the teacher more opportunities to adapt his or her teaching to the students’ performance. Continuous assessment in some form will be carried forward. While the practicality of giving several short exams instead of one longer exam is an issue, the idea of providing several lower-stakes assessments and attending to assessment *for* learning can inform other aspects of the curriculum. Teachers’ practices of giving more formative feedback are highly beneficial face-to-face as well as online.



Some of the lessons learned regarding assessment security are immediately and directly applicable to in-person assessment. Many tools that the program has been using, including Exam.net, were designed for face-to-face usage and function even better in this context than online. In the future, a larger proportion of exams in the center will be typed on a secure platform such as Exam.net rather than handwritten. Multiple-choice quizzes and exams will increasingly be conducted on Exam.net and therefore graded automatically. The online learning community will likely survive in some form after the return to the classroom. Communication tools such as Slack are less vital when teachers physically share an office; however, the practice of sharing materials on websites and conducting best practices workshops has clear benefits. As the center settles into a new normal, the hard-won lessons of ERT should not be forgotten.

Conclusion

This article has shared several concrete and hard-earned lessons gleaned through the implementation of ERT at an intensive English program at a Thai university. These lessons, which include chunking, continuous assessment, rethinking assessment security, and building and strengthening an online learning community, will continue to inform the teaching of the intensive English program post-COVID. It is the authors' hope that the contents of this article will benefit educators in other contexts who are seeking to improve their programs in the wake of COVID-19. The hardship brought on by the pandemic was unavoidable and resulted in adaptation and innovation. Individuals and communities finding their footing in the “new normal” of the post-COVID world can draw on this innovation to better achieve their teaching and learning goals.



References

- Accardo, S. P., & Nuevo, E. C. M. (2020). Comprehensive sexuality education activities in the EFL lesson through emergency remote teaching (ERT). *Argentinian Journal of Applied Linguistics* 8(2), 8–19.
- Aguliera, E., & Nightengale-Lee, B. (2020). Emergency remote teaching across urban and rural contexts: perspectives on educational equity. *Information and Learning Sciences*. 471–478.
- Alayafi, E.G. & Gunduz, P. (2017). An essential tool for continuous assessment: The learning portfolio. In R. Al-Mahrooqi R., C. Coombe, F. Al-Maamari, & V. Thakur (Eds), *Revisiting EFL assessment* (pp. 237–260). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-32601-6_15
- Amin, F. M., & Sundari, H. (2020). EFL students’ preferences on digital platforms during emergency remote teaching: Video Conference, LMS, or Messenger Application?. *Studies in English Language and Education*, 7(2), 362–378.
- Arasaratnam-Smith, L. A., & Northcote, M. (2017). Community in online higher education: Challenges and opportunities. *Electronic Journal of e-Learning*, 15(2), 188–198.
- Baldwin, S. J., & Ching, Y. H. (2019). An online course design checklist: development and users’ perceptions. *Journal of Computing in Higher Education*, 31(1), 156–172.
- Fask, A., Englander, F., & Wang, Z. (2014). Do online exams facilitate cheating? An experiment designed to separate possible cheating from the effect of the online test taking environment. *Journal of Academic Ethics*, 12(2), 101-112.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*, 27.
<https://medicine.hofstra.edu/pdf/faculty/facdev/facdev-article.pdf>



- Huang, M., Shi, Y., & Yang, X. (2020). Emergency remote teaching of English as a foreign language during COVID-19: Perspectives from a university in China. *IJERI: International Journal of Educational Research and Innovation*, (15), 400–418.
- Jeffery, K. A., & Bauer, C. F. (2020). Students’ responses to emergency remote online teaching reveal critical factors for all teaching. *Journal of Chemical Education*, 97(9), 2472–2485.
- Ladyshevsky, R. K. (2015). Post-graduate student performance in ‘supervised in-class’ vs. ‘unsupervised online’ multiple choice tests: Implications for cheating and test security. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 40(7), 883–897.
- Landin, J. M. (2019). Excellence in Lesson Planning: The Purpose and Use of a Micro-uniting Template. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 19(5). 91–97.
- Lantz-Andersson, A., Lundin, M., & Selwyn, N. (2018). Twenty years of online teacher communities: A systematic review of formally-organized and informally-developed professional learning groups. *Teaching and Teacher Education*, 75, 302–315.
- Major, A., & Calandrino, T. (2018). Beyond chunking: Micro-learning secrets for effective online design. *FDLA Journal*, 3(1), 1–5.
- Mohammed, A. O., Khidhir, B. A., Nazeer, A., & Vijayan, V. J. (2020). Emergency remote teaching during Coronavirus pandemic: the current trend and future directive at Middle East College Oman. *Innovative Infrastructure Solutions*, 5(3), 1–11.
- Rahim, A. F. A. (2020). Guidelines for online assessment in emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic. *Education in Medicine Journal*, 12(2). 59–68
- Rudolph, M. (2017). Cognitive theory of multimedia learning. *Journal of Online Higher Education*, 1(2). 1–15.
- Shim, T. E., & Lee, S. Y. (2020). College students’ experience of emergency remote teaching due to COVID-19. *Children and youth services review*, 119, 1–7.



Yi, Y., & Jang, J. (2020). Envisioning possibilities amid the COVID-19 pandemic: Implications from English language teaching in South Korea. *TESOL Journal*, 11(3). 1–5.

Zhan, Y. (2020). Motivated or informed? Chinese undergraduates’ beliefs about the functions of continuous assessment in their college English course. *Higher Education Research and Development*, 39(5), 1055–1069.



คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสวริทธิ์ธร จันทร์แสงศรี

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาธิการฝ่ายจัดการ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนากร มูลพงศ์
2. นางกนกรัตน์ ธีรป

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. อุนิษา เลิศโตมรสกุล
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จุลนี เทียนไทย
3. รองศาสตราจารย์ ดร. พัฒนา ราชวงศ์
4. รองศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐไชย สุขสอาด
5. ศาสตราจารย์ ดร.พิมพัลย์ บุญมงคล
6. รองศาสตราจารย์ ดร. กมลพร สอนศรี
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รณภูมิ สามัคคีคารมย์
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช
10. อาจารย์พันธุ์หญิง ดร.อุบลพรรณ ชีระศิลป์
11. อาจารย์ ดร. นันท์พัช ไขยอัครพงศ์
12. อาจารย์ ดร. ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล
13. อาจารย์ ดร. เกศกุล สระแก้ว
14. อ.ดร. ประสิทธิ์ หมั่นดี
15. รองศาสตราจารย์ ดร. สุภัฏญา จงถาวรสถิตย์
16. รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณ์ รักชาติเจริญ
17. รองศาสตราจารย์ ดร. วณิชพล มหาอาชา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะคณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ข้าราชการบำนาญ นักวิชาการอิสระ
ข้าราชการบำนาญ นักวิชาการอิสระ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล



- | | |
|--|---|
| 18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ เกษศิลป์ | คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล |
| 19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสรี วรพงษ์ | คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล |
| 20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มยุรี โยธาวุธ | คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล |
| 21. อาจารย์ ดร. โอม โตอาจ | คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล |
| 22. อาจารย์ ดร. สรประเวช กระจำงค์นธมาตร | คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล |

ฝ่ายจัดทำรูปเล่มวารสาร

1. รติ แท้สมบัติ



ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์

1. เป็นบทความทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อน
2. ความยาวไม่เกิน 12 หน้า เขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟเวิร์ด (Microsoft Word) บนกระดาษขนาด A4 ระยะขอบตามที่โปรแกรมกำหนดโดยปริยาย (default) ใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 16 pt เว้นช่วง 1 บรรทัด (single-spacing)
3. ต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบบทความแต่ละบทคัดย่อมีความยาวไม่เกิน 1 หน้า และต้องมีชื่อนามสกุลผู้แต่ง พร้อมด้วยตำแหน่งวิชาการ
4. ในบทคัดย่อ ที่ชื่อนามสกุลผู้เขียนทุกคน ใช้เครื่องหมายลำดับเลข (1, 2, 3,..) ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) เพื่อระบุตำแหน่งและหน่วยงาน
5. ในบทความ ที่ชื่อนามสกุลผู้เขียนทุกคน ใช้เครื่องหมายลำดับเลขทำเชิงอรรถท้ายเรื่อง (endnote) เพื่อระบุตำแหน่งและหน่วยงาน
6. ถ้ามีกิตติกรรมประกาศ (acknowledgment) (เช่น แหล่งทุน) ให้เขียนไว้ท้ายบทความ ก่อนที่จะขึ้นในส่วนบรรณานุกรม
7. การระบุแหล่งอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้วิธีการอ้างแทรกตามระบบ APA
8. การเขียนบรรณานุกรมใช้ระบบ APA (สามารถดาวน์โหลดตัวอย่างการเขียนบรรณานุกรมได้ใน shorturl.at/rsuPW)
9. ถ้ามีเชิงอรรถอธิบายเนื้อหาในเนื้อเรื่อง ให้ใช้ระบบเชิงอรรถท้ายเรื่อง (endnote) โดยทำเชิงอรรถด้วยเครื่องหมายลำดับเลข (1, 2, 3,..)
10. กองบรรณาธิการสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ส่งคืนต้นฉบับพิมพ์และแผ่นบันทึกข้อมูล ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้กองบรรณาธิการอาจขอให้ผู้เขียนปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและ/หรือรูปแบบบทความก่อนการตีพิมพ์
11. ส่งไฟล์ต้นฉบับ (Microsoft Word) E-mail: shmujournal@gmail.com
12. ผู้เขียนบทความจะได้รับการติดต่อกลับเพื่อการแจ้งเนื้อหาการปรับปรุงบทความ หรือ เพื่อแจ้งผลการประเมินภายในเวลา 1-2 เดือน



วารสารสหศาสตร์

Interdisciplinary Studies Journal

ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)
Vol. 24 No. 2 (July - December 2024)



วารสารสหศาสตร์

ISSN 1513-8429

ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)



คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

25/25 ถ.พุทธมณฑลสายสี่ ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทรศัพท์: 0-2800-2840-70 ต่อ 1648
โทรสาร: 0-2441-9738
เว็บไซต์: www.sh.mahidol.ac.th

ISSN 1513-8429



9 771513 842425